

хиромий

NI 18882
284

1967 ГБ УзССР
6591

УЗССР ДАВЛАТ
БАДИИЙ АДАБИЁТ НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ—1960

Нашрга тайёрловчи
А. АЗИЗОВ.

На узбекском языке

ХИРОМИЙ ЧОР ДАРВИШ

Гослитиздат УзССР — 1960 — Ташкент

Редактор *М. Мушқода*   Расмлар редакторя *Г. Остапенко*

Рассом *А. Назиров*   Тех. редактор *Г. Скиба*

Корректор *Н. Аҳророва*

Босмахонага берилди 12/VII- 1960 й. Босишга рухсат этилди 14/X-1960 й. Формати 70×92¹/₃₂. Босма л. 10,625. Шартли босма л. 12,43. нашр л. 11,78. индекс ш/а. Тиражи 90000. УзССР Давлат бадний адабиёт нашриёти Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 169—69.

УзССР Маданият министрлиги Ўзглавиздатнинг 1-босмахо-
наси. Тошкент Ҳамза кўчаси № 21. Баҳоси 4 с. 35 т,
1961 йил 1 январдан баҳоси 44 т.

ШОҲИ ОЗОДБАХТ ЯРИМ КЕЧА ЗИЕРАТГА ЧИҚИВ
ШОҲСУФА УСТИҒА ТҮРТ ДАРВЕШНИ КҮРГОНИ ВА АЛАР
ҲОЛИНИ БИЛУРГА КАМИН ҚИЛГОНИ БИЛОХИР АЛАР
ҲОЛЛАРИН БИЛИБ ТАҲҚИҚ ЭТГОНИ

Бу сафҳа саводиға ёзғон рақам,
Мушнингдек сураб қоғоз узра қалам:

Шаҳе бор эди оти Озодбахт,
Ки Қўстантағия анга пойтахт,

Ажаб шоҳи ҳашмат паноҳ эрди ул,
Раият уза подшоҳ эрди ул.

Хазойину молиға ҳад йўқ эди,
Дафойиниға ҳам адад йўқ эди.

Неча қаряу кишвару ҳам биллод,
Бўлур эрди ҳукмиға уқда кушод.

Ҳама вазҳдин гарчи дилжам эди,
Ва лекин шабистони бешам эди.

Туну кун эди кўнгли ғамдин малум,
Нединким анга йўқ эди бир ўғил.

Ким олдида хизмат қилиб юрғудек,
Агар ўлса ўрнига ўлтурғудек.

Кишидин агар қолмаса бир халаф,
Нетонгким, бўлур молу мулки талаф.

Ки фарзанд учун шоҳи Озодбахт,
Кўзига кўринмас эди тожу тахт.

Неча муфлис аҳлига эҳсон бериб,
Яланғочга тўн, очга нон бериб.

Улус шаҳ тилогини айлаб тилак,
Дуога кўторур эдилар билак.

Мақар айлабон ҳар мазоротни,
Қилур эрди тинмай зиёротни.

Бари муддаодин баруманд эди,
Ва лекин таманноси фарзанд эди.

Бир оқшом ўшал шоҳи неку нафас,
Бу ишни ўзига қилиб мултамас,

Деди: «Неча хайлу сипоҳим била,
Зиёрат этай буйла жоҳим била.

Улус кўнглини пур малол айлайин,
Неча қабрни поймол айлайин.

Хуш улким бу тун бесарупо чиқай,
Асасдек ўзим эмди танҳо чиқай»

Дебон ўз либосин бадал айлади,
Зиёрат йўлига жадал айлади.

Бу йўл қатъида гаҳ юриб, гаҳ туруб,
Мазоротқа етди маркаб суруб.

Тушиб отидин ул шаҳи некном,
Мазорот устида қилди хиром.

Борур эрди бу сайру жавлон аро,
Етишти буюк тоқи айвон аро.

Борубон назар қилди кўнгли синуқ,
Кўзига кўринди бир ойдек ёруқ.

Дедиким: «Яқинроқ бориб англайин,
Бу сирни ниҳоятини тинглайин».

Назар қилди ул шоҳ кўнглида доғ,
Ёнур суффа устида ёруғ чароғ.

Бориб кўрдиким тўрт ёр ўлтурур,
Фалак жавридин дилфигор ўлтурур.

Тааммул қилиб билдиким ғамзада,
Дема ғамзада, балки мотамзада.

Алар бир-бири юзига кўзламас,
Яна бир-бири бирла сўз сўзламас.

Деди шаҳ: «Булар даҳрдин фарддур,
Ва ё тўрт айёри шабгарддур.

Ҳамоно билибон тун аҳволини,
Ки торож этарлар бирёв молини».

Добон эътиқодин барин айлади,
Бу сирни билурға камин айлади.

Бу муддатдин ўтди неча поси шаб,
Тафаккур билан шоҳи олий насаб.

Кўтарди алардин бири бошини,
Юзига кўзидан тўкиб ёшини.

Деди: «Эй фалакдин ситам кўрган эл,
Ва ё умридин юз алам кўрган эл,

Бу ошқомки биз тўрт бечорани,
Ватан мулкидан бўлғон оворани,

Кетурди бу ерга фалак гардиши,
Тонг отса на бўлғай фалакни (нг) иши?

Қаю гулситоннинг эрурсиз гули?
Қаю ошённинг учар булбули?

Ўз аҳволингиздин ҳикоят қилинг,
Бу эски фалакдин шикоят қилинг.

Қаёндисизу қайдадур азмингиз?
Бу оқшом ғанимат эрур базмингиз».

Бири тўртидин қилди мундоғ хитоб,
Учавдин бири берди мундоғ жавоб:

«Ки э нукта пардози ширин забон,
Неким мақсадинг бўлса бўл комрон.

Бу сўзини ки биздин савол айладинг,
Кўнгил муддосини хаёл айладинг.

Ўзинг айла маълум ўз ҳолинги,
Аён айлагил бизга аҳволинги,

Дегил кимдуруп сенга аслу насаб,
Буён келганинга не ишдур сабаб?

Демишларки ҳар кимни келганда кўр,
Бўлубтур масал сўзни сўргонда сўр.

Кетур, соқиё, ул тўла жомни.
Киши билмас оғозу анжомни.

Манга бер, бача кезмишам кўҳу дашт,
Баён айлайин санга бир саргузашт».

АВВАЛҒИ ДАРВЕШНИ ЮРТИДИН ЧИҚИБ БИР ХУРИ
ПАЯКАРНИ ЗАҲМДОР ТОПИБ, ТИРИ ИШҚИН ЕГОНИ ВА
АНИНГ ЖОНИ ШИРИН ШИРАСИ БИЛАН ТАРБИЯТ ҚИЛИБ
ВАСЛИДИН УМИДВОР БУЛГОНИ, ЯНА НОУМЕД БУЛИБ
ТОҒДИН ТАШЛАМОҚ БУЛҒОНИ ВА АНГА БИР МАРДИ ПИР
БАШОРАТ БЕРГОНИ.

Бу шатранж майдониға сурғон от,
Бу янглиғ бориб бўлди бу навъ мот:

Эшитгач бу сўзни ўшал марди роҳ,
Чиқорди куюк кўнглидин ўтлуғ оҳ.

Дедиким Яман шаҳри фарзандимен,
Ки бир ҳурваш орзумандимен.

Отон ҳам Яман мулки савдогари,
Не савдогари, балки вологари.

Ўтуб ёшидин озу кам саксон,
Ўлум ваҳмидин қилди оҳу фиғон.

Етушди қулоғиға кўси раҳил,
Мени хастадин ул дам айлаб биҳил,

Қолибон менга беадад ганжу мол,
Киши ўлса ворисқа моли ҳалол.

Мен ул мол бирла барувманд ўлуб,
Яна ишрат этмакка хурсанд ўлуб.

Йиғиб бир неча шоҳиди сиймтан,
Ёқиб ўртага шамъи партавфиган.

Кўтарса чу эл шираи шарбати,
Агар хотирим қилса май рағбати,

Неча шишаға май бўлиб лаб-балаб,
Муҳайё эди ҳарна қилсам талаб.

Неча маҳваши шўхи кўзи хумор,
Тутар ҳарна қилсам қадаҳ оллоёр.

Олиб они бир иштиёқ ичкудак,
Анинг илгидин бир оёқ ичкудак.

Ҳама базм аҳли ичиб жоми мул,
Қилиб кимни ҳар гўшада косагул,

Яна базм эли соз этиб созни,
Мувофиқ қилиб анга овозни,

Дафу барбату ною танбур ҳам,
Чолиб чангу қонуну сантур ҳам,

Отам молини сарфи ом айладим,
Ғараз оз кунда тамом айладим.

Улус билдиким қолмади манга мол,
Алар котири топти мендин малол,

Неча қилдим оғози мардоналиқ,
Бари айлаб изҳори бегоналиқ.

Нуфур айлабон суҳбатимдин мени(нг),
Қи безор ўлуб улфатимдин мени(нг).

Аларким менга ўзни ёр эттилар,
Мени ихтилотимдин ор эттилар.

Вале бор эди менга мушфиқ сингил,
Қи ул айлабон оғиримни енгил.

Менга бир кун айдик: «Жоним оғо,
Менга не сингил бордур, не того.

Тугонди қўлингдин ҳама молу зар,
Агар оқил эрсанг шу танбеҳ етар.

Бу маъни била мен бўлай восифи,
Нехуш деблур ул Мавлави хотифи:

«Чу тожир пишинад бамаъшуқу май,
Равад судаш аз дасту моя зи пай».

Бисотимдадур бир-ики жинс мол,
Отам ирсидин менга етгон ҳалол.

Берай мен сенга доғи тужжор бўл,
Яна бохабар бўлу ҳушёр бўл.

Бу ашё била айла фарзоналиқ,
Неча санга бадмасту девоналиқ».

Лебон берди кўдин тўкиб ёшини,
Қўлумға чиқориб бу ашёсини,

Чу ул мол кўнглимни поси эди,
Неча минг туманни(нг) баҳоси эди.

Бу ишга ўзимни фарид айладим,
Ҳар ажнослардан харид айладим.

Отам юртида лаҳза қилмай даранг,
Олиб неча ажноси боби фаранг.

Яна кўнглима тушди андоғ талаб,
Қилай бир йўли ихтиёри ҳалаб.

Чу ҳар бир сафар қилғоним муддати
Йил эрдию ва олти ой муҳлати...

Чу алқисса бир дафъа қилдим сафар,
Бу етган фалак жавридин беҳабар.

Чиқибон отам юртидин дарзамон,
Юруш айладим ҳамраҳи корвон.

Йўл асносига учрабон ошно,
Мени кўрди-ю, айтти марҳабо.

Ўшал кеча қилди мени меҳмон,
Тонг отқонда чиқдим кетиб корвон.

Суруб отими неча суръат била,
Етишмоққа юз жаҳду ғайрат била,

Юруб от марҳала бар марҳала,
Кетиб эрди мандин бурун қофила.

Бу суръатда кўнглумга юз иқтизс,
Кунум бўлди кечу намозим қазо.

Чу хуршид бўлди шафақ ичра гум,
Бўлуб тун қоронғу кўринди нужум.

Бу йўлда емак-ичмагим бўлди заҳр,
Аён бўлди олдимга бир турфа шаҳр.

Анинг қалъаси боши кўкка етиб,
Оёғини ер сатҳида беркитиб,

Ким ул равзану рахнадиндур бари,
Не қалъа дегил Садди Искандарий.

Мен ул қалъа буржиға етмак ҳамон,
Ҳам ул ерда дарвоза чекмак ҳамон.

Неча қилдим афғону овозани,
Менга чўғздек қилди ул козани.

Кўзум эрди ул кафча наззораға.
Қараб дамба-дам бурж ила бораға.

Солиб эғнидин тун қаро хилъати,
Нединким аён бўлди ой талъати,

Ёрутти ўшал кечани моҳтоб,
Онингдек ки кундуз кунн офтоб.

Етиб қалъа сориға солдим назар,
Ўтубон ярим тун қубайли саҳар.

Чу кўрдимки бир масти жаллодваш,
Улус қонидин май каби журъакаш,

Қаро нарсаға илдирубон каманд,
Қилиб бир учин қалъа бошиға банд.

Тутубон қуйи солди ул роҳзан,
Ки сандуққа боғлаб узун бир расан.

‘Чу сандуқ ер узра тутти қарор,
Расан солибон ўзи қилди фирор.

Ледим: «Бул магар марди айёрдур,
Улус жониға ҳам ситамкордур.

Топиб дастбурде биров молиға,
Яна қилмайин раҳм анинг ҳолиға,

Бу ерга солиб қўлга олғонини,
Кетурмоққа кетди у қолғонини».

Ўтиб муддате бўлмай андин асар,
Бу ашёсидин олмади ул хабар.

Ледимким: «Мени келгоним билдиму,
Ва ё кўрубон кўзига илдиму?

Таманпоси кўнглумга солди хаёл,
Ки тенгри менга қайтадин берди мол.

Ҳамоно бу янглиғ кўриб меҳнатим,
Яна юзлади қайтган давлатим.

Тушиб бошима неча савдойи хом,
Ки сандуқ сориға қилдим хиром.

Назар қилдим олдиға бориб ани,
Бу ерга кетурдим кўториб ани.

Тақозосидин ақлу ҳуш қочибон,
Назар айладим мен ани очибон.

Чу кўрдумки бир нозанин духтаре,
Малоҳат спехриға бир ахтаре,

Етиб эрди бир турфа зебо санам,
Фалак жавридин тортибон юз ситам.

Кўнгил бўстониға наврас ниҳол,
Тафаккур ҳаримиға мавзун хаёл.

Оғиз гунжиға оби ҳайвон асир,
Лаби лаълиға юз Бадахшон асир.

Сочи ҳалқа, ҳар ҳалқаси бир каманд,
Кўнгил қушлари ҳар камандиға банд.

Занахдон чаҳи ичра юз мубтало,
Ки ҳар мубтало рўзгори қаро.

Ики сурмагун кўзи дунболалиғ,
Ҳаросидин ирниси табхолалиғ.

Қаро наргиси масту махмурдур,
Эрамдин пари, равзадин ҳурдур.

Тани гул каби қон аро чок-чок,
Ва лекин ўзи бўлмағондур ҳалок.

Ебон ханжару, тигни(нг) зарбатин,
Вале ичган эрмас фано шарбатин.

Анинг сўзламоғини қилдим ҳавас,
Чу билдимки тортар бир-икки нафас.

Очиб наргисин нимхоб айлади,
Манга бир-ики сўз хитоб айлади:

«Ки чун суҳбатимдин фирор айлагон,
Мени йўқлиғум ихтиёр айлагон,

Бировни биров силаса бошини,
Қилурму бу навъ они подошини?

Туну кун санга айладим ёрлиғ,
Магар бўлди поси намакхорлиғ?

Биҳилмен, бу янглиғ ҳалок айладинг
Бу гулдек таним чок-чок айладинг.

Ва лекин сенга бошқа ният қилай,
Қулоқ сол, бир-икки васият қилай.

Васият буким; гар мен ўлсам ҳалок,
Мени қил ниҳон жойга дафни хок.

Биров билмасун бу сифат бўлгоним,
Яна ҳам киши билмасун ўлгоним».

Қилибон васият тугатди сўзин,
Яна бўлди хомуш, юмди кўзин.

Яқин билдим они ки беҳушдур,
Фано жомидин масту мадҳушдур.

Бу янглиғки ҳолин аён айлади,
Мени ўзгадир деб гумон айлади:

Тонг отди етиб халқ овозаси,
Очилди яна шаҳр дарвозаси.

Улус они, фаҳм этмасун деб ниҳон.
Кўтариб шаҳар ичра бўлдим равон.

Вале англамай заррае хосу ом,
Ки корвонсаро (й) ичра қилдим мақом.

Ҳало ҳужра кунжиға бердим қарор,
Ва лекин ўзим ишқидин беқарор.

Яна ҳужрага қулф уруб дарзамон,
Чу дорушшифо сори бўлдим равон.

Ким ул ойнинг олдиға қилдим қарийб,
Фаришта сифат оқ маҳосин табиб.

Анинг набзиға лаҳза қўйди ялик,
Дедиким: «Ўлиқтур магар бу тирик?»

Кўтордим ўтуб парда рухсоридин,
Ки равшаи бўлиб ҳужра анворидин.

Чу кўрдаки бошдин-аёғи фиғор,
Бўлубон ўзи ошиқи беқарор,

Кўрубон анинг кўнглига келди раҳм,
Нединким бошидан-аёғи захм.

Яқин қилди ул марди хуш босира,
Ки недин етибдур анга бу яра.

Чу юз қайтариб урди силли мени,
Ки кўнглимга бермай тасалли мени.

Деди манга: «К-эй тангридин беҳабар,
На янглиғ раво айладинг бу зарар?»

Бу беморға кимки сўнди илик,
Яқиндурки қониға бўлғай шерик.

Чу ҳоло буни андаке жони бор,
Ки тангри шифо қилса имкони бор».

Деди: «Ҳар кишиким даво айлагай,
Муни васлини муддао айлагай».

Вале англадим бўлди ошиқ ўзи,
Анинг ишқида кўрди лойиқ ўзи.

Чу кетди чиқиб уйдин ул пирмард,
Даво қилмайин қолди кўнглумға дард.

Ўзум тангриға чун таваккал қилиб,
Сўруб билмагон, билганимни қилиб.

Неча адвиялар қилибон баҳам,
Ишим марҳам этмак эди дамба-дам.

Бирини кўториб, бирини қўюб,
Ялаб тил билан кўз ёшим бирла юб.

Бу афъол ила ўтти ўн тўрт кун,
На кундузда ором топтим на тун.

Қараб дамба-дам они рухсориға,
Бошимни уруб ҳужра девориға.

Ўзига келибон кўзини очиб,
Кўрар кўзларимдин сиришким сочиб.

Деди манга: «К-эй жон фидо айлагон,
Бу дардимға кимсен даво айлагон?»

Дедим: «Тангри қилди сенга меҳрибон,
Мусофирмену манзилим шул макон».

Деди: «Эй йигит, айлагайсен дуо,
Сенга сабр берсин, менга ҳам шифо.

Агар мен бу дардим била ўлмасам,
Ва ё захмдин гул каби сўлмасам,

Сени ҳожатингни раво айлайин,
Ки дардингга мен ҳам даво айлайин,

Умед улки мақсудингга еткурай,
Недин бўлса беҳбудингга еткурай».

Бу мунвол ила ўтти қирқ беш кун,
Бўлур ишқим афзуну ҳолим забун.

Чу жарроҳ мавъуди бўлди тамом,
Ҳама захмлар буди бўлди тамом.

Бу ҳолатга ул хўблуқ маҳзани,
Туруб ўлтурубон чу гул хирмани,

Менга дедиким: «Англамай хосу ом.
Борибон кетургил бир андак таом.

Шикоят қилиб чархи хунрездин,
Чиқойин букуи доғи парҳездин».

Хижолат била ерга солдим кўзум,
Ки билмон не ҳолатқа бўлдим ўзум,

Чу ҳолеки бўлдим киши билмасун.
Ки тангри бировга насиб этмасун.

Бари бору йўқум бўлуб эрди сарф,
Бу амрига айтолмадим ҳеч ҳарф.

Фаросат била англади ҳолими,
Бу муддатқа сарф ўлғон амволими.

Кулубон манга айдимим: «Эй фалон,
Бу ишга сени айладим имтиҳон.

Агар ишқ таврига содиқ эсанг,
Мани бирла ёри мувофиқ эсанг.

Не явғлиғ десам айлагил сен қабул,
Сабаб сўрубон бўлмагил сен малул.

Манга бору йўқингни сарф айладинг,
Юрак қону жисмингни зарф айладинг.

Мени кўрдинг ул кун бу ҳолат била,
Даме бўлмадинг сен фароғат била.

Сенга умрдин бир нафас ком йўқ,
Кеча уйқу, кундузда ором йўқ.

Ўзунгни ҳар ишга баруманд қил,
Бу важҳ ила кўнглунгни хурсанд қил.

Эшитдим бу сўз тушти жонимга ўт,
Ки андин куюк устухонимга ўт.

Яқин эрди кўксумни чок айласам,
Фигон тортиб ўзни ҳалож айласам.

Ўзотиб қўлини тизим ушлади,
Табассум қилибон лабин тишлади.

Деди: «Ҳозир эткил давоту қалам,»
Барибон кетурдим икисин баҳам.

Олиб они қатъи қалам айлади,
Ки қоғозга андак рақам айлади.

Яна чирмабон берди мен зорға,
Деди: «Еткур албатта бозорға».

Қилиб бир кишини баёнини ҳам,
Неча бир дўконни(нг) нишонини ҳам.

Сўроғлаб юруб балки тушти кўзим,
Ки кўргон каби анда етдим ўзим.

Чу кўрдимки пири мурассаъ камар,
Саропо либосига дурру гуҳар.

Кўрубон ани эҳтиром айладим,
Енига борибон салом айладим.

Мулоқот этиб руқъани топшуруб,
Ўзум хизмат этмакка қулдек туруб.

Очиб они махфий боқиб сўзига,
Яна руқъани суртубон кўзига,

Ишорат қилиб менга йўл бошлади,
Тараҳҳум қилибон қўлим ушлади.

Юрубон етиштук анинг уйига,
Қилиб офарин хулқ ила ҳўйига.

Мени қўйди меҳмонсаро ичра ул,
Ўзи олди ул дам ҳарам сори йўл.

Ўтиб лаҳзае чиқди ул ҳурваш,
Ки қулбаччаси илгида боркаш.

Ураб хон ила тўграгин эҳтимом,
Менга бўлди маълум бордур таом.

Деди қулғаким: «Бор бу меҳмон ила,
Қаерда деса элтгил жон ила».

Анинг бирла бўлдим яна ҳамқадам,
Гараз ҳужраға они бирла баҳам.

Бу ҳолат била ҳолим эрди хароб.
Олиб бошидин қулға бердим жавоб.

Ўзум ҳужра сориға қўйдум қадам,
Чу гул хирмани ўлтуруб ул санам.

Ани олдиға қўйдум ул зарфни,
Эшитган эмас кимса бу ҳарфни.

Деди: «Очқил, эй ҳамдами меҳрибон,
Ки ул пирсак не юборди экон?»

Очиб кўрмайини манга қилди хитоб,
Бу сўздин тушуб жисмима изтироб,

Очибон яна анга солдим назар,
Тўкулди ҳар атрофидин сийму зар.

Таҳаййур мени ўзга ҳол айлади,
Сўрорга тилим гунгу лол айлади.

Манга англабон айдиким: «Эй фалон,
Кечурма ҳаслингга ҳаргиз ёмон.

Неким келса фикрингга они унут,
Яна жону дил бирла амримни тут».

Дедим: «Эй санам, мен фидойинг бўлай,
Ҳироминг чоғи ҳоки пойинг бўлай,

Не амринг агар бўлса маъмур мен,
Хаёлинг била баски масрур мен.

Сени йўлингга қилмишам жон гарав,
Яна куфр зулфингга имон гарав.

Чу алқисса ул сарви олий мақом
Деди: «Бориб аввал кетургил таом»

Ким андин бир-икки тановул қилиб,
Қўлин тортибон ҳолатини билиб,

Деди: менга ким, «Айла амримни пос,
Ўзунг кийгали ол бир-икки либос».

Тааммул билан қилдим андак хаёл,
Етушти анинг кўнглига кўп малол.

Бўлуб тунд ул ой итоб айлади,
Қошиға солиб чин, хитоб айлади.

Деди хашм ила манга: «Қ-эй бехирад,
Нечаким дедим қилма амримни рад.

Бу янглиғ агар бўлса анжомимиз,
Не кечгай сени(нг) бирла айёнимиз?»

Итоб айлагач ул мени зорға,
Югурдим олиб нақд бозорға.

Кетурдим бориб олдиға ҳушманд,
Ики-уч либоси акобирписанд.

Тааммул қилиб кўрди ул позанин,
Бариси эди кўнглига дилнишин.

Менга ул пари барчасин кийдуруб,
Таҳаййур ўти бағрими куйдуруб.

Яна нақд берди менга ул пари,
Кетүргил дебон бошима чодаре.

Ки ҳикмат била ушбу айёмга,
Керакдир киши кирса ҳаммомга.

Гараз ҳозир этдим анга чодаре,
Солиб бошга ул хўблар сарвари.

Қўлига олиб ёна заррина жом,
Ки ҳаммом сориға қилди хиром.

Олиб бордим ул ойни ҳаммомга,
Ўзум етмай оғозу анжомга.

Яна чиқди андин хиром айлабон,
Ки оразни моҳи тамом айлабон.

Келиб ҳужраға кирди ул хурваш,
Ани орқасидин мени дардкаш.

Чу кўрдумки ҳусни юз анча зиёд.
Қилиб сабр ила ҳуш менга хайрбод.

Қошидур шафақ ичра мушкин ҳилол,
Кўзи лолазор узра ётгон ғизол.

Ики анбарин зулфи марғулабанд,
Кўнгли сайдиға чинға солгон каманд.

Етиб лаълидин юз хатар жон сари,
Сочи куфрдин рахна имон сари,

Юзида эрур зарварақ жилвагар,
Дегил ахтар ичра дурахшон қамар.

Қоши маддиға ўсмадин ордур,
Кўзи олдиға сурма бекордур.

Буноғўшида икки дур жилвагар,
Садафдин чиқиб йўлга қолган гуҳар.

Бу янглиғ кўрубон мени мубтало,
Дедим: «Эй пари, сенга жоним фидо».

Табассум қилиб айди: «Ҳолинг надур
Кўнгилга етишган хаёлинг надур?

Чу ошиқ муроди висолидурур,
Хусусан агар ҳужра ҳолидурур».

Эшитиб бу сўзлар мени дилфигор,
Қўлумдин кетиб ақл ила ихтиёр.

Ииқилдим қўюбон аёғига бош,
Кўзумдин оқиб ул замон сели ёш.

Тизига олиб дарзамон бошими,
Аритиб яна енг ила ёшими.

Қўлин бўйнима гаҳ ҳамойил қилиб,
Неча муддасларни мойил қилиб,

Қўюб бир замон айшу ишратга юз,
Дегайсен ки юз йил фароғатга юз.

Дейин арзими сизга, дарвешлар,
Фалак зулмидин сийнаси решлар.

Киши бўлгудек йўқ манга раҳнамун,
Ки, эй дўстлар, саргузаштим узун.

Чу алқисса ул рашки ҳуру пари,
Дедиким: «Бу шаҳр ичра мундин нари

Улуғлар била ошино бўлгосен,
Агар не деса сен ризо бўлгосен.

Сўруб яхшилар бирла ҳам ёр бўл,
Ҳаволи¹ топибон харидор бўл.

Улус бул хаёлингни билса агар,
Сотарга ҳаволи топилса агар,

Ким ар яхшидур саъйидин қочмагил,
Ёмондур агар, нақдни сочмагил.

Мени балки андин хабардор қил,
Ки қоғозга тарҳин намудор қил.

Ғами нақдни кўпу ози ема.
Мабодо баҳосига бози ема».

Мен ул ҳур пайкарни амрин тутуб,
Қаерда эшитгач кўрубон ўтуб.

Бу муддат била ҳам ўтуб икки ой,
Неча мен топиб рад қилибон ул ой.

---

¹ Ҳовли

Топибон ҳаволи чу хулди барин,
Саросар иморатлари шаҳнишин,

Баҳосян қилиб они уч юз тумон,
Худудини тарҳ айлабон дарзамон,

Кетурдум ани олдиға ҳушманд,
Бериб нақдини қилди ул ой писанд.

Бошиға олиб ул пари чодари,
Хиром айлади мисли кабки дари.

Бу сирдин киши топмайин бир паём,
Иков чуи ватан сори қилдик хиром.

Етишгон замон уй намудорға,
Еруғлиғ тегиб сақфу деворға,

Иморотини сайр этиб ҳар тараф,
Кириб ҳар бирин, қилди байтушшараф.

Аларға мақом этмайин ул пари,
Бор эрди чу дарвозаға манзаре,

Ушал манзар устиға қилди хиром,
Қуёш қилди кўк узра гўё мақом,

Чу ул ҳур манзар уза ўлтуруб,
Мен олдида хизмат қилурға туруб,

Деди: «Манга ул сарви олий асос,
Кетургил менга ҳам муносиб либос,

Кийиб они уй сори йўл бошлайин,
Бу накбат либосотини ташлайин».

Югурдим қилиб йўлга боштин қадам,
Табассум била қайтариб ул санам,

Кулубон деди: «Айладингму қиёс,
Узим кийгудик кимда бордур либос?»

Таҳаййурга қолдим мен ул сўзидин,
Эшитмиш эдим бошқа сўз ўзидан:

Деди: «Қўймағил ўзни озорға,
Чиқибон назар айла бозорға.

Музаллаф йигит соҳиб эъзоздур,
Ўзи Чорсу ичра баззоздур.

Чу борсанг топибон ани ёниға,
Ҳар ажнос омода дўкониға,

Ки андин агар сўрсанг этмай ҳарос,
Топилгай ҳамоно тикилган либос».

Тушубон анинг олдидин дар замон,
Яна Чорсу сори бўлдим равон.

Чу кўрдимки бир турфа зебо йигит,
Акобир сифат, ҳусни аъло йигит.

Ўзи сандали устиға ўлтуруб,
Неча қул ани хизматида туруб.

Чу бордим салом айлабон ёниға,
Чиқиб зинадин они дўкониға.

Кўзум тушгач они бару дўшиға,
Мени жон каби тортиб оғушиға,

Чунон меҳрибонлиқни қилди аён,
Дегил ошнолиғ бурунғи замон.

Қилибон менга бу сифат ихтиром,
Кетурди яна нуқлу миноу жом.

Ки мажлис тузиб элга овозасиз,
Талаттуф қилиб беҳад андозасиз.

Дедиким: «Баён айла, эй меҳмон;
Узинг ким эурсан қаердур макон?»

Мусофирлигимни баён айладим,
Яна муддаони аён айладим.

Билиб мақсадимни фаросат била,
Қулига буюрди ишорат била.

Узум они бирла бўлуб ҳамжалис,
Кетурди қули кўп либоси нафис.

Яна неча ажнос заррин либос,
Эрур барча машруҳ кимхобу тос.

Ки ҳар нечаким кўнгли суйди ани,
Қилиб бугча олдимға қўйди ани.

Баҳосини сўрдим бўлуб шодмон,
Дедиким: «Ҳар ажнос ўлур юз тумон».

Тутубон анинг кўнглини посини,
Санаб бердим айтмай каму косини.

Яна қулға ҳам лутф этиб дарзамон,
Қулига берибон доғи юз тумон.

Алар бирла баским бўлуб ҳамкалом,
Кунум бўлди кечу яқин бўлди шом.

Яна қилди таклиф ўшал мезбон,
Ки оқшом бизинг қўшда бўл меҳмон.

Қудуминг била кўзни равшан қилай,
Жамолинг била уйни гулшан қилай.

Берай сенга оби таҳоротни,
Бу тун бирга қилсоқ ибодотни.

Сарафроз айла бу девонани,
Қудумнинг билан баски вайронани.

Дедимки: «Бу амрингга маъзурмен,
Недин бошқа важҳ ила маъмурумен.

Мусофир мену ёки тутқон мақар,
Ки ёлғиз эрур уйга бир муштпар.

Деди демагил узрким суд йўқ,
Ки то бормасанг ҳеч беҳбуд йўқ.

Ки ул қўймади аҳду паймон била,
Ичиб онт келмакка ёлғон била.

Ғараз ваъда қилдимки маълум этай,
Сени бирла бормоқни мафҳум этай,

Добон бўғчани кўтариб ёнига,
Кетурдум ўшал манзар айвониға.

Қўлумдин олиб нўшханд айлади,
Қўрубон барисин писанд айлади.

Дедиким манга: «Кимдин олдинг муни,
Бу янглиғ кўруб кечка қолдинг муни?»

Дедим: «Ул йигитким баён айладинг,
Дўқонини манга нишон айладинг».

Яна айладим они тавсифини,
Талаттуф билан уйга таклифини.

Қилиб ваъда ёлғон қутулмоқ учун.
Ичиб онт ёлғон қутулмоқ учун.

Дедиким: «Бўлуб сен агар ошно,
Қалибсен агар ваъда, қилғил вафо.

Киши мардлиғдин агар урса лоф,
Керак қилмаса ваъдасига хилоф».

Дедим: «Эй пари, менга йўқ мултамас,
Сенинг суҳбатинг бўлмоғи менга бас.

Сенинг хизматингдур менинг хоҳишим,
Вале ўзга бирла эмастур ишим».

Деди: «Ҳарна мавжуд қилсанг агар,
Ҳар амр ила хушнуд қилсанг агар,

Борибон анинг бирла ишратда бўл,
Бу ёлғизлиғимдин фароғатда бўл.

Чу алқисса ул сарви олиймақом,
Юборди мени амр этиб хушхиром.

Яна бордим ул ҳамдами беназир,
Дўқон тахта айлаб манга мунтазир.

Бўлуб бир-биримиз била комёб,
Иўл озуғиға нўш этибон шароб.

Етуштук иковлон анииг уйиға,
Тамошо қилиб манзару қўйиға.

Ки уй тўриға бир кати зарнигор,
Мани ул кат устиға берди қарор.

На уйким ани боғлаб ойин ила,
Дегайсенки гулшанни тазйин ила.

Солибон анга неча турлук палос,
Дегайсенки шоҳедга зебо либос,

Канизлар ҳама гулруху моҳваш.
Бўлуб соқию ҳам ўзи журъакаш.

Неча бир муғанниияи хуш садо,
Эрир хоралар гар қилурса наво.

Чу базм ичра кўрдумки ул шермард,
Кўзига тўлуб ёшу кўнглига дард.

Дамодам чиқиб оғзиндин ўтлуғ оҳ,
Эрур бу сўзимға муҳаббат гувоҳ.

Дедим анга: «Эй хўблар сарвари,
Сабаб недурур санга чашми тари?

Ўзинг бўлдинг аввал менга меҳрибон,
Бу оқшом бўлубман санга меҳмон.

Ки бу йигламоқдин хаёлингни айт,
Кўнгилга етушгон малолингни айт.

Бировким санга бўлса гар меҳмон,
Ишинг бумидир меҳмон кўнгли қон?»

Кўтарди, эшитгач сўзим, бошини,
Кўзидин тўкиб жоладек ёшини.

Деди мангаким: «Англа, эй шермард,
Ки бордур мени кўнглима ўзга дард.

Алардин бирига деди: «Эй фалон,
Борибон кетургил ани шул замон».

Бировни — биров билса асрорини,
Ажаб йўқ биров кўрса дилдорини.

Икки ошно бўлмаса иттифоқ,
Ҳам асрор эмастур эрур ул нифоқ.

Утуб ламҳае базм эди дилнишин,
Эшикдин кириб келди бир нозанин.

Мулоқот этиб ошнолиғ била,
Яна ўлтуруб дилраболиғ била,

Дедиким: «Бу меҳмонни хурсанд қил,
Навозиш билан вақтини қанд қил.»

Суроҳи қўлига олиб ул нигор,
Пиёла сунуб айтти оллаёр.

Элидин олиб қўш қилди ани.
Яна масту мадҳуш қилди ани.

Буюрди буён келтурунг чангни,
Кетурди биров ул хуш оҳангни.

Олибон ани қўлга ул дилрабо,
Қилиб қўлга мизробни ошно.

Чекиб ун, тузуб бир навойи ҳазин,
Қилибон анга зуҳра юз офарин.

Чу сархуш бўлуб бодау создин,
Юз онча доғи ҳусну овоздин.

Ғараз базмни қилди ороста,
Ки жисми бўлуб моҳи нокоста.

Чу уч кеча кундуз бўлуб журъакаш,
Бўлуб маҳв кўнглумдин ул моҳваш.

Чунон масту мадҳуш ўлуб пайкарим,
Ки чиқди хаёлимдин ул дилбарим.

Ғараз бир саҳар уйқудин уйғониб,
Йилондек хижолат билан тўлғониб.

Саросима юрдуму қилдим назар,
Етур базм эли маст ўлуб сарбасар.

Чиқиб ташқари йўлга бўлдум равон,
Ки ҳаммом сориға айлаб нишон.

Борурға бўлуб ҳар замон ўзга ҳол,
Яна юзланиб кўнғлума юз хаёл.

Узумға дедим: «Бу не аҳволдур,
Бў аҳвол ила санга не ҳолдур?»

Бу нш ул эрмас мусофир иши.
Мусулмон эмас балки кофир иши

Бир оқшом дебон рухсат олғоними,
Бу маҳфилда уч кеча қолғоними,

Хусусанки ул ойни ёлғиз қўйиб,
Ки бу ерга уч кеча кундуз туриб,

Ки ул манга не навъ сўз сўзлагай?
Ул ой энди не маслаҳат кўзлагай?

Бу иш дафъини қилгоним билмадим,
Хижолат аро ўлгоним билмадим.

Чу алқисса андин ибo айладим,
Эшикни урубон нидo айладим.

Кишига аён этмай овозани,
Келибон ул ой очди дарвозани.

Мени кўрди-ю, нўшханд айлади.
Кулуб доғи дарвоза банд айлади.

Анга сўзламоғлиққа қолмай мажол,
Қулогим бўлуб кар, тилим бўлди лол

Фаросат била айдиким: «Эй фалон.
Кечурма хаёлингга бошқа гумон.

Билурман кўнгул анда қолгон эмас,
Ва лекин сенга рухсат ўлгон эмас.

Биров ошно бўлса ёри била,
Борур анда ўз ихтиёри била.

Келурда эмастур анга ихтиёр,
Эрур ангау мунга не ихтиёр.

Борур меҳмон ўз ризоси била,
Келур мезбон иқтизоси била.

Дедим бу сўзунг беаломат эмас,
Агарчи ўзи ҳам каромат эмас.

Дедиким: «Надур рўзгоринг сенинг,
Баён айлагил коруборинг сенинг?»

Дедим ҳарна ўткон аломотни
Яна базм аҳлида ҳолотни,

Ҳам ул дилрабо базм аро келгонин,
Навозиш қилиб доғи чанг ургонин,

Неча қатла рухсат манга бермамоқ,
Тавозуъ била қайтариб сақламоқ.

Аларни қўюб уйқуға келгоним,
Ул ой хизматиға келиб етгоним,

Неким кўргонимни баён айладим,
Барисини бир-бир аён айладим.

Деди «Ҳар киши сўзу фармониға,
Бўла олмағил таҳти эҳсониға.

Неча айладинг они тавсифини,
Борибон яна айла таклифини».

Дедим манга мунча ҳикоят қилур,
Яқиндурки они киноят қилур.

Дедим: Манга йўқтур неча дастрас,
Киноя сўзинг, эй пари, энди бас».

Табассум била айдиким: «Бўл равон,
Бу оқшом кетур қил ани меҳмон».

Тааммул қилиб мен ани сўзига,
Қараб лаҳзае мен доғи юзига.

Яна тунд бўлди манга ул пари,
Ки: «Эй мардлиғидин иши ташқари!

Не сўзким десам рост қилғил қиёс,
Агар ошносан тут амримни пос.

Бу янглиғ агар бўлса одат сенга,
Бу бўлса агар ақлу ҳолат сенга,

Не мушкил эрур тавринга юрмоғим,
Машаққат баса умр ўткармоғим,

Борибон букун анга ишратда бўл,
Ҳам оқшом кетур они хизматда бўл».

Гаразким бу ишга буюрди мени,
Кетурмоққа они юборди мени.

Борур чоғда кўнглумга юз минг хаёл,
Вале барчасидур хаёли маҳол.

Яна бордим ул ошно ёниға,
Келиб ўлтуриб доғи дўкониға.

Ишорат қилиб қулға ул шаҳрёр,
Олиб чиқди бир чинийи ноладор.

Қадаҳ тўлдириб боз тутти менга,
Тавозуъ қилибон узотти менга.

Олибон ани нўши жон айладим,
Ки мен они май деб гумон айладим

Ичиб кўрдим они ки шарбат экан,
Ажаб турфа хушбўю лаззат экан.

Дедимки: «Бу шарбатни не нафъи бор?»
Дедиким: «Буни нафъи, дафъи хумор».

Ичиб ўлтуруб кўб зарофат била,
Кун оқшомғача бу зиёфат била.

Дедим мен ўшал марди мардонаға;
«Қадам ранжа қил бизни вайронаға».

Қабул айлади, ҳам бўлуб шодмон,
Туруб шу замон тахта қилди дўкон.

Иков бир-биримизла қўл ушлашиб,
Кириб йўлга бир-бирла кенгашлашиб.

Ва лекин манга бошқа турлук хаёл,
Қулоғим анга кўнглума ўзга ҳол.

Не бор уйима бир емак-ичмагим,
Не мумкин ани илгидан қочмагим.

Чу алқисса йўлга юруб дамба-дам,
Қўюб доғи дарвоза ичра қадам.

Ики қул туруб ихтиром айлади.
Икимизга бирдак салом айлади.

Чу кўрдумки уйлар бари дилпазир,
Ҳаволи аросида жамъи касир.

Бари суффаларга тўшалган палос,
Канизлар бари махруху хушлибос.

Тило нуқрадин жамъ зарфу-зуруф,
Қим эҳзориға топмадим мен вуқуф.

Қўнгилда дедим бу ҳаволи эмас,
Бу ойинни жаннат мисоли эмас.

Ҳамоно мени май қилиб ўзга ҳол,
Намудор этар мунча зебо хаёл.

Қурулгон бир уй тўриға нимтахт,
Чиқордим у ўлтурди ул некбахт.

Ўзум чиқтим андин қилиб изтироб,
Муҳайё шаробу таому кабоб.

Ҳар уй ичра кўрдим мутарраҳ каниз,
Эрур баъзиси навжувон, баъзи қиз.

Назар айладим уйни ҳар бобиға,
Зиёфат била айш асбобиға.

Вале кўрмадим сарви гулчеҳрани,
Ерутгон юзи моҳидин ҳужрани.

Кўрай деб қўнгилга тушиб печу тоб,
Югурдум ҳар уйга қилибон шитоб.

Чу матбах сари тушти ногаҳ кўзум,
Чароғе ёнур анда бордим ўзум.

Вале кўрдум ул гул юзида ниқоб
Солиб, сик уза қилдурубон кабоб.

Манга айди ул ҳур даҳшат қилиб:
«Ки не иш қилурсан бу ерга келиб?»

Бориб меҳмон бирла ишратга бўл,
Буюргил не хизмат фароғатга бўл.

Демаким булар манга тобин эмас,
Манга хизмат этмакка таъйин эмас.

Агар беадабдур ани бoғлаб ур,
Ҳукумат қилиб хизматингга буюр».

Доғи қайтариб дедиким: «Эй фалон,
Ки бир сўз санга айтайин ман ниҳон:

Ки ул меҳмон вақтини хуш қилиб,
Бериб бодау нуқл сархуш қилиб.

Дегил ҳозир этсун ўшал ёрини,
Ким ул дилбари шўху айёрини».

Келиб мен ани ёнига ўлтуруб,
Неча қатла соғар бериб тўлдуруб,

Чунон масту сархуш бўлуб меҳмон,
Дедимким: «Фидо санга бу хаста жон.

Мусофирмену йўқ менга дастрас,
Йўқ эрса хаёлимга кўбтур ҳавас.

Ҳама важҳдин ўзни масрур тут,
Ки бир важҳдин бизни маъзур тут».

Фаросат била англади муддао,
Деди: «Ғам ема ҳеч йўқтур ибо».

Дебон бир канизани юборди ўзи,
Яна ерга боқиб ёшарди кўзи.

Ўтуб ламҳае, ғридин шул замон,
Хиром айлабон келди сарви равон.

Кириб базмаро ул пари ўлтуруб,
Паёнай неча жом бердим туруб.

Қўлиға олиб шул замон чанғини,
Яна тарк этиб ном ила нангини,

Чунон базмни айлади пурсадо,
Фалак саҳнида зуҳра айлаб наво.

Ки бу навъ ойини савту садо,
Бўлуб бир неча кеча меҳмонсаро.

Ҳам ул ошно мендин ўлли биҳил,
Бўлуб ўз зиёфотидин ҳам хижил.

Чу уч кеча кундуз бўлуб боданўш,
Улус май хуми янглиғ айлаб хурўш.

Ким уйқу мени мисли мажнун қилиб,
Яна бода ҳолим дигар гун қилиб,

Бошимни қўюб лаҳза ором учун,
Яна уйғониб нчгали жом учун,

Чу бир лаҳза уйқуға кетти кўзум,
Доғи бодадин беҳуд эрдим ўзум.

Каю уйға кирдим қилдим назар,
Алардин яна топмадим бир асар.

Бошимни уруб ҳужра деворига,
Неча ким етишмай бу асрорға.

Таҳайюр мени айлабон поймол,
«Бу кўрмак,— дедим,— туш эрур, ё хаёл?»

Тушуб кўнглима икки меҳмон ғамӣ,
Бу ҳам бир тараф, доғи жонон ғамӣ.

Югурдим яна меҳмонхонаға,
Назар айладим доғи кошонаға,

Харосон қараб баски кўнглумда бийм
Чу кўрдим туруб бир ўролгон гилим¹.

Дедим бу: «Гилим анда ётмоқ нечук?»
Саросима очтимки икки ўлук.

Чу кўрдим бири ошнойн азиз,
Бириси эрур чанг урган каниз.

Икиси бўлиб бисмил, андоқки қўй,
Қизил қонидин иккиси сурхрўй...

Этай арзими доғи дарвешлар,
Ситам тифидин бағри юз решлар:

Бошимға тушуб юз туман қилу қол,
Ки сизга келур саргузаштим малол

Аларни кўрубон бу аҳвол ила,
Чиқиб ташқари бул ажаб ҳол ила.

---

¹ Гилам.

Кўнгилга тушубон аларни(нг) гами,
Енимга етиб келди бир одами.

Келибон манга берди аввал салом,
Яна берди ул ҳурвашдин паём.

Деди: «Келганим мунда айтай сени,
Ани олдиға доғи элтай сени».

Анинг бирла ҳам йўлга қилдим шитоб.
Йилондек тушуб кўнглима печу тоб,

Кўрунди кўзумга буюк бир ҳисор,
Ҳама буржу дарбандлар устувор.

Утуб ёнидин турфа наҳри азим,
Яна саҳнида масжиди хушнасим,

Дедиким букун бунда туткин қарор.
Ярим тунғача бўл анга интизор.

Доғи қайтибон санга одам келур,
Сани элтибон васлиға еткурур.

Эшитгач бу сўзни мени дилфигор,
Тун оқшомғача анда туттум қарор.

Етиб масжид олдида нозир бўлуб,
Ярим тун биров келди ҳозир бўлуб.

Енимга етиб келди бир хизрваш,
Деди мангаким юргил эй дардкаш.

Ҳу кўрдимки бир марди равшанзамир,
Қўлида асоси эрур дастгир.

Киши воқиф ўлмай бу овозадин,
Мени киргузуб борди дарвозадин.

Буёндин яна бир эшик очибон,
Кирибон анинг бирла бўлдум равон.

Тафаҳхус қилиб англадим турфа боғ,
Бўлуб ҳасратидин эрам саҳни доғ.

Деди манга ул пири равшанзамир:
«Яна ўлтуруб бўлгусен мунтазир.

Борибон анга арз изҳор этай,
Сенинг келгонингдин хабардор этай».

Дибон кетти олдимдин ул пирмард,
Кўзумга тўлуб ёшу кўнглумга дард.

Ушал ҳурдин ҳеч бўлмай асар,
Бўлуб мунтазир то қубайли саҳар.

Замоне намудор ўлуб ул пари,
Хиром айлабон мисли кабки дари,

Етушти чу сарвақтима ногаҳон,
На ҳуш қолди манга, на тобу тавон.

На ердин турарга қолиб тоқатим,
На сўз сўзламакка анга ҳолатим.

Табассум қилибон сўруб ҳолими,
Фаросат била англаб аҳволими,

Сўруб ҳолими меҳрибонлиғ била,
Қилиб лутф ширии забонлиғ била,

Деди: «Манга ҳаққинг ададдин фузун,
Яна шафқатинг ҳаққи ҳаддин фузун.

Бу янглиғ тушар иш киши бошига,
Не қилмоқ керак они подошига,

Билурмен менга харжи мол айладинг,
Доғи хотиринг пурмалол айладинг;

На чоғлиғ эди дастмоянг сени(нг)?
Бари харж молу кироянг сени(нг)?

Сенга топшурубон мени дилфягор,
Биҳил қил сену мен бўлай ҳақгузор».

Ишорат қилиб ул бути соймбар,
Олиб қўйнидин бир-ики халта зар.

Ёнимга қўйиб айдики: «Эй фалон,
Тонг отса берай от бўлгил равон».

Дебон турди ўрнидин ул сарви нол,
Турубон йиқилдим оёғиға боз.

Тутиб этагини дедим: «Эй пари,
Эшит арзим, эй хўблар сарвари,

Бу муддатга хизматга бўлдум ўзум
На бўлди қулоқ солмадинг бир сўзум?»

Табассум қилиб ўлтуруб бир замон,
Деди: «Айлагил ҳарна дерсан баён».

Дедим: «Эй пари, бу сўзум жазм бит,
Тириклик менга талх, фикримни қил.

Чу бир ишга хизмат қилиб юрмоғим,
Сенинг бирла ўлтурмоғу турмоғим».

Деди: «К-эй жунун пешаи пурхаёл,
Сенга бу хаёлеки бордур маҳол.

Агар васлдин дерсан имкони йўқ,
Бу фосид таманнони поёни йўқ»

Дедим ё мени соҳиб асрор қил,
Бу асрорлардин хабардор қил.

Бўлубон бу аъжумбалар ноқили,
Дегилким, ким эрди алар фоили?»

Деди ул пари: «Ул ҳам имкон эмас,
Ани ҳам эшитмаклик осон эмас».

Добон турдию йўлга тушди равон,
Мени ҳам чиқарди алар шул замон.

Келиб доғи масжидга қилдим мақар,
Бу ғамдин етиб жонима юз хатар.

Яна ишқ бағримни қон айлади.
Ғами ҳажр ҳам қасди жон айлади.

Бу муддат ила ҳам ўтиб қирқ кун,
Бўлур эрди ҳар лаҳза ҳолим забун.

Йиқилдим келиб анда маҳжур ўлуб,
Ғаму ғусса кўнглумга ранжур ўлуб.

Бу ким масжид аҳли манга раҳм этиб,
Мусофир йигит ҳайфким ўлди деб.

Бошимға ҳужум айлабон субҳу шом,
Эшитиб муни сарви олий мақом.

Бировни доғи ул юборибдурур,
Чу ул ҳам бошим узра борибдурур.

Кўториб мени келтуруб боғаро,
Таним ташлабон тошу тупроқаро.

Бориб ул париға берибон хабар,
Етур бўстон ичра жони куяр.

Келиб бошима кўрди сарви равон,
Ҳакиме топиб лутф этиб шу замон.

Гаразким сиҳат бўлди аъзо манга,
Юз онча бўлубон тақозо манга.

Чунон парваришдин муҳайё бўлуб,
Ки аввалғидин ҳам тавоно бўлуб.

Бу муддатга ҳар кеча ул нўшлаб,
Ҳарамдин келиб айлар эрди тараб.

Бир оқшом деди манга ул дилрабо:
«Фалони недур кўнглингга муддао?»

Баён айла фикрингни қилма ибо.
На иш айласам сен бўлурсен ризо?»

Дедим: «Эй пари кўзу ёшим дурур,
Сани остонингга бошим дурур.

Бу муддат ки мен сендин эттим умид,
Вале айладинг охири ноумид.

Кел энди бу сирдин хабардор қил,
Бу дам манга изҳори асрор қил».

Ким ул айлаган ҳолатимни забун,
Муҳаббат, қилур тоғни вожгун.

Муҳаббат қилиб печалар турктоз.
Ки Маҳмуд қул бўлдию, шаҳ Аёз.

Муҳаббат шароби агар қилса маст,
Забардастларни қилур зердаст.

Гараз ишқим ул ойни тасхир этиб,
Муҳаббат ўти анга таъсир этиб,

Деди: «Эй йигит, лаҳза огоҳ бўл,
Эшитиб сўзим балки ҳамроҳ бўл.

Нетайким манга кўб дурур меҳнатинг,
Яна ҳаддин ортиқ эди шафқатинг.

Аларни агар қилмасам мен адо,
Билурмен, эмас тангри мендан ризо.

Сенга айтайин, шаҳ қизи мен ўзум,
Қулоқ солибон гўш эшитгил сўзум.

Отамдир бу мулкат аро комрон,
Эрур тахту давлат уза ҳукмрон.

Чу мендин эмас бошқа фарзанд анга,
Эмасдур бу умриға дилбанд анга,

Бу ёшимғача туну кун, субҳу шом,
Ишим эрди ҳар лаҳза миноу жом.

Даме базмдин базм эли кетмагон,
Ичиб жом бир лаҳза айрилмагон.

Неча сарви гулчеҳра зебо каниз,
Яна ўлтуруб ўн муғанния қиз.

Ичиб бодае, ўтказиб ою йил,
Бу андозада умр ўтиб муттасил.

Кўп ашё бўлуб анда исроф ҳам,
Тилаб тангридин доғи инсоф ҳам.

Чу алқисса тарк айладим бодани,
Йиғиштирдим асбоби оmodани.

Хумор осеби менга айлаб зарар,
Йиқилдим бўлубон яна дардисар.

Вале бор эди пири соҳибҳаё,
Отам боргоҳида хожасаро.

Менга дедиким: «Садқа жоним сенга,
Тасаддуқ яна хону моним сенга.

Сени кўб забун айламишдир хумор».
Бериб ич дебон бир қадаҳ кўкнор.

Дедиким: «Қилур неча иллатни дафъ,
Хусусан қилур май хуморини рафъ.

Бу қулни қўлидин муни нўш қил,
Тоғиб нашъае, май фаромўш қил».

Чу кўкнордан нўш этиб бир қадаҳ.
Ҳам ул дам етиб кўнглума юз фараҳ.

Добон пирға бердим инъомни,
Ки ҳар эрта тарк этма бу жомни.

Кетурмиш эди пири неку сияр,
Солардим ани жомига симу зар.

Чу ҳар эрта ул жомини тўлдуруб,
Ки кал баччае илгидин олдуруб.

Ўзумни яна заъф этибон хумор,
Ки калбачча берди менга кўкнор.

Дедим пирға кўб сиёсат қилиб,
«Ки эй пирисак» деб ҳақорат қилиб,

Дедимким: «Букун шунга қолди сўзунг,
Кетурмакка ҳам ор қилдинг ўзунг».

Оёғимга ул дам уруб бошини,
Юзига кўзидин тўкуб ёшини,

Деди: «Эй латофат спехриға ой,
Оёғинг изига қуёш жабҳасой.

Яқин бил бу калдур ўзи масхара,
Неча масхара бўлмаган рўбара.

Чу ҳар кимни табъи мушавваш бўлур,
Бу кал сўзидин хотири хуш бўлур.

Дедимким: «Бу не масхаралиқ билур?»
Деди пирким: «Бир канизга буюр».

Буюрдим ки дахл эттилар кўб каниз,
Яна кал алар бирла айлаб ситиз.

Канизларга кал турфа машғулдур,
Чу билдим ки ҳар ишга маъқулдур.

Дедим калгаким: «Мунда бўл дастёр,
Ҳар эрта кетургил ўзунг кўкнор.

Ким ул пир кўкнор келтургани
Ушал моядин бўлди улким гани.

Вале кал қолиб мунда хизмат қилиб,
Топиб парваришлар фароғат қилиб,

Сарупо кийим қолмади бир ғами,
Ғараз, айладим кални бир одами.

Туну кун келиб базм аро ўлтуруб.
Неча сўз билан, базм элин кулдуруб.

Ани ишқи кўнглумга тушди ниҳон,
Мени қилди алқисса сайди забон.

Даме кўрмасам менга ором йўқ,
Доғи базм элига саранжом йўқ.

Иккимизни(нг) аҳволимиз эл билиб,
Валекин мени эл риоят қилиб,

Дедиларки бир ишга бош айлагил,
Маломатдин ўзни халос айлагил,

Ани мунда келмаклиги хўб эмас,
Хирад аҳлига балки марғуб эмас.

Манга тушди маъқул аларнинг сўзи,
Нединким улуғ бўлган эрди ўзи,

Ики юз туман харж этиб дарзамон,
Ани ўтқузуб Чорсуға дўкон.

Ушал кунки кўнглимни поси учун
Дўконига бординг либоси учун.

Олиб бир ҳаволи ҳарамға яқин,
Қилиб бир неча манзили шаҳнишян,

Харам боғидин доғи бир нақб уруб,
Анинг уйидин нақбни еткуруб,

Яна топшурубон ики-уч каниз,
Тутубон анинг хотирини азиз.

Ниҳоний бориб, они келтургали,
Келиб махфий суҳбатга ўлтургали.

Бу мунвол ила ўткариб олти йил,
Деди: Эй фалони, сўзим рост бил.

Чу алқисса кал хуш эса хуш эдим,
Агар нохуш эрса мушавваш эдим.

Чу бир кеча базм ичра кўрдим ғамин,
Ани табъини кўрдим андуҳгин.

Савол эттим андики ҳолинг надур,
Кўнгилга етишган малолинг надур?

Дедиким: «Фалон тожире бир каниз,
Ўзи хоназод эрмишу доғи, қиз.

Чолибон ўқирмиш яна чанг ила,
Ки бисмил қилиб элни оҳанг ила.

Чоларда анинг чангини сози хуш
Уқурда доғи ҳусни овози хуш.

Олурға кишига мулозим дурур,
Ки бу навъ суҳбатга лозим дурур»,

Чу билдим бўлиб анга мойил ўзи,
Қилиб неча сўзларни қойил ўзи.

Сўрубон баҳосин ани шул замон,
Санаб бердим анга ики юз тумон.

Ани келтириб базм аро ўтқузуб,
Яна амр этиб чангини чолғузуб,

Чу кўрдимки алҳақ сазовор эрур,
Ҳама вақт суҳбатга даркор эрур.

Бериб неча инъом таҳсин қилиб,
Ани ҳам доғи анга тобин қилиб.

Юбориб яна хизматиға анинг,
Туну кун бўлиб нафъатиға анинг,

Бу янглиғ ўтиб доғи бир неча кун,
Қилибон анга дилраболиқ фузун,

Яна бир тун ошифта кўрдим ани,
Доғи бўйла ҳолини сўрдим ани.

Дедиким: «Фалон ерда бир турфа боғ,
Бўлур ҳар киши кўрса ғамдин фароғ.

Саросар бари файзу равнақ эрур,
Дегил они рашки ҳаварнақ эрур.

Апингким баҳоси фаровон эрур,
Ики юз туман берса арзон эрур.

Чучук тил билан нарма қилдим ани,
Ҳам олғил дебон амр қилдим ани.

Чу кўрдим ажаб боғи жаннатнишон,
Буюрдим анга доғи бир боғбон.

Бир оқшом буюрдим анга дояни,
Топарга ўзим балки сармояни.

Кетурди хабар доя маъзур, эмиш,
Бу оқшом судоъ ила ранжур эмиш.

Ўзим бордим олдиға кўрмоқ учун,
Ани бўйла ҳолини сўрмоқ учун.

Чу кўрдим ётур кал ўзи хон каби,
Каниз боши узра магасрон каби,

Алар менга билдирмайин гоҳ-гоҳ,
Қилур бир-бири бирла, ожиз нигоҳ.

Сўруб бир нафас англадим ўлтуруб,
Ки билдирмайин доғи, кетдим туруб.

Яна бир кеча одам этдим равон,
Ки келсин дебон ҳамраҳи меҳмон.

Ўтиб лаҳзае келди борган киши,
Ўйидин тополмай, юборган киши.

Дедиким: «Ўйида йўқ эркон алар,
Ҳамонро бир ишга борибдир магар».

Яна рашк ўти қилди бағрим кабоб,
Доғи ҳажр аҳволим айлаб хароб,

Югурдим кириб нақбдин ўлига,
Анинг кўз солиб манзару кўйига.

Чу сўрдим бориб бир каниздин ўзим,
Ки топширган аввалғи қиздин ўзим.

Деди: «Сотқун олғон ўшал чангнавоз,
Бўлибдир бу кал ҳам анинг бирла соз.

Икиси бу оқшом ки суҳбат қилур,
Ҳамоноки бир-бирни хилват қилур».

Яна келдим уйқуға солдим ўзим,
Не уйқуки қайғуга солдим ўзим.

Туриб айладим базмни бар тараф,
Кетиб базм эли ҳар бири ҳар тараф.

Қубайли саҳар нўш этиб икки жом,
Ўшал боғ сориға қилдим хиром.

Қим ул боғ эди холи ағёрдин,
Ўзум солдим ул лаҳза девордин.

Яқин эрди май маст қилғай мани,
Кўринди ёруқ ҳужрани равшани.

Чу кўрдим икиси бўлиб боданўш,
Қилиб бир-бири бирла жўшу хурўш,

Ажаб бир-бирига улошиб дурур,
Чу билдимки иш ҳаддин ошиб дурур.

Гаҳе бўйнига қўл ҳамойил қилиб,
Ўзини бу ҳам анга мойил қилиб,

Гаҳе бўйнидин зеб торин узиб,
Гаҳе кўкрагидин анорин узиб,

Гаҳе қўл солиб ғабабин ушлабон,
Бу они қўлин ҳазл ила тишлабон,

Бу солиб анинг зулфу холиға қўл,
Ани бу узотиб соқолиға қўл.

Даме ўлтуруб бир-бирин ушлашиб,
Яна айрилиб бир-бирин мушлашиб.

Олиб ўртаға доғи минову жом,
Чу кирдим эшикдин қилибон салом,

Кўриб турфа ошуфтаҳол ўлдилар,
Ки тангри билурким неҳол ўлдилар.

Ва лекин бўлиб мен алардин батар,
Тушиб жонима рашкдин юз шарар.

Чу билдим учиб кайф алар бошидин,
Ўзим ҳам чиқолмай алар қошидин,

Ўтиб муддате демадим ҳеч сўз,
Бўлубон аларға ўзим нашъадўз.

Алар бир-бири бирла изҳор этиб,
Киноят сўзин неча такрор этиб,

Деди калга: «Бас қил бу карру фаринг,
Сени мен каби бор экан шавҳаринг».

Дебон анга неча ситез айлади,
Бу сўзлар била кални тез айлади.

Деди кал қараб манга: «Охир нетай,
Ва ё бир тараф бошим олиб кетай».

Ки сандин йироқ юрганим яхшироқ,
Уриб ўзни ўлдирганим яхшироқ,

Дебон ханжарин тортибон ёнидин,
Чу билдим кечибдир чучук жонидин.

Туриб дарзамон илгидин ушладим,
Мени ур дебон ўзими ташладим.

Дедим сен шаҳу мен мулозим эрур,
Мени ўлдурур сенга лозим эрур.

Ки бордир эшит даҳр эли ҳолиға
Масал, кимки тўйдурди сақолиға...»

Неча вақт нафъимни кўрди мени,
Билохир неча захм урди мени.

Ики-учгача кўзима илмадим,
Ки андин нари ўзими билмадим,

Замонекки ҳолимға келдим ўзим,
Очилган замон сенга тушди кўзим,

Ҳамоно бу янглиғ мени ўлдириб,
Таним доғи сандуққа солдириб,

Кўториб ўшал тун ҳаво авжиға,
Яна ташлабон қалъанинг буржиға.

Сени айлабон ҳақ менга меҳрибон,
Сабаб қилдию қайтадин берди жон».

Дедимким: «Ушал тун кўп аҳбоблар,
Қаердин етиб мунча асбоблар?

Бир оқшомда қайдин кетурдинг ани.
Яна буки қайдин етурдинг ани?»

Ул айди: «Ушал кун сани дарзамон,
Кетурмоққа меҳмонга қилдим равон,

Бу муддат отамдур шикор устига,
Қилиб азм ўзга диёр устига.

Мени йитканимни отам эшитиб,
Фиғон ила ҳар дам ўзидин кетиб,

Ниҳоний сўз айтиб тажассус қилиб,
Ки изҳордин элга номус қилиб.

Отам уйи сори югурдим ўзим,
Онамни жамолиға тушди кўзим.

Онамким бу ҳолатга кўрди мени,
Жазаъ бирла ҳолимни сўрди мени.

Дедим: «Эй она» ўзни масрур тут,
Мени доғи уч кеча маъзур тут,

Келиб сенга аҳволим изҳор этай,
Бу асрорлардин хабардор этай.

Малул ўлмағил йўқу борим била,
Бу кетмак эмас ихтиёрим била,

Агарчи қолиб буйла маъюсга,
Вале етмади рахна номусга.

Зиёфат қилай неча аҳбобни,
Юбортур менга жамъи асбобни.

Отамни сарукоридин дарзамон,
Кетирдиму қилдим ани меҳмон.

Ушал кеча май маст қилди ани,
Яна уйқу побаст қилди ани.

Кириб икки баттолни ёнига,
Бўёттиму чиқдим қизил қониға,

Налар қилдим они ризоси учун,
Ки не қилди они жазоси учун.

Бировга биров қилса ғамхорлиқ,
Бу эрдиму поси намакхорлиғ?»

Дебон кўздин ашкин тўкиб шашқатор,
Баайни тўкар жола абри баҳор.

Деди: «Эй йигит, эмди мардона бўл,
Бу мардоналиғ бирла фарзона бўл!

Бу янглиғ ки кўрдим жафоу ситам,
Ҳамоно менинг-чун ёзилмиш рақам.

Қазо рад эмас ҳеч тадбирға,
Керак банда рози бу тақдирға.

Бу ердин сенинг бирла кетмак керак,
Яна ҳарна мақсадга етмак керак».

Чу алқисса кетмакни жазм айлади,
Мени қўйди-ю йўлга азм айлади.

Замоне чиқорди ики яхши от,
Фалак тавсани пўяда бўлди мот.

Менга топшириб ул бути некном,
Яна қатла қилди ҳарамга хиром.

Замоне чиқорди кўтариб туриб,
Ки хуржунни кўп нарсага тўлдириб.

Чу кўрдимки бир ёнига сийму зар,
Яна ёнига нуқлу шаҳду шакар.

Олиб они от устига миндириб,
Яна бир отига ўзи ўлтириб,

Чу ул кўрмайин қавму қардошини,
Биёбон сариға уриб бошини,

Чиқиб қамчилаб йўлга бўлди равон,
Дедим: «Шукур комимга бўлди жаҳон.

Чунон пўяға сакраб икки бедав,
Ки қўллар толиб, яъни ушлаб жилав.

Гаҳе от қўйиб, гоҳ йўртиб юриб,
Тонг отса тушиб лаҳзае ўлтириб.

Йўл устида ўзни қоровул қилиб,
Ки бир-икки луқма тановул қилиб,

Биёбон аро нўш этибон шароб,
Ебон доғи нахжир этидин кабоб,

Менга дер эди ул пари ҳар замон:
«Ки борму сенга мардлиғдин нишон?

Сени деб бу иш ихтиёр айладим,
Ки ҳар навъ тарки диёр айладим.

Сенам кал каби пуржафо бўлмагил,
Қим ул навъ қалб ошно бўлмагил».

Дебон кўзларидин тўкар эрди ёш,
Қўйиб дамба-дам мен аёғига бош,

«Бу сўздин,— дедим,— эй пари боғла тил,
Суруб от манзилға етмакни бил».

Туну куч юриб буйла маркаб суриб,
Ун икки кеча-кундузи йўл юриб,

Ҳаво иссиғидин қизиб ер қуми,
Қўёрға куюбон таковар суми,

Кўрубон сафарда азоби жаҳим,
Ки қарши келиб турфа баҳри азим.

Улуғ баҳр — уммону поёни йўқ,
Анинг мавжидин ўтмак имкони йўқ.

Ениға яна бир дарахти кўҳун,
Солиб етти қат ерда ул беху бун,

Ки бир шохи кўкка бўлиб тав-амон,
Малонк сифат қушлара ошиён.

Ани соясига берибон қарор,
Ўзим отланиб ҳар тараф беқарор,

Югурдим, гузар бўлса кўрмоқ учун,
Ва ё бир киши бўлса сўрмоқ учун.

Нечаким тараддуд қилиб баҳру бар,
Не одам кўринди манга, не гузар.

Чун андешаси тушди кўнглимга ўқ,
Етишдимки ул ҳур жойига йўқ.

Саросима ҳар ёнға қилдим назар,
Мен андин яна топмадим бир асар.

Уруб бошима тошу тупроғни,
Ки қўйди фалак доғ уза доғни.

Яна арз этай сизга дарвешлар,
Жафо ханжари бирла дилрешлар.

Бировни ўтиб умридин ёзу қиш,
Ки мундоғ насиб этмасин қаттиғ иш:

Чу алқисса ул ҳурдин айрилиб,
Ки келган йўлимга яна қайрилиб

Дедимким: «Киши ортимиздин келиб,
Ҳамоно етиб қайтарибон кетиб».

Яна юртига ахтарибон ўзим,
Етишдим қулоқ солиб очиб кўзим.

Гараз бўлдим ул ҳурдин ноумид,
На кўрдим ани, на эшиттим навид.

Дедимким тирик бўлса эрди агар,
Бу муддатга бир англар эрдим магар,

Ҳамонки паймона тўлгон эрур,
Тирик йўқтурур балки ўлгон эрур,

Мени ҳам бу дам ўлгоним яхшироқ,
Ки ҳамроҳ анга бўлганим яхшироқ.

Ки онсиз бари ранжу меҳнат эрур,
Бу иш балки шарти муҳаббат эрур.

Бийик тоғ уза азм қилдим ўзим,
Қуйн ташламоқ жазм қилдим ўзим.

Чу кўрдимки тоғ узра бир хизрваш,
Узи мўйсафед эрдию лафзи хуш,

Ишорат қилиб манга ул хуш калом,
Бориб олдиға анга бердим салом.

Деди: «Эй йнгит айт ҳолинг надур,
Бу тоғ узра чиқмоқ хаёлинг надур?»

Дедим саргузаштимни бошдан-аёғ,
Ки бошдин-аёғиға солди қулоғ.

Кулиб айдиким «ғам ема, эй жувон,
Етарсен ани васлиға бегумон.

Бир ишни ўзингга дағи айла жазм,
Тушуб айла Қўстантанияға азм!

Етишган кунинг анга, эй ҳушёр,
Сенга уч қаландар бўлурлар дучор.

Борур ҳар бири бир башорат била,
Сенингдек алар ҳам ишорат пла»,

Тушуб тоғдин йўлга бўлдим равон,
Неча вақтдин анга топдим нишон.

Ки ул пири рост келди сўзи,
Баҳамдиллаким Хизр экондур ўзи.

Кезилган будур кўҳу даштим мени,
Бошимдин ўтар саргузаштим мени.

Кетур соқие жони мардозмо,
На мардозмо балки ғафлатзудо.

Бутун топшир илгимга паймонае,
Эшит саргузаштимдин афсонае!

ИККИЛАНЧИ ДАРВЕШ МУРАССАЪ КИЙИК КЕЯНИДИН
БИЙИК ТОҒ АВЖИҒА ЧИҚИБ ТОШДИН БИР САҲАМ
СУРАТИН КЎРИБ, АНИНГ СИРАТИН БИР ПІРДИН
СУРАГОНИ ВА УЛ ПИР ЎЗ САРГУЗАШТЛАРИН БАЁН ҚИЛИБ
ФАРАНГ ШАҲРИГА ЮБОРГОНИ

Бу баҳр ичра ғаввос қилмай убур,
Ғариқ ўлди бу навъ итмоққа дур:

Этай арзими сизга, эй шоҳлар,
Муҳаббат тариқида ҳамроҳлар.

Ажам мулки шаҳзодасиман ўзим,
Ки бир дилбар афтодасиман ўзим.

Отам тахту тожин менга топшириб,
Ўзи гўшаега фароғат тутиб,

Ҳаётида тарки сипоҳ айлади,
Ажамға мени подшоҳ айлади.

Ишим эрди забти диёр айламак,
Туну кун чиқибон шикор айламак.

Ийғиб бозу шоҳин била миршикор,
Қазодин чу бир дафъа қилдим шикор,

Сипаҳ барчаси жамъ ўлуб бедаранг,
Олиб чиқдилар барча тийру туфанг.

Чиқибон амалдору саркардалар,
Тикиб боргоҳу саропардалар.

Чу зоҳир қилиб неча тадбирни,
Олибон суруб неча нахжирни,

Ҳамоно ёзилган манга бу битик,
Кўзимга намудор ўлиб бир кийик,

Ким анга ёзилган неча хол ҳам,
Аёғига дур, нуқра халхол ҳам.

Тилодин неча шоҳи марғулалар,
Тизиға осиб доғи зангулалар.

Бу янглиғ кўриб турфа зебо кийик,
Ҳалок эттим ўзни ки олсам тирик.

Енимдин уриб жуфтак уйла саманд,
Суруб от ўзим қўлға олдим каманд.

Сипаҳга дедимки: «Киши бормасин,
Уруб захм аъзосини ёрмасин.

Ўзим ортидин борибон сткурай,
Қаманд ила олиб ани келтурай».

Добон, от қўюбон биёбон аро,
Кийик ҳам тушиб сайру жавлон аро,

Етибон каманд отиб, ул жаст этиб,
Яна дафъа ҳам бошини паст этиб.

Чу алқисса мендин гурезон ўлуб,
Бийик тоғ сори хиромон ўлуб,

Солибон каманд, олдим илгимда ёй,
Ки бир ўқ анга оттим оллоҳ-худой.

Банобаҳ ўшал ўқ тегиб сониға,
Тарозу бўлиб қолди бир ёниға.

Таку тоздин қолмади ул кийик,
Чиқиб кетди ул тоғ эрди бийик.

Дедимким: «Ҳамоно йиқилгон дурур,
Ўшал ўқ корини қилгон дурур».

Ким ул тоғ устиға чиқдим ўзим,
Етурдиму айрилди андин кўзим.

Бу муддат била кун бўлиб эрди кеч,
Бўлубон тараддудларим барча ҳеч,

Чу кўрдимки тоғ узра бир чашмасор,
Ёниға яна гунбази пойдор;

Бориб чашмаға мен таҳорат қилиб,
Фазосида они ибодат қилиб,

Ки гунбаз ичидин эшиттим садо,
Кириб бордим олдида англаб нидо:

Дер эрдик: «Эй ҳамдами дилрабо,
Сенга ким кўриб бу зарарни раво?

Сенга ким еурса бу янглиғ зарар,
Бўлур ул ҳам албатта сендин батар»,

Эшитиб бу сўз ақл-ҳуш қочибон,
Ки гунбазга кирдим эшик очибон.

Чу кўрдимки бир пири соҳиб ҳаё,
Соқол оқу кийган либоси қаро.

Кийикни тизига олиб бошини,
Упубон кўзидин тўкиб ёшини.

Дедим анга йиғлаб мен: «Эй пири роҳ,
Ки мендин ўтубон бу янглиғ гуноҳ.

Букун афв қилгин гуноҳим менинг,
Бўлубон яна Хизри роҳим менинг».

Турубон мен ул пирни ёнидин,
Сугурдим ул ўқни кийик сонидин.

Ебон доғи бечорани(нг) раҳмини,
Яна боғладим мен анинг захмини,

Ким ул пир айлаб мени эҳтиром,
Чиқорди олиб хону ҳозир таом.

Сўруб бир-бир аҳволими дамба-дам,
Тановул қилиб они бирла баҳам.

Менга уйқу ул лаҳза ғолиб бўлиб,
Замоне узолмоққа толиб бўлиб,

Ки андак замон ғафлат олди кўзим,
Нединким ажаб чарчаб эрдим ўзим,

Эшиттим яна пир овозини,
Ки йиғлар эди айтибон розини,

Чунон садқаи банда айлаб ўзи,
Ки ҳечким қулоқ солмай онинг сўзи.

Анинг ноласи кўкка етгон эди,
Ки гунбазга бир парда тутгон эди.

Турубон кўтардим ўтуб пардани,
Ки кўрмоқ учун пири озурдани.

Чу кўрдим қурилгандурур нимтахт,
Анинг устига нозанин пекбахт.

Чиқиб ўлтуруб анда бир маҳжабин
Ани табъини билдим андуҳгин.

Қўйиб дамба-дам пир аёғига бош,
Тулуъ айлади қайси кўкдин қуёш.

Мен ул пирдин сўрдим: «Эй некрой,
Тулуъ айлади қайси кўкдин бу ой?

Қаю бешадин ром ўлиб бу тазарв,
Қаю бўстондин кўкорди бу сарв.

Деди пирким: «Сўргил андин ўзинг
Ким ул ойға мақбул бўлғой сўзинг».

Чиқиб пир кирдим анинг ёниға,
Бўлиб садқаи жисмиға, жониға,

Дедим: «Эй юзинг офтоби жаҳон,
Менга ҳарна розингни тутма ниҳон.

Агар пирдин сенга озордур,
Ҳар иш қилмоқ они сазовордур.

Менга топшур они изосин берай,
Муни мунда балким жазосин берай.

Неча кўрсатиб анга ройи савоб.
Вале бермади ул пари бир жавоб.

Яна қўйдим они аёғига бош,
Етишган замон тегди бошимга тош.

Бориб олдига айлабон журъате,
Чу кўрдим йўниб тошдин сурате.

Дедим пирга: «Эй жоҳил ўлгон қарш,
Ки эй барча гумроҳлар сарвари.

Бу тоғ узра гунбазга айлаб нашаст,
Ўзингни қилиб бу сифат бутпараст,

Бу суратпарастлиғ била моҳу сол,
Сақолингни оқию ҳақдин уёл.

Деди йиғлаб ул пир: «К-эй повжавон,
Мени тухмат ўқиға қилма нишон!

Бу асрордин ўзди хомўш қил,
Бу суратки кўрдинг фаромўш қил.

На бор айтарида менга журъате,
Эшитмоғида не сенга тоқате.

Неча кўшиш этма бу асрорга,
Ўзингни ўзинг солма озорга.

Дедим: «Пир, субҳимни шом айладинг,
Бу янглиғ гирифтори дом айладинг,

Агар етса жонимга юз минг ситам,
Ичиб олдиға «кулламо»дин қасам.

Ки то демасанг бу санам сийрати,
Сени қўймоғим ҳеч йўқ сурати.

Деди пир Нўъмондур отим мени,
Ки саксонға етган ҳаётим мени.

Ўзимни яна мавлидимдур Ироқ,
Мени ушбу водиға солғон фироқ.

Йигитлиғ чоғи тинмай этган сафар,
Бу муддатга жамъ айлабон сийму зар,

Сафар ичра тун-кун қолиб бийм аро,
Ки умрим ўтиб етти иқлим аро,

Бу одат билан ҳеч қилмай даранг,
Яна айладим азми мулки Фаранг.

Туну кун юриб анда еттим ўзим,
Деди: «Эй йигит, рост англа сўзим.

Етиб шаҳр аро бўлжажаб ҳол ила.
Кириб шаҳрға сонсиз амвол ила.

Чу шуҳрат бўлиб шаҳр аро ул замон,
Етишди дебон беадад корвон.

Чу бир эрта пири мурассаъ камар,
Ки корвонсаро ичра қилди гузар.

Ки билдим бийикдир мақоми ани,
Сўраштим қилиб эҳтироми ани,

Неча муддаосини қилди адо,
Менга бўлди маълум: хожасаро.

Чу ташрифидин доғи қилдим савол,
Деди: «Шаҳ қизига неча жинс мол,

Олиб они олдиға бормоқ керак,
Писанд ўлса нақдин кетурмоқ керак».

Кўтардим неча жинс тайёрдин,
Доғи нечасин бошқа тужжордин.

Иков чун сарой сори бўлдик равон,
Чу кўрдим имороти олийнишон.

Мени амр дарвозаға қилди пир,
Ҳарам сори бўлди ўзи роҳгир.

Замоне чиқиб олдима биймсиз,
Ки йўл бошлади бир фаранги каниз.

Анинг бирла қўйдим ҳарамға қадам,
Таҳайюр етиб кўнглима дам-бадам.

Кирибон бир ўйга назар айладим,
Кўриб хонумондин гузар айладим.

Ки кўрдимки тахт устида маҳваше,
Тушиб ишқидин кўнглима оташе.

Жамоли била уй мунаввар бўлиб,
Ки ҳусни дсғи моҳи анвар бўлиб.

Фаранги канизлар ҳама маҳжабин,
Забун келди тарҳига наққоши Чин,

Юзи анда моҳи мунаввар каби,
Канизлар бари хайли ахтар каби.

Даме ўлтириб мен дуо айлабон,
Не ҳукмиға ўзни ризо айлабон,

Чу билдим ани фикр баҳриға ғарқ,
Чекар оҳ андоқки ҳар лаҳза барқ.

Ки ишқ ўти они нишон айлаган,
Ғами ҳажр ҳам қасди жон айлаган.

Замоне қараб ошнолиғ била,
Тараҳхум қилиб дилраболиғ била.

Деди манга ул хўблиқ сарвари:
«Ки Эй муслимий энди келгил бери!»

Югурдим ўшал сарвиноз олдиға,
Қилиб молу жоним ниёз олдиға.

Кўрубон аларни писанд айлади,
Қараб бир-ики нўшханд айлади.

Яқиндир йиқилсам мадорим кетиб,
Фиғон айласам ихтиёрим кетиб.

Ўзимни доғи забти ҳол айладим,
Тилимни такаллумда лол айладим.

Деди: «Муслимий, бу ишинг хўбдур,
Матонинг доғи бизга марғубдур.

Букун бор, кўнглимни поси учун,
Яна тонгла келгил баҳоси учун».

Қабул айлабон амрини шул замон,
Чиқибон яна йўлга бўлдим равон.

Келиб ҳужраға боз туттим мақар,
Бўлиб дам-бадам интизори саҳар.

Тонг откунча кўнглимга юз изтироб,
Ул ой шавқидин жонима печутоб.

Жаҳон боғига тонг насими эсиб.
Мен ул ҳур кўйиға бордим етиб.

Анинг ишқида кўнглима тош уриб,
Етишдиму турдим анга бош уриб.

Чиқорди ул ой хону ҳозир таом,
Муҳайё қилиб доғи сув бирла жом.

Ебон бир-нки луқма икроҳ ила,
Қўлин тортибон бир ҳазин оҳ ила,

Кўтарди яна хону ҳозир таом,
Қараб манга ул гулрухи хушхиром.

Тараҳҳум билан сўрубон аслими,
Деди ул пари манга: «Эй муслими,

Кел эмди кўнгил муддаосини айт,—
Деди,— бу матонг баҳосини айт».

Дедим анга: «Эй давлатинг пойдор,
Бу манзур эса сангадир ихтиёр,

На ишким жанобингга маъқулдир,
Қаминнаға ҳам барча мақбулдир.

Деди: «Сенга иш бу таманно бўлур,
Нечоғлиқ санга фойда пайдо бўлур».

Дедим: «Тангри бўлса агар меҳрибон,
Қим андин гаҳе нафъ эрур гаҳ зиён».

Парасторларга сиёсат қилиб,
Неча макр ила уйини хилват қилиб,

Деди: «Муслимий сенга кўп ниятим,
Вале бошқа бор андаке хизматим,

Мени ошнолиққа билсанг агар,
Бу хизматни шойиста қилсанг агар,

Ки шукронасига берай дарзамон.
Матонингдин айру икки юз туман».

Қабул айладим мен ани жон била,
Қилурға доғи аҳду паймон била.

Деди: «Эҳтиёт айлагил сарбасар,
Мабодо отамга етишгай хабар.

Келибон бу хизматни қил бехутур,
Ки эй муслимий, эҳтиёт зарур».

Дебон илгима берди бир халта зар,
Қилиб доғи мен молу жондин гузар.

Чиқиб ҳужра сори хиром айладим,
Келиб барчага эҳтимом айладим.

Узоқ тун тафаккурға қолиб ўзим,
Тонг отқунча уйқуга бормай кўзим.

Ки оё на ишдур таманносиға,
Ки кўшиш қилур мунча ихфосиға.

Чу бир ёндин ул ҳурваш рағбати,
Доғи махфи амр айлаган хизмати.

Ғараз субҳидам тонг насими эсиб,
Саросима бордим ул ойға етиб.

Жамолиға бўлди мушарраф кўзим,
Дедим хоки пойиға суртиб юзим.

«Ки эй оразинг офтоби жаҳон,
Не ҳукминг агар бўлса айла аён».

Дегаҷ жайбиға солди ул ой илик,
Чиқориб илигимға берди битик.

Қилиб эҳтиётини такрор ҳам,
Яна берди рўмоли зартор ҳам.

Яна берди ул ҳури кўзи сузук.
Илигимға қўлдин чиқориб узук.

Деди: «Муслимий зоҳир этма бу ҳарф,
Чиқиб шаҳрдин бор шимоли тараф.

Ки бир фарсахида эрур турфа боғ,
Бўлур ҳар киши кўрса ғамдин фароғ.

Ҳам ул боғ забтидадур бир далер,
Ки Қайхисрав оти, ўзи наррашер.

Анинг хизматиға икки юз киши,
Ўшал боғ забти аларнинг иши,

Киши фаҳм қилмай, бу ҳангомани,
Анинг илгига бергасен номани».

Ғараз чиқдим андин шитоб айлабон,
Кириб йўлга кўп изтироб айлабон.

Қараб ҳар тараф барча ашжориға,
Етишдим ўшал боғ девориға.

Чу дарвоза ичра мақом айладим,
Ки Хисравни ҳам эҳтиром айладим.

Бу Хисравки ул лаҳза кўрди мени,
Тилаб боғ аро махфи сўрди мени.

Нечаким бу сирни ниҳон айладим,
Барисини анга баён айладим.

Дедиким: «Бу боғ ичра киргил ўзинг,
Анга топшур ҳар кимга тушса кўзинг.

Қими кўрсанг анга сўзинг бўлса айт,
Ва лекин ўзинг турмайин тез қайт».

Дебон ўриндин турди ул шаҳриёр,
Борибон макониға тутти қарор.

Анинг сўзини ўзга жазм айладим,
Туруб боғ тўриға азм айладим.

Етиб доғи сарҳавзиға ул нафас,
Чу кўрдимки пўлоддин бир қафас.

Музаллаф йигит анда маҳбус ўлуб,
Жаҳон ишқидин турфа маъюс ўлуб,

Сочи бўлгон анбӯҳ тирноғи ҳам,
Анга танг бўлгон жаҳон боғи ҳам.

Юзидин бўлиб моҳи тобон хижил,
Қаю моҳ меҳри дурахшон хижил.

Хатидин бинафша бўлиб сарнигун,
Қи совсанни бошиға чиқди тутун.

Кўрубон ани айладим эҳтиром,
Бориб ёниға анга бердим салом.

Деди менга: «Кимдирсен эй повжувон,
Бу янглиғ бошим узра келдинг равон?»

Не юздин буён ранжа гом айладинг,
Манга не сабабдин салом айладинг?

Ким ушбу қафас ичра топмай фароғ,
Саломат қуши мендан ўлган йироғ.

Туну кун бу навъ иштиёқ ўртаган,
Ғами васлу дарди фироқ ўртаган.

Жунун туҳматига гирифтор ўлуб,
Қи алҳақ бу ишга сазовор ўлуб,

Лабн лаълидин зарра ком олмайин,
Қи мақсуддин бир паём олмайин.

Бу ишга фалак мубтало айлаган,
Гирифтори доми бало айлаган.

Биров ҳасратидин куюб туну кун,
Чиқиб кўкка оҳим ўтидин тутун,

Ки чарх айлаган бу қафас масканим,
Доғи ҳажр озурда қилган танним.

Қафас тангносида маҳбус ўлуб,
Жаҳон сайридин буйла маъюс ўлуб,

Ото юртини умр ўтиб кўрмаган,
Ки шаҳзодалиғ даврини сурмаган,

Ки, эй бошим узра етишган йигит,
Гузори бу боғ ичра тушган йигит,

Қаю бўстоннинг гулисен ўзинг?
Қаю ошиён булбули — сен ўзинг?

Бу боғ ичра мушжил эрур кирмаги,
Машаққат эрур барча гул термаги.

Бу не сарвдур оҳи бўлғон баланд,
Киши қайдиға сунбулидур каманд.

Чу гулбунга боқсанг ани дема гул,
Эрур барча юз пора бўлғон кўнгул.

Кўруб ғунчани дема хандон эрур,
Ки пайкон эрур, ҳар ёни қон эрур.

Мунигдек ўзингга зарар айладинг,
Дегил на сабабдин гузар айладинг?»

Ани илгига бердим ул молни,
Узук бирла зартор рўмолни.

Олиб боқти хатни саропосига,
Тушубон ани ларза аъзосига,

Ўқубон ани тарки ҳуш айлади,
Ки девоналардек хуруш айлади.

Деди: «Мандин ул ойға еткур салом,
Дегил сазб ҳолимдин анга паём,

Ки то қилмаса тангри тақдирдин,
Очилмас бу иш барча тадбирдин.

Агарчи маконим бўлиб бу қафас,
Ани бир йўли кўрмоғимдур ҳавас.

Яна дегасен ул бути сиймбар,
Ки тарк айласин буйла хатту хабар.

Мабодо фалак ўзга фол айлагай,
Мению ани ўзга ҳол айлагай».

Баногаҳ қулоғимға етти садо,
Бўлиб боғ эшигида кўб можаро.

Ғазаб бирла кирди яна кўб киши,
Ки қон тўкмак эрди бариини(нг) иши.

Бари қўлида тиғи олмосгун,
Бу янглиғ кўриб бўлди ҳолим забун.

Кўрубон мени боғ аро бедариғ,
Алардин бири урди бошимға тиғ.

Добон бошини менга кўрсатли пир,
Бўлур лемўе захмиға жойгир.

Деди пир қилма гумони анинг,
Бошимға кўрарсен нишони анинг.

Чу алқисса тиғи бошимға етиб,
Йиқилдимү мадхуш ўзимдан кетиб.

Ки бир вақт ҳолимға келдим ўзим,
Магар уйқу янглиғ очилди кўзим.

Ким икки киши йўлга ҳориб борур,
Мени орқасига кўториб борур.

Алар бир-бири бирла ўйлаштилар,
Йўл асносиға неча сўйлаштилар.

Дер эрди бу бадбахт парвосидин,
Дариғоки қолдик томошасидин.

Бири дерки ташлаб югурмак керак,
Борибон тамошони кўрмак керак.

Бири дер мабодо фаросат қилур,
Икимизни бирдек сиёсат қилур.

Аларға дедим: «Эй ики навжувон,
Бу асрорингиз манга айланг аён.

На иш сиз иковга таманно дурур,
Денгизким на янглиғ тамошо дурур»

Алар айдилар манга ул чоғда,
Ки бордур тамошо ўшал боғда.

Мени ҳам дедим анда олиб боринг,
У ерга мунингдек кўториб боринг.

Фараз қайтибон келдилар боғ аро,
Таним ташлабон тош-тупроғ аро,

Чу кўрдум келиб подшоҳу вазир
Туруб боғ аросида жамъи касир.

Ул икки нафарким мени билдилар,
Кўториб мени боғ аро кирдилар.

Аларға дедимким: «Бу не ҳолдур,
Бу боғ ичра кирмоқ не мунволдур?»

Дедиларки: «Огаҳ бўл, эй навжувон,
Ки бир ҳукмфармо бурунги замон,

Раиятга пушту паноҳ эрди ул,
Бу мулкат аро подшоҳ эрди ул.

Суруб даврини умри бўлди тамом,
Раият элин ундабон хосу ом,

Ки бу маслаҳат топти кўнглига йўл,
Ким андин қолиб эрди бир ёш ўғул,

Қилибон ниҳон розини ошкор,
Васиятни берди бу ерга қарор:

Инисиға айдики: «Ўлсам агар,
Бақо мулкига азм қилсам агар,

Чиқиб бахту давлатга бўл жонишин,
Қилиб ҳукм илгингга солиб нигин.

Будур ваъда ўғлумни қил парвариш,
Ки то эр етиб илгинин келса иш,

Қизингни бериб анга таъзим қил,
Яна тожу тахтимни таслим қил».

Дебон бир неча сўз ўшал подшоҳ,
Бақо мулкини қилди оромгоҳ.

Ииниси доғи ҳукмронлиғ қилиб,
Неча вақт кишварситонлиқ қилиб,

Ҳукумат майин неча вақт нўш этиб,
Агосини пандин фаромўш этиб,

Гараз икки шаҳзода топти камол,
Икиси бўлиб йилба-йил ўзга ҳол.

Алар англабон бир-бирин ҳолини,
Ки зоҳир қилиб ишқ атвориини,

Бу сўз эларо ошкоро бўлиб,
Ки шахни иши ҳам мадоро бўлиб,

Қилиб макр шаҳзода дафъи учун,
Япа неча тадбир нафъи учун,

Дебон «сар-басар сўзи афсонадур»—
Халойиққа,—«шаҳзода девонадур».

Демишким: «юрур неча авбош ила,
Ки ҳар кимни кўрса урар тош ила».

Дедилар халойиққа «номуси хўб,
Ани балки бир уйда маҳбуси хўб».

Гараз уйда маҳбус қилди ани,
Чиқармоққа номус қилди ани,

Ани қиз билибон муҳаббатлиғи,
Саросар бу иш анга туҳматлиғи,

Қилибон неча қатла такрор ҳам,
Улусни қилибон хабардор ҳам.

Қилиб маслаҳат подшоҳу вазир,
Ки шахзодани килса не навъ асир.

Ки тадбир ила они ўлтурмагон,
Гараз буки паймонаси тўлмагон.

Яна ўзга макр ихтиёр айламиш,
Ки уйдин чиқармоқ шиор айламиш.

Ки зоҳир қилибон ики юз ҳаким,
Дебон бўлмасин тира уйда муқим.

Бу янглиғки табъида пайдодурур,
Яқин билки албатта савло дурур.

Ҳамоно керак боғ аро турмоғи,
Яна шарт бир ерда ўлтурмоғи».

Раёҳин исидин димоғиға ҳам,
Етиб қумри савти қулоғиға ҳам,

Неча ҳикмат аҳли бўлиб ҳамнафас,
Ясаб анга пўлоддин бир қафас.

Анинг кўнгли ишқ ўтидин доғ аро,
Қафасга солиб қўйдилар боғ аро.

Ҳам ул боғни ихтиёти учун,
Анинг балки қатъи ҳаёти учун,

Ки Кайхисрав андин хабардор эрур,
Ики юзча одамга сардор эрур.

Туну кун қилиб боғни ихтимом,
Бу сирдин киши топмайин бир паём.

Бу муддатгача подшоҳнинг қизи,
Не воқеани билмиш эрди ўзи.

Яна шаҳ қизи рақъау сўзидин,
Ки Хисравни эткон эди ўзидин.

Неча қатла қосид хабар еткуруб,
Ики мубтало кўнглини тиндуруб.

Яна сен кетурдинг букун номани,
Аён айладинг мунча ҳангомани.

Бу навбат атосига етди хабар,
Тушуб эл аро бу сифат шўрушар.

Кирибон сени боғ аро кўрдилар,
Бошингга қилич тонимай урдилар.

Бу шаҳзода қатли учун тиги кин,
Чекиб келдилар барча соҳиб нигин».

Деди ўлтуруб подшоҳга вазир;
«Ки эй шерлар совлатингдин асир,

Даме сен бу қул арзини гўш қил,
Ки мақбул эрмас фаромўш қил.

Будур арзким они ўлтурмоғи.
Керак қизни ҳам мунда келтурмоғи.

Қўлига бериб тиги олмосгун,
Агар ўз қўли бирла қилса забун,

Ҳамона маломат бўлур поймол,
Улусдин доғи рафъ ўлур бу хаёл.

Бу янглиғ ҳалок этса қизни ўзи,
Бари дерки ёлғон экан эл сўзи».

Анга шаҳ деди: «Қош ул беҳирад,
Бу ишга агар берса андак мадад.

Вазир айди: Мақбул бўлса сўзим,
Бориб қизни бу йўлга солсам ўзим»

Дебон турди миннат қўйиб жониға,
Етишди доғи шаҳ қизни ёниға.

Деди қизга: «Эл кўнглин олсанг агар,
Отангни доғи рози қилсанг агар,

Ани қатлини ихтиёр айлагил,
Бу иш бирла рафъи губор айлагил».

Қабул этти қиз бу кеча бормоғи,
Бу тадбир ила ёрини кўрмоғи,

Бу эл кечаға интизори анинг,
Қи боғ ичра тушган гузори анинг.

Қуёш боғ кейнида бўлди ниҳон,
Қаронғу етиб зулмат олди жаҳон.

Замоне ёқиб машъале кўп каниз,
Намудор ўлуб келди боғ ичра қиз.

Отосини олдиға ҳам бош уриб,
Ниҳоний ўзин кўксига тош уриб,

Отосини амри била дарзамон,
Ки дилдор қатлиға бўлди равон.

Чу дилдор қатли учун борди қиз,
Эришиб анинг кейнидин кўб каниз.

Чу сарвақтиға буйла етмак ҳамон,
Солиб тиг бир оҳ чекмак ҳамон,

Йикиси кўриб бир-бирин ҳолини,
Сўрошиб доғи бир-бир аҳволини,

Алар ҳолати элга маълум ўлиб,
Вазирға деди шоҳ мағмум ўлиб;

«Ки эй маслаҳат шевасидин йироқ,
Сени таврингга юрмаган яхшироқ!

Узингни менга буйла сирдош этиб,
Бу асрорни халқ аро фош этиб.

Бу мудатга эл бир-биридин сўруб,
Инониб, инонмай бу янглиғ кўруб,

Алар ишқин элга аён айладинг,
Мени таъи ўқиға нишон айладинг».

Дебон тунд бўлди буюрди анинг,
Узинг қатл қил деб юборди анинг.

Туриб ўрнидин йўлга кирди вазир,
Ки шаҳзодани айламоққа асир,

Қафасдин чиқориб чу маҳбусни,
Бошин кесгали буйла маъюсни.

Тутарди анга тигни бедаранг,
Қазодин етибон анга бир хаданг.

Чунон кўксига текди ул чўба тир,
Дамин қайтаролмай йиқилди вазир.

Яна бўлди боғ ичра ғавғо баланд,
Вазир ўлмакидин алоло баланд.

Чиқиб богдин шоҳи қотил асос,
Кириб шаҳрига кўнглига юз ҳарос.

Мен ул боғ аросида мундоғ хуруш,
Қўрубон йиқилдим қилиб тарки ҳуш.

Ўзимдин кетиб баски очтим кўзим,
Ки жарроҳ уйи ичра кўрдим ўзим.

Қачон манга бу захм манзур эди,
Кўнгил захми ҳар лаҳза носур эди.

Хам ул захмдин зарра боқи эди,
Кўнгилга ул ой иштиёқи эди.

Сафар қилдилар барча дилхоҳлар,
Отам юртидин яхши ҳамроҳлар,

Манга айдилар: «Йўлга бўлгил равон,
Сафар айлагил ҳамроҳи корвон».

Алар бирла бўлдик яна ҳамсафар,
Буким ҳажр аҳволим айлаб батар.

Чу билдимки васли муяссар эмас,
Бу ғам ўзга ғамга баробар эмас.

Йиғиб неча суратгару сангтарош,
Аларға бериб неча йиллиғ маош,

Бари саргузаштимни шарх айладим,
Йўниб тош ҳуснини тарх айладим.

Ким ул ҳур ҳажрида қонлар ютиб,
Буким тоғ аросида умрим ўтиб,

Тасаллий бериб кўнглима ою йил,
Бу гунбазға умр ўтказиб муттасил.

Қулим еткуруб йилба-йил тўшае,
Тутубон ўзим халқдин гўшае,

Бу важҳ ила гунбазға айлаб нашаст,
Гумон этмагойсен мени бутпараст.

Чу ул пир шарх этти аҳволини,
Ки умрига сарф этган амволини,

Эшитгач ани қолмади тоқатим,
Бу водиға кирмак бўлиб ҳимматим.

Йиқилдим қўйиб пир аёғиға бош,
Дедим: «Кўрмасайдим бу суратни кош».

Видоъ айлабон мен ўшал пир ила,
Қадам қўйдим ул йўлга тақдир ила.

Тушиб тоғдин лаҳза қилмай даранг,
Етишмоқ учун азм қилдим Фаранг.

Қилибон чу ул йўлга бошдин кадам,
Раво айлаб ўз жонима юз алам.

Бу йўл қатъида шавқим афзуи бўлиб,
Ки паррандан тоғу хомун бўлиб.

Қуёш тобидин тошлардир кўмур,
Биёбон ўлуб бир қизитган темур.

Чу ҳар ён оёққа тикон санчилур,
Дегайсен юракка синон санчилур.

Машаққат била йўл кезиб туну кун,
Куюбон юрак, бошга чиқди тутун.

Етишдим Фаранг ичра бўлдим равон,
Чу кўрдим неча пир берган нишон.

Киши воқиф ўлмаи мени зордин,
Сўроғлаб юриб кўю бозордин.

Вале топмайин ҳурдин бир асар,
Кишидин эшитмай яна бир хабар,

Чу алқисса жонимдин улдўм батанг,
Ҳаётимга танг ўлди мулки Фаранг.

Бу мунвол ила ўтқарибон бир ил,
Гараз балки қонимга бўлдим биҳил.

Чу бир субҳ уйдин чиқиб погаҳон,
Бу ким чорсў сори бўлдим равон.

Қочиб барча бозор эли печу тоб,
Қилиб ҳар бири, ҳар бирига шитоб.

Қочиб ҳар қаёндин бари ҳосу ом,
Бийик том сориға айлаб мақом.

Чу кўрдимки бир шер совлат далер,
Забундур анинг олдиға нарра шер.

Қўлиға олиб тиғи жавҳар фишон,
Ўзи раъд янглиғ қилибон фигон.

Қизориб ўзи оғзидин каф сочиб,
Агар юз далер ўлса андин қочиб.

Халойиқ қочиб ҳайъатидин анинг,
Бу янглиғ кўриб ҳайбатидин анинг.

Анинг орқасидин етиб кўп киши,
Ки тобут кўтармоқ барининг иши.

Кўториб чу бир наъшини бошига,
Ки ҳеч ким боролмай алар қошига.

Қўйиб ерга тобутни ҳар замон,
Ўқиб марсия айлаб оҳу фигон.

Ҳам уч дафъа тобутдин айланиб,
Кўториб яна бошқа, йўлга бориб,

Яна бошқа манзилга бу можаро,
Қўйиб айланиб тоза айлаб азо,

Чунон таъзиятни бажо келтириб,
Яқинким алар ҳам ўзин ўлдириб,

Аларни кўрубон мадорим кетиб,
Элимдин доғи ихтиёрим кетиб,

Югурдим алар орқасидин тушиб,
Мени туттилар турган эл ёпишиб.

Дедилар алар менга: «Эй навжувон,
Ситаи ўқиға қилма ўзини нишон.

Ким ул орқасидин била бормағил,
Сен ўз бошингни қўл била ёрмағил».

«Ўзимга,— дедим,— бориб анга етай,
Етибон ани этагидин тутай.

Анинг илгида,— дедим,— ўлгумдурур.
Бу муҳлик балодин қутулгумдурур.

Ки бир захм бирлаи ҳалок айласин.
Бу жисми фиғоримни чок айласин».

Ҳам ул эл менга кўп жидол эттилар,
Мени телбадур деб хаёл эттилар.

Фараз манъим этмак учун тармашиб,
Ким олти жиҳатдин мени ушлашиб.

Замоне етиб келди бир аҳли дард,
Аларга деди анда ул шермард.

«Ки эй ишқдин кўрмаган дард эл,
Муҳаббат тариқида помард эл,

Бу янглиғ недеб манъ этарсиз мун,
Уён бормағил деб тутарсиз мун?»

Дедиким: «Қўйинг ортидин борсин ул,
Ки ўз муддаосини ахтарсин ул.

Фаразким алар қўйди ўз ҳолима,
Назар айлабон телба аҳволима.

Анинг кейинидин йўлга бўлдим равон,
Борур эрди ул мисли шери жаён.

Ҳама олдидин кўргач онинг қочиб,
Ки мен кенидин кўздин ашким сочиб,

Узоқ кун аларга бўлуб ҳамсафар,
Ва лекин алар менга солмай назар

Чу алқисса бир боғ аро кирдилар,
Ҳам ул дам эшикига қулф урдилар.

Мен ул ерда қолдим чу ҳайрону зор,
Чиқиб менга қул баччае зулфдор,

Деди: Эй йигит, боғ аросига кир,
Юборди санга амр этиб ул далер,

Чу кўрдим кириб боғи олий бино,
Саросар хиёбон эрур дилкушо.

Назар айладимким ўзим кўрган эл,
Қн тобутни кўтариб юрган эл.

Чу толор устига қилдим назар,
Қат устига ўлтирмиш ул шери нар.

Қўюб тиг олдиғаю боши хам,
Тафаккурда кўнглида бор юз алам.

Замоне менинг сори бўлди юзи,
Банобаҳ ани менга тушди кўзи.

Олиб тигни менга хез айлади,
Кўнгил шишасин рез-рез айлади.

Етишгач бошим узра марди ғаюр,
Дедим: «Эй, ингит, менга зуд тиг ур.

Ки бу зиндалиғ менга душвордир,
Бошим тиг урарға сазовордир.

Эшитгач бу сўзни тажаммул қилиб,
Юзумга боқиб ул таҳаммул қилиб,

Бу янглиғ ки бечора кўрди мени,
Солиб тиг бир силли ўрди мени.

Ииқилдим қилиб зарбидин тарки ҳуш,
Бўлубон тилим сўзламоққа хамуш.

Замоне кўз очдим ҳушим ёр ўлуб,
Ки мен уйқудин буйла бедор ўлуб,

Чу кўрдим кўзимдин бориб ул юқу,
Юзумга урар ҳардам ул мард су.

Бошимни тизига олиб ул замон,
Узини менга айлабон меҳрибон,

Туриб доғи менга рияят қилиб,
Савол этти мандин сиёсат қилиб.

Деди: «К-эй жунун пешаи беҳирад,
Фалакдин сенга етди не навъ дард?

Ки бу йўлни сен ихтиёр айладинг,
Ўзингни ўзинг дилфигор айладинг?

Киши йўқ кўрубон мени қочмаган,
Қўлимдин ажал заҳрини ичмаган,

Чу сенким бу ҳолатда кўрдинг мени,
Недин хавф қилмай югурдинг мени?»

Мен они бу янглиғ сўзин англадим,
Анинг олдиға бир замон йиғладим.

Чунон йиғладим айта билмай сўзим,
Доғи хоки пойиға суртиб кўзим.

Чу ул мард ошиқлиғим англади,
Ки ул ҳам ўзидин кетиб йиғлади.

Деди: «Йиғламоқ бас қил, эй ғамзада,
Ки қилдинг мени буйла мотамзада.

Сенга на сабабдин етиб мунча ғам,
Не юздин етишди бу янглиғ ситам?

Ибо айлама менга розингни айт,
Бу ҳолатга сўзу гудозингни айт.

Будур аҳдким тавринга мен юрай,
На иш бўлса мақсудинга еткурай.

Ки тангри ризосига ҳиммат қилай,
Юриб неча кун сенга хизмат қилай,

Будур шартким чин йўлин кўзласанг,
Ки ёлғон демай ростдин сўзласанг».

Ўзимга ани меҳрибон айладим,
Анга мардлиғдин нишон айладим.

Дедим ҳарна бошимдин ўтганларим,
Келиб ёдима ҳарна ўтқовларим.

Ато юртидин халқ ила чиққаним,
Кийик кейнидин пийрга етганим,

Кўриб тошдин бир санам суратин,
Яна пирдин сўрубон сиратин,

Доғи пир қилган ҳикоятни ҳам,
Фалакдин етишган шикоятни ҳам,

Қафас ичра шаҳзодани кўрганин,
Яна бошига они захм урганин,

Доғи шаҳ қизи боғ аро келганин,
Вазирни ўшал боғ аро ўлганин,

Бу ким ҳажрида кўнглини тиндириб,
Ушал ҳурни тошдин йўндириб,

Ҳам ул тоғ ўлиб пирни маскани,
Ки суратпарастлиғ бўлубон фани,

Мен ул пирдин ҳам ижозат тилаб,
Кириб йўлга ҳақдин ҳимоят тилаб,

Бу йўл қатъида ҳеч қилмай даранг,
Етишмоғлиғим буйла мулки Фаранг.

Чу таъзимини ўзга фарз айладим,
Борсини олдиға арз айладим.

Эшитгач бу сўзни бошин ушлади,
Тахайюрга қолиб лабин тишлади.

Замоне қўлиға тутиб бошини,
Кўзидин тўкиб селдек ёшини,

Деди: «Эй йиғит, англагайсен сўзим,
Қулоқ солибон тинглагайсан сўзим:

Бу тобутин билки кўрдинг ўзинг,
Буким орқасидин югурдинг ўзинг,

Яқин билки шаҳзодани наъшидир,
Қафас ичра афтодани наъшидир.

Ушал кунки боғ ичра ўлди вазир,
Ки шаҳзода ҳам анда бўлди асир.

Келиб боғ аросига турган ўзим,
Вазирни ҳам ўқ бирла урган ўзим.

Отосига қул ҳам намакхор эдим,
Ики юзча одамга сардор эдим.

Отимни сенга айлайин мен аён:
Эрур халқ аросига Беҳзодхон.

Ушал вақт шаҳзодани туттилар,
Қафасдин чиқориб ки қатл этдилар,

Чу бел боғладим мен алар қониға,
Ки раҳм этмадим бир киши жониға.

Бу эл қатлидин бир нафас тузмадим,
Ки то юз киши бошини узмадим.

Агар қилмади кимки бу ишни рад,
Ва ё кимки берди бу ишга мадад,

Тўкиб қонини ҳеч қилмай дариғ,
Суруб бошиға қилмайин захми тиг.

Чу шахзода ҳажрига куйдим ўзим,
Ики мингча одамни сўйдим ўзим.

Туну кун чиқиб шахрдин йўл тўсиб,
Тутуб ўлдирубон кўрубон сўкиб.

Бир оқшом тушимга кириб муртазо,
Насиҳат қилиб менга зйлаб дуо,

Бу ишдин бериб тавба зйём аро,
Башорат била солди ислом аро,

Бўлубон шикор айламак одатим,
Кишига зарар қилмамак ниятим.

Бу тобутни ойда бир кўториб,
Ки бир кўчадин кўчага қайтариб,

Бу муддатгача бул эрур варзишим,
Анинг сўзини тоза қилмоқ ишим.

Чу тангри бу ерга кетурди сени,
Ҳамқоқи бахтинг етурди сени.

Ул ой хизматиға сипориш қилай,
Ки тангри учун сенга бир иш қилай».

Ушал кеча кундуз у ерда туруб,
Чиқориб менга сарупо кийдуруб,

Чу тобут бошин менга ушлатиб,
Яна бошқа йўлга мени бошлатиб,

Тушуб лаҳза ул йўлга бўлдик равон,
Чу кўрдимки бир боғи жаннат нишон,

Чу ҳар ёнига турфа қасри баланд,
Хирад шаҳнаси еткуролмай каманд,

Кириб урди бир наъра ул шерн нар,
У ёндин бўлиб боғ зеру забар,

Чинор остига наъшни қўйдилар,
Мусибат ўтига бари куйдилар.

Менга қилди таълим ул шермард,
Ким ул ой келур чекмагил оҳи сард.

Кўзинг очмаю тилни хомўш қил,
Ўзинг сақла бу ҳарфни гўш қил.

Замоне етиб нолаи дур бош,
Тулуъ этти мағриб саридин қуёш.

Намудор этиб ҳусни офоқсўз,
Аён айлабон меҳри гити фуруз.

Букув кўб югурдим таманносига,
Назар айладим қадди болосига.

Чу кўрдим ани кийгани тим-қаро,
Ниҳон айлаб они либоси қаро.

Мусибат аро айлаб изҳори ғам,
Олиб қўлга рўмоли зартор ҳам.

Чиқиб оғзидин ҳар нафас ўтлуғ оҳ,
Ким ул ой эрур кўймагимга гувоҳ.

Қаро хилъати бирла ул некрой,
Анингдек ки бир тийра тун ичра ой,

Кўрибон ани айладим тарки ҳуш,
Яқиндирки қилсам фиғону хуруш.

Ки бир захр чашм айлади ул далер,
Дегайсенки бўлдим ўшал дам асир.

Яна ўзни худдорлиғ айладим,
Ки ҳар лаҳза ҳушёрлиғ айладим,

Чу кўрдимки маснад уза ўлтириб,
Ки Беҳзодхондин неча сўз сўриб.

Билохир етиб муддаосиға сўз,
Ки шаҳзода қатлу азосиға сўз.

Етишгач ул ой йиғлабон зор-зор,
Асири фироқиға беихтиёр.

Ул ой риққатин чун кўриб ул далер,
Деди: «К-эй юзи мисли меҳри мунир,

Яқиндирки бу ишга тавқир йўқ,
Ки бу пешадин бошқа талбир йўқ.

Будир пешаким бир мусофир йигит,
Ки шаҳзодаи ҳусни вофир йигит.

Ажам шаҳри эрмиш мақоми анинг,
Сен эрмиш бу умриға коми анинг,

Ки бир тоғ аро суратингни кўриб,
Чу бир пирдин сийратингни сўриб,

Туну кун висолинг тилаб бағри чоқ,
Ситам тигидин жисми бўлган ҳалок.

Машаққат чекиб бир нафас тинмаган,
Фалак тошидин жисми йўқ синмаган,

Бу ишларниким сенга қилди отанг,
Сенга бор агар иззати ному панг.

Отангни сени сори қилгон иши,
Агар душмани сори, қилмас киши.

Биров илгини берк тутмоқ керак,
Чиқибон анинг бирла кетмоқ керак,

Ким ул дилфигор ўлмасайди агар,
Чу паймонаси тўлмасайди агар,

Ки бу павъ иш сенга бўлган эмас,
Ўлук кейнидин кимса ўлган эмас.

Муни бирла бир ёнга қилсанг гузар,
Кўнгилдан чиқар ҳасратинг сарбасар.

Мунинг бирла аҳди вафо айласанг,
Анингдек мунга ҳам кўнгил боғласанг.

Эшитгач демиш ўзни билган киши,
Ки бу иш эрур барча кўнгил иши.

Кўнгилга ҳар андеша мақдурдур,
Кўнгил хоҳиши элга маъзурдур.

Яна сўнгра етган бир андеша бўл;
Анодин киши туғмади икки йўл.

Неча дам ғанимат йиғитлик чоғи,
Юз онча ғанимат тириклик чоғи.

Бировнинг ки ёри гуландоми бор,
Вале, айшу ишратни айёми бор.

Бу шаҳзодаким сенга эндурди бош,
Жамоли эрур гўйё бир қуёш.

Пулингга жафолар чекиб туну кун,
Бу дам остонингга топмиш ўрун,

Ота юртидин, шаҳлиғидин кечиб,
Бу водида заҳробаи ғам ичиб,-

Бу дамки кетирмиш буён илтижо,
Ки хушнуд қилсанг менингдек гадо».

Дебон бир неча сўз хитоб айлади,
Ўзин мустаҳиққи жавоб айлади.

Деди ул париким: «не янглиғ кетай,
Бу шаҳзода юртига қандог етай?

Билурсанки бу юртни офоти бор,
Ки етти фарангин маҳаллоти бор.

Жанобингга арз этти Беҳзодхон,
Кечурма хаёлингга бошқа гумон,

Агар сен бу мардоналиғ айласанг,
Ки бу навъ фарзоналиғ айласанг,

Бу ишга сенинг бирла ҳиммат қилай,
Бу йўлда ўзим сенга хизмат қилай».

Чу алқисса ул ойни қойил қилиб,
Ажам шаҳрига они мойил қилиб,

Гаразким қасам берди ўз жонига,
Ки оқшом кетурмакка вайрониға,

Дедиким: «жанобингга келсин ўзи,
Эшитгил ўзинг ҳарна бўлса сўзи».

Қабул айлабон турди ул моҳваш,
Алар бирла қайтиб мени дардкаш,

Чу оқшомғача анда туттим қарор,
Юборди саҳар боғ аро шаҳриёр.

Ки бир қулни ҳам менга тобин қилиб,
Чу йўл эҳтиётини таъин қилиб,

Деди: «Ҳозир ўлким киши билмасин,
Йўл асбобидин ҳеч хабар топмасин.

Иироқдин юриб кимса топмай хабар,
Йўқ эрса агар жонингга юз хатар».

Эшикни менга тўрсатиб кетти қул,
Ишм бор дебон тутти қул бошқа йўл,

Чу алқисса бордим ўшал боғ аро,
Юзим суртубон анда тупроғ аро.

Ҳарамдин чиқиб келди ул рашки ҳур.
Деди менга: «Йўл бошла, турмоқ недур?»

Мен олдин тушуб йўлға бўлдик равон,
Паёпай ҳам ул сарв бўлди равон.

Бу суръатда эл қилмай овозани,
Ғалат айладим йўлга дарвозани

Чу билдики мен йўлга шошдим ўзим,
Тополмай бу янглиғ адашдим ўзим,

Деди менга: «не навъ ҳамроҳсен?
Йўлингни тополмай не гумроҳсен?

Тонг отса бу дам халқ ғавғо қилур,
Сению мени балки расво қилур».

Саросима топтиму келдим етиб,
Ки дарвозаға қуфл уриб қул кетиб,

Чу дарвоза қуфл эрдию йўқ калид.
Ки жонимдин ул лаҳза уздим умид.

Очолмай кўзимга тўлиб эрди ёш,
Ул ой тунд ўлиб олди илгига тош.

Уриб тош ила қуфлни синдириб,
Эшикни очиб, кўнглини тинтириб,

Ки эй воқиф асрор дарвешлар,
Фалак ханжаридин жигар решлар!

Бу афсонани гарчи поёни йўқ,
Ки то демасам ҳеч имкони йўқ.

Чу кўрдим кириб хуш ҳаволи эрур,
Ки ағёрдин турфа холи эрур.

Ки бир ёниға боғи жаннат сиришт,
Чу сайр этти бу ҳур ўлуб ул биҳишт.

Иморот сориға қилдик хиром,
Муҳайё ҳама нуқлу миноу жом.

Ҳар уй бу сифат жаннат оини бўлиб,
Бир уй ҳусни ул лўъбати Чин бўлиб,

Олиб ҳар дам ул хур миноу жом,
Ичиб тутти мен сори ул хушхиром,

Менга айдиким бир қадаҳ нўш қил,
Букун заҳри ҳажрим фаромўш қил.

Юзига боқолмай узотиб қўлим,
Қадаҳни даме сақлаёлмай қўлим,

Ичиб бир-икки жом дамсоз ўлиб,
Икимиз мунингдек назарбоз ўлиб,

Қизитти димоғини ул икки жом,
Чу толор сориға қилди хиром,

Қим ул боғни сайр этиб ул қуеш,
Қўйиб дам-бадам мен оёғига бош,

Мен онинг бўлиб хатту холиға маҳв,
Ки сархуш бўлиб мен жамолиға маҳв.

У ёндин отосиға етмиш хабар,
Апоси ҳам андин эшитиб хабар,

Маҳаллотларга букормиш киши,
Чу дарвозаларға юбормиш киши.

Ики юзча маккорани шаҳр аро,
Алардек тополмас киши даҳр аро.

Туну кун алар айлабон гуфтугў,
Доғи ҳар тарафга қилиб жустужў.

Бу тадбирдин биз ики беҳабар,
Бу асрордин билмайин бир асар,

Чу бир кун кириб келди бир пира зан,
Қўлида асою, дилидур ҳазан.

Чу бўйнига мусҳаф ҳамойил қилиб,
Дуо айлабон ўзни сойил қилиб.

Тўкиб ёшини йиғлабон зор-зор,
Ўзини урубон бўлиб беқарор.

Деди: «бир ишингиз бўлиб фатҳи боб,
Бўлинг бир-бирингиз билан комиёб;

Мени бир қизим бордур эй навжувон,
Бу муддатгача бор эди ул дужон.

Чу тўлди ани ҳамлини муддати,
Туғолмай кўрар дардин шиддати.

Букун етти кундурки ул дард ер,
Бу қўргонда бир кор афтода пир.

Ким ар бўлса бир неча луқма кабоб,
Ебон қувватидин бўлур комиёб,

Менга сотқин олмоққа йўқ дастрас,
Буён келганим бу эрур мултамас».

Дегаҳ ул пари турди айлаб шитоё,
Қўлига ани берди вофр кабоб.

Яна тутти кўнглини посини ҳам,
Чиқордию берди либосини ҳам.

Деди: «эй ано, бўл сарафроз, кел,
Ҳаволи эшигини кўр, боз кел.

Доғи мен сенга меҳрибонлик қилай,
Ато ўрнига дилстонлиғ қилай.

Бу дам турмагил кўп, уйинг сори бор.
Қизингни агар буйла озори бор».

Чиқиб кетди қаддин дуто айлабон,
Ани ҳаққига кўп дуо айлабон.

Чу ул чиқди бизларни айлаб тамиз,
Қолиб боғ ичинда мени бирла қиз,

Замоне ўтиб уйла Беҳзодхон,
Шикор айлабон мисли шери жаён.

Муҳайё бўлиб жумла тиру каманд,
Шикорин қилиб ҳам самандиға банд.

Миниб тавсани чусту чолокиға,
Қилиб бир кийик руст фитрокиға.

Тутубон ўшал пира зан йўлидин,
Қилиб руст ани соч ила қўлидин.

Олиб кирди боғ ичра тунду далер,
Кийикни қилиб сайд андоқки шер.

Чу кўрдимки макқораи пирдур,
Саросар иши макру тадбирдур.

Ки раҳм этмайин нолау зориға,
Осибси ани боғ ашжориға,

Суғурди чу шамширини ёнидин,
Бошин кесди ваҳм этмайин қонидин.

Яна тунд ўлубон менга чекди тиг,
Егиб тигидин қонлар андоғки миг.

Деди менга к-эй аблаҳи бехирад,
Нечукдур қилай бошинги гард-гард.

Нетайким бу мулкатда меҳмонлигинг,
Машаққат чекиб дийда гирёнлигинг,

Йўқ эрса кўрардинг сенга қилганим,
Сени ҳаққинга кўб эди билганим.

Ани бу сифат ғайратин англадим,
Йиқилдим аёғига ҳам йиғладим.

Кўрубон узуб хонумондин умид,
Дема хонумон балки жондин умид.

Бу янглиғ кўриб урмади менга захм,
Доғи дарзамон келди кўнглиға раҳм.

Бошимни тутиб меҳрибонлиғ била,
Менга айди ширин забонлиғ била.

Дедиким: «киши билмас овозани,
Керакдурки беркитса дарвозани».

Дедим: «келган эрди ўзи бенаво,
Буким пир ҳар ерда юрган гадо».

Деди: «қатлини не сабаб англадинг,
Ани ўлмоғини нечук чоғладинг?»

Гаразким бу сўз фаҳмини қилмадим,
Не юздин ани ўлгонин билмадим.

Деди менга ул шер: «к-эй ақлсиз,
Ўшал кун сенинг бирла чун келди қиз.

Ики юзча хотин юрар охтариб,
Қаерда эшитса кўрарлар бориб.

Ики юзча одам маҳаллотга,
Улус ҳар бири ўзга ҳолотга.

Келиб эрдим андин шикор айлабон,
Кўзим ҳар тараф интизор айлабон.

Ки бир пира занни қўлида либос,
Мени кўрдию айлади ул ҳарос.

Кўрубон бу янглиғ хаёл айладим,
Турубон мен андин савол айладим.

Деди: «бир ҳаволиға кирдим ўзим,
Ки юз шукр синдирмадилар сўзим.

Менга бердилар неча луқма кабоб,
Ки бўлсин алар умридин комиёб».

Чу билдимки айёралардин бири,
Ки бу йўлға сайёралардин бири.

Бари муддаосини билдим ани,
Буким келтириб қатл қилдим ани.

Деди: «эй йигит бор экан давлатинг,
Вале куймади тортган меҳнатинг».

Дебон турди ишга шитоб айлабон,
Кийикни сўюбон кабоб айлабон.

Бу сўз бирла бўлдим даме биймсиз,
Кўзини уйқудин очиб уйғонди қиз.

Кўрубон ани айлади изтироб,
Кетурди ани хизматиға кабоб.

Вале анга ул ой итоб айлади,
Итоб айлаб анга хитоб айлади.

Тавозуъ билан турди бўйнини сўниб,
На мазмун ила сўзласа ул кулиб.

Деди: «ҳарна лутф ўлса маъқулдур,
Каминаға ҳам буйла маъқулдур.

Неким бўлса маъзур тутмоқ керак,
Бу қулни гуноҳидин ўтмоқ керак».

Бу ожизлигинин уялдим ўзим,
Кўрубон таҳаяюрга қолдим ўзим.

Чу алқисса бир-бирдин олмоққа ком,
Ки ҳозир қилибон суроҳию жом.

Бўлиб бир-биримиз била комёб,
Ичиб май тановул қилибон кабоб.

Бўлиб дам-бадам икимиз бодапўш,
Гаҳе ул, гаҳе мен бўлиб журъакаш.

Бу мунвол ила ўтқарибон уч ой,
Эшикида они бўлиб жабҳа сой,

Бир оқшом менга айди, ул шаҳриёр,
Ватан сори борму сенга ихтиёр?

Ўзингга бу иш жазм қилсанг агар,
Ато юртига азм қилсанг агар,

Сени бирла маъшуқинги еткурай,
Бориб бирла авлодингга еткурай.

Дедим: Эй диловарлар ичра далер,
Забун келсин олдингга юз нарра шер,

Бу янглиғ чу ғайратки бордир сенга,
Доғи буйла ҳимматки бордир сенга,

Умидим ки сендин чиқар бу ишим,
Бўлур сендин албатта бу хоҳишим.

Мусофирмену васлин этмак ҳавас,
Зару сиймдин бир кўнгил бору бас.

Кўнгил ганжини бас гарон айлагил,
Ани дурру гавҳарга кон айлагил.

Кўнгил баҳрини сўз эрур гавҳари,
Жаҳон бошини сўз эрур афсари.

Зару сиймлар чун қаро тош эрур,
Сўзидурки олам аро фош эрур.

Яна фарқдур яхши сўз то ёмон
Бари сўзни бир сўз деб этма гумон.

Йилон яхши сўз бирла индин чиқар,
Ёмон сўз била халқ диндин чиқар.

Агарчи ёмондан ёмонмен ўзим,
Ва лекин сенга бор яхши сўзим.

Бу қулға агар айласанг илтифот,
Улик жисмини айласанг гар ҳаёт,

Муродингга тангри етурсин сени,
Ки ҳар мақсаднинг бўлса берсин сени.

Чу алқисса кўнглимни ул тиндириб,
Бориб доғи ул ҳурни кўндириб,

Чиқорди ўшал сарви гулфом ила,
Ки бир неча жабдуғу инжом ила.

Саҳаргаҳ мусаллаҳ чиқиб отланиб,
Йўл асбобини айлабон шайланиб,

Уриб қуфл дарвозага дарзамон,
Чиқиб бошқа йўл бирла бўлдиқ равон.

Етишдик улус қилмай овозаси,
Ки боғлиғ эрур шаҳр дарвозаси.

Кўриб сўрди бизларни дарвозабон,
Деди ангаким банда Беҳзодхон.

Бу турғон эрур подшоҳни (нг) қизи,
Ки меҳмон йигитдир бу турғон ўзи.

Чу биз айладик азми мулки Ажам,
Бориб подшоҳингга еткур бу дам.

Дебон отидан тушди Беҳзодхон,
Кўрубон ани қочди дарвозабон.

Очиб от қўйиб чиқди майдон сари,
Не майдон сари ким биёбон сари.

Бу йўлга бўлиб тинмайин роҳгир,
Пари чеҳра бирла мену ул далер.

Суруб отини йўлдин олмоққа баҳр,
Тонг отни қаршу келиб турфа наҳр.

Йўқ эрди гузаргоҳига бошқа йўл,
Магарким қўйиб наҳр устига пул.¹

Ким эллик киши анга тобин эди,
Бу йўл ихтиётига таъин эди.

Етишгач алар биз учовни кўриб,
Деди ким эурсан бариси туриб?

Ушал сўз деди анга Беҳзодхон,
Ки дарвозабонга деб эрди ҳамон.

Эшитгач бу сўз барчаси турдилар,
Бари бир йўли ҳамла келтирдилар.

Тушиб отидин шоҳи боному нанг,
Забартанг ила беркитиб зертанг.

Миниб урди бир наъра ул шери нар,
Ки бир лаҳзада қилди зеру забар.

---

¹ Пул — кўприк.

Уриб нечасни тиг ила ўлдириб,
Юборди пароканда айлаб суриб,

Далерона Рустам мисоли қилиб,
Алардин гузаргаҳни ҳоли қилиб,

Тушубон яна сайру жавлон аро,
Доғи от қўюбон биёбон аро,

Бўлиб етти фарсахда ҳомун навард,
Чиқиб шаҳр соридин анбўҳи гард,

Намудор ўлиб неча турлук алам,
Кўрубон ани тушди бошига ғам.

Бу сўз бир-бирига улошиб дурур,
Чу билдикки иш ҳаддин ошиб дурур,

Бу иш таврини билди Беҳзодхон,
Деди: «Э юзингдин мунавар жаҳон,

Ҳамоно бу ишни билиб подшоҳ,
Юборди буён ортимиздин сипоҳ.

Чиқиб бу тал узра икинги туринг,
Ки бу бандани хизматини кўринг.

Бийик тоққа чиқтук мену ул пари,
Намудор ўлиб шоҳни (нг) лашкари.

Келиб бир-бири кейинидин тўп-тўп,
Ки ҳар тўпи аввалгидин эрди кўп.

Етиб теграсин тутти ўттуз киши,
Не ўттуз киши дегасен юз киши.

Буёндип етушди чу Беҳзодхон,
Олиб найза чун аждаҳон дамон.

Ки шамшер белига ҳамойил қилиб,
Ўзига барисини қойил қилиб,

Этиб нечасин найза бирлаи ҳалок,
Қилиб баъзини тиг ила чок-чок,

Чапу рост ҳар ёнға ул тиг уриб,
Неча коргарларни бўйнин узиб,

Ки бу навъ аввалғи бардорға,
Уриб еткуриб ўзни сардорға,

Ҳазимат тутубон йиқилди алам,
Ки қилди аламдорини ҳам қалам.

Чу алқисса бир ерда тутмай қарор,
Сипаҳ барчаси тутти охир фирор,

Неча манзил орқасидин қолмайин,
Ки бир нечани бошини олмайин,

Яна қайтибон келди Беҳзодхон,
Чиқибон тал устиға Рустам нишон.

Леди: «Бизга маъзур, эй икки ёр,
Бу муддат менга бўлдингиз интизор.

Тушубон яна йўлга урдук қадам,
Ўзоқроқ юрубон тушиб субҳидам,

Сафар ичра кўп хор-хоре кўриб,
Тушиб доғи бир мурғизоре кўриб,

Бу янглиғ сафар ичра қонлар ютиб.
Бир ойда Фаранг сарҳадидин ўтиб,

Бу хурсандлиғ бирла шому саҳар,
Ва лекин фалак таъридин беҳабар.

Бу ҳолатга тун-кун юриб раҳгарой,
Ажамга етишдик ўтиб тўққуз ой.

Тушубон Ажамнинг маҳаллотига,
Ариза битибон отам отига,

Юбордим кўрубон суюнсин ўзи,
Чиқибон жамолимни кўрсин ўзи.

Эшитгач бу сўзни отам шод ўлиб,
Ғаму ғусса қайғудин озод ўлиб,

Ўтубон улусни хирожини ҳам,
Ажам мулкени харжу божини ҳам,

Чиқибон шаҳардин ким ул шаҳриёр,
Йўлимга бўлубон кўзи интизор,

Буёндин намудор бўлдим ўзим,
Отамни жамолини кўрди кўзим.

Чиқиб шаҳр эли ҳам таманносига,
Атоу ўғилни тамошосига.

Вале бор эди ўртада тулфа баҳр,
Дегил Нуҳ тўфони олдида наҳр.

Келиб илгари андин эттим гузар,
Отамни жамолига солдим назар.

Юзимни оёғига сурмак ҳамон,
Улус ҳар тарафдин югурмак ҳамон.

Чунон бўлди халқ ичра ғавғо балад,
Халойиқдин ўлди алоло баланд.

Икисини кўрдимки дарёға ғарқ,
Ки андин мунга бўлмайин ҳеч фарқ.

Тушиб гаҳ қуйиға, чиқиб гоҳ авж,
Икиси бўлиб ғойиб андоғки мавж.

Этай арзими доғи, дарвешлар,
Ки бу ҳажр аро бағри юз решлар,

Алар кеттилар манга қолди фироқ,
Ки бу умрдин ўлганим яхшироқ.

Нечаким шиноварлар этти гузар,
Иковдин вале топмадим бир асар.

Туну кун бу янглиғ машаққат чекиб,
Бу йўл ичра кўп дарду меҳнат чекиб.

Бошимға тушуб юз туман можаро,
Таним дард ўқидин саросар яро.

Бўлубон висолиға етган маҳал,
Ишим ул пари бирла битган маҳал,

Фалак айлади бошқа ғаддорлиқ,
Бу юз пора кўнглимға озорлиқ.

Бори бир тараф, ул йигит ҳасрати,
Ки жонсўз алардин муни (нг) шиддати.

Менингчун бу йўлларда ҳамроҳ ўлиб,
Туғу кун менга ёри дилхоҳ ўлиб,

Тушиб кўп машаққат анинг бошига,
Бир иш қилмадиқ они подошига.

Чу бир ёндин ул шер ҳайъат ғами,
Юз онча ўшал ҳур сийрат ғами.

Еқамни қилиб қайтидин чок-чок,
Етишдим ўзимни қиларга ҳалок.

Дедимким: «Бу тоғ узра йўл бошлабди.
Ўзимни чиқиб тоғдин ташлайини.

Чу кўрдим ўшал пирни равшанзамир,
Ҳидоят тариқида меҳри мунир,

Ҳидоят қилиб пирлар сарвари,
Деди: Бор Қўстантания сари.

Бу уммид ила буйла тушдим ўзим,
Ки юз шукр сизларни кўрди кўзим.

Будур умрдин кўрганим, билганим,
Буён бу сабабдир мени келганим.

Кетур соқиё, май қўёшин будам.
Ғанимат эрур базм то субҳидам.

Мени бир қадаҳ бирла қил комёб,
Савол айлагил сен, мен айтай жавоб!

ШОҲИ ОЗОДБАХТ ЧОРТОҚ УСТИҒА ИККИ ДАРВЕШ САРГУ-
ЗАШТИН ЭШИТИБ ТОНГ ОТҚОН СЎНГ КЕЛИБ ТАХТ УСТИҒА
ҚАРОР ТОПИБ, ДАРВЕШЛАРГА КИШИ ЮБОРИБ ХИЗМАТИҒА
КЕЛТИРМОҒИ ВА УЛ ДАРВЕШЛАР ШОҲНИ САВЛАТИДИН
КЎНГИЛЛАРИҒА ХИЖОЛАТ ЕТГЕНИ,

Эшитиб муни Шоҳи Озодбахт,
Тонг отди кириб шаҳр аро минди тахт.

Келиб тонг намозин ўқуб шаҳриёр,
Чиқиб тахти давлатга тутти қарор.

Чиқиб тахт уза шоҳ иззат била,
Ким ўлтурди аркони давлат била,

Тушиб ёдиға тўрт дарвешлар,
Қадалган бари кўнглига нишлар.

Бор эрди ўшал шоҳнинг маҳрами,
Туну кун эди кўнглини(нг) хуррами,

Анга махфи розини изҳор этиб,
Бу сўзни қулоғига такрор этиб,

Деди бор чиқибон зиёротға,
Назар айлагил ҳам мазоротға.

Ким андоқ эрур тўрт аносир йигит,
Бари ҳажр чеккан мусофир йигит.

Деди: «қўймағил узр гуфториға»
Қабул айлабон борди ихзориға.

Бориб кўрдиким тўрт ёр ўлтурур.
Фалак жавридин дилфигор ўлтурур,

Кулаҳ бошида тўрт марди худо,
Суфа бурчида, ёнида муттако.

Эрур ҳар бири қадди мавзун йигит,
Доғи навхату ҳусни гулгун йигит.

Бориб тўртига берди аввал салом,
Зиёрат қилиб айлади эҳтиром.

Деди: «к-эй фано мулкининг шаҳлари,
Ки ҳар махфи асрор оғаҳлари,

Турубон бўён ранжа гом айлангиз,
Ки шаҳ дарғаҳига хиром айлангиз.

Юборди мени сизга ул шаҳрёр,
Ки сизларга турмиш эди интизор.

Ғараэ қўймади узр гуфториға,
Қулоқ солмайин бошқа кирдориға.

Кетурди ўшал подшоҳ олдиға,
Ўшал шоҳи кишварпаноҳ олдиға.

Кўрубон шоҳ ихлоси ҳалдин фузун,
Доғи ваҳшатидин чиқармоқ учун,

Қилиб дилраболиғни ҳалдин зиёд
Ки бу даҳр аро бермади кимса ёд.

Алар ўлтурубон дуо қилдилар,
Изи туфроғни тўтиё қилдилар.

Деди: «Хуш келибсизлар, эй шоҳлар,
Бўлиб бир-бирингизга ҳамроҳлар,

Қаёндинсизу қайдин азм эттингиз?
Бу оқшом не манзилда базм эттингиз?»

Алар айди: «Бечора дарвешмиз,
Саросар тани пора, дилрешмиз.

Эрурмиз фалакдин ситам кўрган эл,
Жафо тошидин юз алам кўрган эл,

Солибон фалак хонумондин йироқ,
Қилиб балки ному нишондин йироқ.

Туну кун сафарда, саранжом йўқ,
Ки бир лаҳза бир ерда ором йўқ»

Деди шаҳ: қилинг бас бу гуфторингиз,
Аёндир менга барча кирдорингиз.

Ки воқиф эдим, сизлар ўткан кеча,
Мазор устига базм туткан кеча,

Эшитдим икингиз ҳикоётингиз,
Фалакдин етишгин малолотингиз.

Икингиз баён айлагач саргузашт,
Қуёш чиқди равшан бўлиб кўҳу дашт.

Бу йил қатъида чекдингиз гарчи ранж,
Икингиз бўлинг доғи афсонасанж.

Алар айди: «Эй шоҳлар сарвари,
Ки давлат заволидин ўлгил бари,

Мусофирга ҳар ерда маъво дурур,
Мусофир киши мисли аъмо дурур.

Чу шаҳ билдиким йўқ алар журъати,
Ки суи айламиш шоҳнинг сарлати,

Деди шаҳ: «Мен аввал ҳикоят қилай,
Неча сўз била, ҳам зиёфат қилай.

Эшитгач қилинг менга дамсозлиғ,
Ки сизлар яна қиссапардозлиғ».

Дедилар на иш шаҳға матлубдур,
Гадоларға юз онча марғубдур,

Кетур, соқиб соғари дилрабо.
Вукун бўлмишам мен сенга ошно,

Менга бер они нуши жон айлайин,
Сенга саргузаштим баён айлайин.

ШОҲИ ОЗОДБАХТ ДАРВЕШЛАРНИНГ ХИЖОЛАТИН БУЛИБ
УЗ САРГУЗАШТИН БАЁН ҚИЛМОҒИ ВА ЛАЪЛ ГУФТИГУСИ
БИЛАН ВАЗИРНИ ЗИНДОН ҚИЛМОҒИ, ВАЗИРНИ ҚИЗИ
ЛИБОСИН БАДАЛ ҚИЛИБ БАСРА ВА НИШОПУР ЮРТИГА
БОРИБ ХОЖАНИНГ УЗИГА ОШИҚ ҚИЛГЕНИ.

Бу водида қатъ айлаб этган умед,
Бу янглиғ топар матлабидан навед.

Гаразким деди Шоҳи Озодбахт;
«Отам ўлди қолди менга тожу тахт.

Мен ул мулк аро айладим адлу дод,
Отам асридин ҳам улус эрди шод.

Улуғдин кичик неча қонун била
Кўрарди келиб барча соврун била.

Гаразким отам мулкига шоҳмен,
Раиятни ҳолидин огоҳмен.

Чу бир кун етушди буён сойире,
Бадахшон навоҳисидин тожире,

Улус айди моли ададдин фузун,
Баҳоси гарон тоши, ҳаддин фузун,

Назар қилмай онинг йўқу бориға
Юбордим киши они эҳзориға.

Гаразким, сўрай кишвару зотидин,
Бадахшону шаҳру маҳаллотидин.

Келибон бу мулк ичра тутти қарор,
Бўлиб келгони шаҳр аро иштиҳор.

Етушти чу хизматга ул марди роҳ,
Мулоқот этибон бўлиб узрхоҳ,

Қилиб менга ул тожири ранжкаш,
Ки бир дона лаъле қилиб пешкаш.

Ажаб лаъли якдоний хуш иёр,
Қилиб манга таслим ул бовақор.

Кўриб они хушҳол бўлдим баса,
Талаттуфга помол бўлдим баса.

Ато айладим яхши маъво анга,
Бериб доғи оту сарупо анга.

Ёзиб руқъа ҳеч ким йўлин тутмасин,
Қаламрав аро кимса дахл этмасин.

Бўлубон мен ул лаъл ила шодком,
Тузуб мажлисе индабон хосу ом.

Чиқориб ани ҳам тамошо қилиб,
Улус ҳам анингдек таманно қилиб.

Бу янглиғ бўлиб неча муддат ишим,
Кўрубон мубоҳот ўлуб варзишим.

Чу бир кун келиб кўп киши бедаранг,
Юборди расул подшоҳи Фаранг.

Бўлиб элчи келдию нодир йигит,
Ўзи нукта санжу мусофир йигит.

Анга базмни қилдим ораста,
Ки ҳусни эди моҳи нокоста.

Анинг бирла мажлис тузуб рўбарў,
Ки қилдим ўшал лаълдин гуфтугў.

Дедим: «Лаълни мунда ҳозир қилинг,
Улусни доғи аз анозир қилинг».

Чу васфини қилдимки ҳаддин зиёд,
Табассум қилиб элчи ҳам бўлди шод.

Вале бор эди пири равшан замир,
Отам боргоҳида эрди вазир.

Деди манга мажлисда «эй шахриёр,
Эшитинг замиримда бир арз бор.

Будур арэким пораи тошни,
Чиқориб йиғиб қовму қардошни.

Хусусанки ҳар мубтало олдиға,
Ки бегонаю ошино олдиға.

Бу янглиғ чиқармоқ ани хўб эмас,
Доғи мунча таърифи марғуб эмас.

Ки бу тошни йўқ овча ҳам қиймати,
Эмасдур хирадманд аро ҳурмати.

Нединким Нишопурда бир тожире,
Узи ҳам жаҳондида ҳам нодире,

Узи воқиф асрор соҳиб нигин,
Нишопур аҳлиға улдур амин.

Ки тарк айлабон расми одобни,
Ун икки булак лаъли серобни,

Азиз этмайин солмайин қўйниға,
Ҳамойил қилибон ити бўйниға,

Алар ҳар бири ҳам дурахшон эрур,
Ки бу тошдин икки чандон эрур.

Эшитгач ани қолмади тоқатим,
Анга сўвламоқ бўлмади қувватим.

Бу алфозидин чун вазир юмди лаб,
Манга ҳам хижолат етиб, ҳам ғазаб!

Чу билдимки бу қавли ёлғон эрур,
Ани ўлдурур манга осон эрур,

Буюрдим ани элтибон ўлдиринг,
Танин доғи тупроқ аро топширинг.

Чиқорди неча они ўлдирғоли,
Ғазаб тигини бошига сурғоли.

Туриб элчи айдики «эй шаҳриёр,
Бу бечорани не сифат журми бор?»

Дедимким: Сўзи кизб эди сарба-сар,
Ки ёлғон сўзи анга қилди зарар.

Бу сўзларни у бесаросар қилур,
Не янглиғ хирад они бовар қилур?

Ки бир тожири тун-кун овора ул,
Кезиб дашту саҳрони бечора ул.

Чу колосига етмайин мояси,
Итиб балки ҳар лаҳза сармояси.

Қўлига тутуб муттасил нақди жон,
Топар суд андин, йўқ эрса зиён.

Мунигдек киши не ирода қилур,
Ки кўб лаълни ит қалода қилур.»

Деди элчи: «Эй давлатинг пойдор,
Фалак таврига йўқ бу сўз ихтиёр»

Анинг бу сифат кўб эрур лўъбати,
Ки ҳар лаҳза ҳар ранг эрур соати.

Мабодо анинг рост бўлғай сўзи,
Олиб молини, ҳабс айлаб ўзи.

Билурменки ўлдурмак имкони бор,
Ҳам андак бу давлатга нуқсони бор.

Бу янглиғ неча айлабон гуфтуғу,
Ғазаб ўтига урди ул мард су.

Чу зиндон буюрдим адолат била,
Ки ётмоғи бир йилга муҳлат била,

Ким ар ростдур қавли бўлсин нажот,
Вагарна қилинг они қатъи ҳаёт.

Ғараз рўзгориға етди хабар,
Ки мафҳум бўлди яна сар-басар,

Вазирни вале бор эди бир қизи,
Бу муддатгача кўрмаган эл кўзи.

Оларди юзи меҳрдин ҳусни бож,
Қуёш жабҳасига урар эрди кож.

Лабидин бўлиб лаъл қон ичра ғарқ,
Қадидин алиф бўлди жон ичра ғарқ.

Вазир бошқа уй унга тазйин қилиб,
Ки бир неча қизларни тобин қилиб.

Алар бирла тун кун қилиб айши хуш,
Иши муттасил эрди жўшу хуруш.

Ки бир кун аноси қулочин ёйиб,
Қизи олдиға келди сочин ёйиб.

Келибон қўлни урди қиз бошиға,
Назар қилмайин ҳеч подошиға.

Деди: «Қошки туғмасайдим сени,
Ки бу навъда кўрмасайдим сени.

Бу кун бу сифат бўлмас эрдим малул.
Сенинг ўрнига бўлса эрди ўгул,

Деди: «Қиз не бўлди сенга эй ано,
Бошингга етишди бу янглиғ бало?

Ўғилдин на иш англадинг мултамас,
Ки мандин сенга ҳеч мавжуд эмас?»

Деди ҳарна ўтган аломотини,
Аноси, атосини ҳолотини.

Чу алқисса қиз англади ҳолати,
Атосини зиндон аро муҳлати.

Деди: «Эй Ано сабр қилмоқ керак,
Ки тангридин ҳар ишни билмак керак.

Топор кимса сабр айламакдин муфид,
Эрур сабр хурсандликда калид.

Добон бир неча сўзни таъйин қилиб,
Гаразким аносини таскин қилиб,

Юборди аносини маъвосига,
Ўзи тушди бу ишни савдосига.

Ки бир хожае бор эди зотига,
Кафил эрди қизни муҳиммотига.

Ўзи обиду соҳиби вирд эди,
Ки қиз маҳраму доғи шогирд эди.

Ниҳоний бориб анга арз айлади,
Гараз буки бормоқни фарз айлади.

Билиб хожаки манъдин суд йўқ,
Ризо бермайн ҳеч беҳбуд йўқ.

Билохир бериб хожа махфий жавоб,
Тушуб кўнглига юз туман печу тоб.

Ниҳоний харид этди ҳар бобдин,
Керак бўлғудек жамъи асбобдин.

Узи эҳтиётига жаҳд айлабон,
Видоъ айлабон, доғи аҳд айлабон.

Саҳар вақти бўлмоқ учун рўброқ,
Йиғиб соч бошига кийди кулоҳ.

Ўтукни аёғига ҳам руст этиб,
Белин боғлабон ўзини чуст этиб.

Ким ул ҳусн ила ўзни сода қилиб,
Доғи отини Хожазода қилиб.

Чу алқисса айлаб либосин бадал,
Ки корвонсаро сори қилди жадал.

Бориб сўрдиким бормукни шул замон,
Нишопур шаҳри борур корвон?

Дедилар муҳайё эрур қофила,
Деди Хожазода борурмен била.

Чу сардорға чиқди чокар бўлиб,
Ки хизматда қулга баробар бўлиб.

Аноси чу фаҳм этти қиз итганин,
Вале билмади қай тараф кетганин.

Чу билди бу сўз ошкоро бўлур,
Ўзи халқ аросида расво бўлур.

Чу алқисса қиз йўл кезиб неча кун,
На кундуз қарори бор эрди, на тун.

Сафар ичра қатъи масофат қилиб,
Ўзига неча дафъи офат қилиб,

Ғаразким етушди Нишопурға,
Бори корвон бирла масрурға.

Кириб шаҳр аро кўрди ул нодира,
Саросар дўконлар эрур панжара.

Ажаб шаҳр матбуу ораста,
Тамошо қилиб сарви навхоста.

Ушал тун ётиб хожай маҳжабин,
Улус тутти паркордек тўграгин.

Яна Чорсу ичра бўлди равон,
Назар қилди бир неча олий дўкон.

Кўрар маснад устиға пири хамўш,
Ўзи мўйсафеду жавоҳирфурўш.

Хизр талъату марди санжидае,
Сахо пешау пири фаҳмидае.

Жавоҳир тўкиб ғалладек ёниға,
Ҳар ажнос омода дўкониға.

Буёнға боқиб кўрди бошқа дўкон,
Ки йўқ барча ажносдин бир нишон.

Ва лекни анга бор икки қафас,
Ики ит қафас ичра маҳбусу бас.

Ки тирноғу сочлори вофир бўлиб,
Икиси қафасда мусофир бўлиб.

Қафасда ётиб икки озода жон,
Териси била бир бўлиб устухон.

Муаккал анга икки занги нажод,
Туну кун қилиб иккиси иттиҳод.

Ики қул доғи бошқа иш қилмайин,
Қафас ёнидин лаҳза айрилмайин.

Яна бир тараф бўлди позир йигит,
Қураб сандали узра бир қарри ит.

Тўшаб остига неча турлук палос,
Анингдек ки шоҳид кийибон либос,

Ҳам олдида бир ташти зарринга су,
Турубон ул ит хожага рўбару.

Ики қул қилибон ани парвариш,
Ул ит хору моли иккисига иш.

Уруб мирваҳа илгида бемалол,
Ҳам ул еткуруб ит юзига шамол.

Кўрубон ани дилбари ҳақшунос,
Отосини қавлини қилди қиёс.

Дедиким муни моли вофир йигит,
Отам нақл қилгон мусофир йигит.

Не янглиғ мунга ошнолиғ қилай,
Не юздин бориб дилраболиғ қилай.

Дебон ўтти дўконини ёнидин.
Тарашшух қилиб ашки мижгонидин.

Улус дори бошига қилди ҳужум,
Анингдек ки ой теграсида нужум.

Яна сўрди марди жавоҳирфуруш.
Эшитгач улусдин дамодам хурўш,

Деди: «Халқни мунча ғавғоси бор,
Улусни не янглиғ таманноси бор?»

Дедиларки: «Бир ҳусни сода йигит,
Қуёшдин жамоли зиёда йигит,

Келибдур бу шаҳр ичра ўтган кеча,
Ки қорвон бу мулк ичра ўтгон кеча.

Қириб келди шаҳр ичра нодир ўғул,
Дегил Миср аро бўлди Юсуф духул.

Йўлига халойиқ эрур нақдрез,
Солиб шаҳр аро бўлжажаб растахез,

Юзида кўринган чапу рост хол,
Гулистон аро неча мушкин ғизол.

Ики наргиси маст, ҳам сурмаранг,
Магар чекти тасвирин аҳли фаранг.

Ҳам ул наргис устига пайваста қош,
Ики фитна бир-бирга бўлган тутош,

Табассум била лаъли жон бергудек,
Итоби ажалдин нишон бергудек.

Мунаввар юзидин хижил тоза гул,
Қадиқолдиға сарви озода қул.

Забун келди товус рафгоридин,
Хижолат топиб тўти гуфторидин.

Улус бергудек олдида нақди жон,
Яна васфида элга юз дестон.

Халойиқ анга бўлмаган ошно,
Ки ҳар кимни кўнглига бир муддао.

Ажаб дилбари шўхи айёрваш,
Улус қонинди кўзлари журъакаш.

Париким эрамдин қилибдур зуҳур,
Вале бул тараф равзадин инди ҳур.

Қадидур кўнгил боғида рост сарв,
Юрурда эрур бир хирмон тазарв.

Гаразким бўлубон улус мубтало,
Бари қилгудек анга жонин фидо.

Тутиб даврасидин йигит то қари,
Дегайсанки бозор элининг бари.

Эшитиб ани(нг) хожа таърифини,
Юборди киши қилса таклифини.

Юбориб киши, турди незир бўлиб,
Даме ўтмайин келди ҳозир бўлиб.

Келиб хожага чеҳра бўлмоқ ҳамон,
Ҳам ул лаҳза хожа тутулмоқ ҳамон.

Чунон ишқида кетти ҳоли анинг,
Ки турмоққа етмай мажоли анинг.

Замоне келибон ўзин ҳушига,
Туруб жон кеби тортиб оғушига.

Юзидин ўпиб ҳам ражо айлабон,
Яна ўлтурубон дуо айлабон.

Деди анга: «Хуш келдинг, эй жон ўғул.
Сарафроз бўлди бугун қарри қул.

Қаёндин сену қайдин азм айладинг,
Не манзилни кўнглингга жазм айладинг?

Деди: хожазода табассум била,
Табассум демаким тараҳҳум била:

«Отам бор эди ёши сиздин қари,
Не қаррики саксондин ўтган нари.

Бу ёшиғача ул сафар айлаган,
Неча баҳру бардин гузар айлаган.

Бу навбат кўзига етибон рамад.¹
Қилибон дуо менга берди мадад.

Чу хизматга бечора кўрди мени,
Ажам мулки сори буюрди мени.

Эшитгим келиб анда авсофингиз,
Неча мен каби қулға алтофингиз,

Дедимким борибон мулоқот этай,
Мулоқот этибон зиёрот этай,

Дебон печа кун йўлга урдим қадам,
Қи алҳамдулиллоҳ етишдим бу дам».

---

¹ Рамад — кўз касали.

Эшитгач ани тушди жониға ўт,
Ки қушдек тушуб ошёниға ўт.

Деди: «Эй юзингдин мунаввар кўзим,
Сенга балки бир қарри қулмен ўзим.

Ки бир иш қилай мен сени ҳолингга,
Юборсам киши барча амволингга,

Сени анда турмоғлиғинг хўб эмас,
Ки корвонсаро ичра марғуб эмас,

Чу бу қулга ҳар кимки тобин эрур,
Бори харжу божиди эмин эрур,

Шаҳи марҳамат бениҳоят қилур,
Улус ҳам бу қулни риоят қилур»,

Қабул айлади хожазода бу сўз,
Қулоғиға ёқди зиёда бу сўз.

Нединким анинг муддаоси эди,
Анга ошнолиқ ризоси эди.

Ғаразким юборди киши молиға,
Ўзи мавҳ ўлубон хату холиға.

Қун оқшомғача дилраболиғ қилиб,
Дамодам анга ошнолиғ қилиб,

Бу оқшом туруб хожани кордон,
Буким тахта айларга турди дўкон,

Кўтарди ики қул ул икки қафас,
Икисин иши ушбу иш эрди бас.

Бу бир қул олиб сандали қулига,
Яна бир қул итти солиб қўйнига,

Дўкон беркитиб йўлга кўнди қадам,
Ки хожа билан хожазода баҳам,

Иту сандали бирла икки қафас,
Кўзидин йироқ юрмайин бир нафас.

Тутушиб қўлин бир-бирин босди йўл,
Дегайсан икиси атоу ўгул.

Таажжуб кўриб бу ҳаёлот этиб,
Муҳаббатни ўзига ҳолот этиб,

Таажжуб қилибон мунн поймол,
Муҳаббат этибон ани ўзга ҳол.

Гараз еттилар хожа айвониға,
Назар айлаб айвону кайвониға,

Келиб ўлтириб хожани некхў
Қўйиб сандали бирла ит рўбарў,

Яна икки қул гуфту фармониға,
Қўйиб икки маҳбусни ёниға,

Ўзи ўлтириб хожазода била,
Қаригонда маъшуқи сода била.

Тузуб мажлис ул хожайи некном,
Буюрди доғи нуқлу миноу жом.

Бу ҳолат ила эрдилар ҳамкалом,
Ҳарамдин яна бўлди ҳозир таом.

Биров илтифот этмайин ошиға,
Қўйиб ошиини сандали бошиға.

Кўрубон тушиб ит таом олдиға,
Қўйиб доғи сув бирла жом олдиға.

Ебон ит неча луқма андин таом,
Ичиб сув қилиб сандалиға мақом.

Кетурди биров офтобада сув,
Ит оғзини айлаб биров шустушў.

Олиб қўлға рўмоли зарторни,
Аритмоққа оғзин бу мурдорни.

Қолиб ул таомеки бўлди палид,
Олиб хожа ёнидин икки калид.

Ким ул мардумият йўлини ушлади,
Икисини бир қул сари ташлади.

Чиқарди очиб икки маҳбусни,
Қафасдин икки кўнгли маъюсни.

Едурди аларга ўшал ошни,
Дема ошким неча бир тошни.

Чу ит сарқутиги едурди алар,
Яна неча селли ҳам урди алар.

Қафасга икисин кегурди яна,
Эшикига ҳам қуфл урди яна.

Ики қулки хизмат қилур эрдилар,
Калидин доғи жоғаға бердилар.

Тааммул қилиб дилбари хушхиром,
Чиқиб хожага доғи бошқа таом.

Ки бу навъ ноодамилиғ кўриб,
Табак бошидин хожазода туриб,

Таомига ҳам қилмади илтифот:
Деди хожа: «Эй лаълинг оби ҳаёт!

Ки меҳмонлиғингдин қилиб сарфароз,
Недин мендин этдинг букув эҳтироз?»

Деди хожазодаки: «эй булҳавас,
Не афъолинг эл ичра машҳур эмас,

Ки сендин бу ишлар ҳувайдо эрур,
Таоминг менга не гуворо эрур.

Бўлиб сакпарастликда саққолинг оқ,
Улусдин уялу сақолингга боқ!

Қафасга солиб икки бечорани,
Этиб зулм ул бағри юз порани,

Яна айлабон бошқа феъли қабих,
Аларга қилиб бошқа зулми сареҳ,

Ки ит сарқитини едирмоғлиғинг,
Доғи буйла силли ҳам урмоғлиғинг,

Сенинг бирла олдингда турмоқ хато,
Юзингни доғи балки кўрмоқ хато.

Ўзинг доғи бу ишга инсоф бер.
Қиши не сабабдин таомингни ер»,

Эшитгач бу сўз хожайи дилфигор,
Тўкиб ашкини йиғлабон зор-зор.

Деди: «Эй ҳаётим аро гулшани,
Таним қуввати дийдами равшани,

Кўнгилдан бу андешаларни унут,
Бу асрордин бизни маъзур тут.

Буларким кўзингга намудордур,
Ки бил зимнида ўзга сўз бордур.

Бошим бўлди тапгри сужудиға паст,
Манга туҳмат эрмиш лақаб сакпараст.

Ки алҳамдулиллоҳ мусулмон ўзим,
Жамоат аро аҳли имон ўзим.

Берибон бу ёшимғача тапжу мол,
Ўзимға олибон бу янглиғ вубол,

Отимни қилиб халқ аросиға паст,
Атониб доғи эл аро сакпараст.

Ва лекин бу сирни ниҳон айладим,
Ҳар ўққа ўзимни нишон айладим».

Пишурмоққа андишайи хомни,
Деди бир неча шаръий аҳкомни.

Недин кўнглиға бошқа иш мултамас,
Ки ўз мулки сори кетурмоқ ҳавас.

Билохир едилар икиси таом,
Тузиб мажлису нўш этиб доғи жом.

Туну кун анга дилраболиғ қилиб,
Бу доғи ўтғул ул атолиғ қилиб.

Бу мунвол ила ўткариб тўққиз ой,
Бўлиб лаҳза-лаҳза муҳаббат физой.

Чунон ишқи бўлди зиёда анинг,
Билибон доғи хожазода анинг.

Ки бир лаҳзада қомати ҳам бўлур,
Даме кўрмаса билмуқаррар ўлур.

Чу ул хожани ҳолини чоғлади,
Ки бир субҳидам оҳ уруб йиғлади.

Кўриб хожа айдики: «Эй жон ўғул,
На юздин бўлиб кўнглиниг андоғ малул?

Нечук маслаҳат кўнглингга топти йўл,
Гарон келди табъингга бу қарри қул?

Деди хожазода анга: «Эй ато,
Кўзимга изинг тупроғи тўтиё.

Хаёлимға йўл топти қарри отам,
Анинг шавқидин тушди кўнглимға ғам.

Отоу онам иккиси интизор,
Йўлимга бўлиб кўзлари ашкбор.

Етибдир менга ҳам сафар шиддати,
Нединким ошибдур алар муддати.

Аларга деди кетганим яхшироқ,
Мабодо бўлурмен икисига оқ.

Машаққат бәсе сендин айрилмоғим,
На мушкул ватан сори қайрилмоғим.

Чу йўқ лаҳза айрилмоғим сурати,
Таним руҳи сен, жисмими қуввати.

Десағимки сафар ичра ҳамроҳ ўлинг,
Бу йўлда менинг бирла дилхоҳ ўлинг.

Ўрармен неча важҳдин мол кўп,
Доғи сизга бу навъи ашғол кўп.

Эшитиб бу сўз хожа бир урди юҳ,
Деди: «ой юзингдур менга қиблагоҳ.

Яқиндир ҳаётимга боис ўзинг,
Чу ўлғонда молимга ворис ўзинг.

Ки сендин манга ўзга фарзанд йўқ,
Билурсан менга бошқа дилбанд йўқ.

Бу ишга барумандлиқ айлагил,
Ўзинг менга фарзандлиқ айлагил.

Ки сендин менга бу эрур мултамас,
Ки андин нари айла ҳар иш ҳавас.

Деди хожазода ки: «эй Хизри роҳ»
Бу қавлимга бордур муҳаббат гувод.

Муборак қадам ранжа гар қилсангиз,
Бу қулни ўғил ўрнида билсангиз.

Бу йўл қатъида сизга хизмағ қилай,
Не хизматки қуллуқ давомат қилай.

Бориб Рум шаҳрига дохил бўлиб,
Икисин жамолига восил бўлиб,

Қилибон икисини таклифини,
Этибон Нишопур тавсифини,

Алар қилсалар бизга ҳамроҳлиқ,
Буён келгали қилса дилхоҳлиқ.

Кетурсак буён икки бечорани,
Йўлимга қараб бағри юз порани.

Агар иккиси йўлни жазм этмаса,
Нишопур шаҳрига азм этмаса,

Видоъ айлабон йўлга урсам қадам,
Сафар айласам доғи сизга баҳам.

Борибон келай хотирим жамъ ўлиб,
Шабистонни равшан қилай шамъ бўлиб.

Келиб айлайин қолган умрим нисор,
Отам ўрнига сизгадур ихтиёр».

Эшитгач кетиб хожа андешаси,
Бўлубон сафар айламак пешаси.

Бўлиб кўнглига васл пайғоми қут,
Бу алфозиға қилди андак сукут.

Чу ишқи майи онн маст айлаган,
Ки кўнглига меҳри нашаст айлаган,

Борар-бормасин қилмай изҳорини,
Паричеҳра ҳам англаб атворини,

Туну кун мунингдек гирифтор этиб.
Қулоғиға бу сўзни такрор этиб.

Билиб хожа бу дард эрур бедаво.
Чу алқисса бормоққа берди ризо.

Бу навъ ўткариб туну айёмини,
Қилиб неча муддат йўл анжомини,

✓ Бу сўз эл аро бўлди машҳур ҳам,
Дер эрмишди аҳли Нишопур ҳам.

Ки кетмиш чиқиб, хожайи сакпараст,
Сафар майли кўнглига айлаб нашаст.

Тамошо қилурда йигит то қари,
Кўрарким бари шаҳр эли ташқари.

Чиқиб хожа сонсиэ саранжом ила,
Яна отланиб сарви гулфом ила.

Солиб ҳуққалар ичра нуқлу набот,
Чекибон ароба неча яхши от,

Қафаслар бўлиб ноқа устиға банд,
Итиға яна етмайин бир газанд,

Чиқиб шаҳридин йўлга бўлди равон,
Бўлиб ўз-ўзи бир бўлак корвон.

Видоъ айлабон эл била бости йўл,
Сафар ичра қатъ этгали тоғу чўл.

Чу манзил-баманзил тикиб боргоҳ,
Қаю боргаҳким улуғ коргоҳ,

Тушуб хожи маснад уза ўлтуриб,
Ҳам ул шўх хизмат қилур тик туриб.

Қўюбон қафасларни бир ёнига,
Яна қўйдириб итни бир ёнига,

Топиб ҳар ким ўз пешасидин вуқуф,
Муҳайё бўлиб барча зарфу зуруф.

Сўюш бирла айлаб фаровон таом,
Ки саршор ўлиб жудидин хосу ом.

Ҳам ул ерда уч кун иқомат қилиб,
Ки бу навъ ишни давомат қилиб,

Яна юклябон бўлдилар раҳнавард,
Чинқиб изларидин фалак сори гард.

Жарас савти бирла улуғ карру фар,
Қилибон фалакни қулоғини кар.

Яна бошқа манзилга бу дору гир,
Бўлиб барчаси анга фармонпазир.

Бу янглиғ даме тинмайин йўл юриб,
Ки йўлки гаҳе тоғу, гаҳ чўл юриб.

Мунингдек юриб Румга еттилар,
Ки бир фарсахида ватан эттилар.

Неча хайма бир ерда барпо қилиб,
Яна хожазода тақозо қилиб,

Туриб хожага айдиким: «эй ато,
Қудуминг изин айлайин тўтиё,

Ки бу қулга бир лаҳза руҳсат беринг,
Ватан сори бормоқ ижозат беринг.

Бориб илгари жой таъини қилай,
Доғи неча уй сизга ойин қилай.

Отоу онам кўнглини тиндириб,
Қилай амрини хизматиға туриб.

Дедн хожа: «Эй кўнглимн қуввати,
Ки йўқ лаҳза айрилмоғим тоқати.

Будур шартким анда кўп турмасанг,
Ки бир кечадин ўзга ҳам юрмасанг».

Қабул айлабон дилбари моҳрўй,
Чиқиб шаҳр сори бўлиб роҳжўй.

Келиб доғи дохил бўлиб шаҳр аро,
Анингдек балиқ фарқ ўлиб баҳраро.

Ярим тун ҳарам сори бўлди равон,
Аноси кўриб қилди оҳу фиғон.

Деди: «Эй ано, ўзни хомўш қил,
Даме ўтган ишни фаромўш қил.

Бу ишларга ким ўзни хос айладим,
Яқинким отамни халос айладим.

Ўшал кунки қилдим либосим тағир,
Мени билмади бир сағиру кабир.

Неча кун Нишопурда турдим ўзим..
Топиб хожани ҳам кетурдим ўзим.

Ўзимни атаб хожазода йигит,
Кетурдим ўшал хожаси бирла ит,

Чиқиб хожаси келди аҳбоб ила,
Ити бўйнида лаъли сероб ила.

Киши бўлмади менга асрорсанж,
Ки бу важҳдин қолди махфий бу ганж.

Садаф жавфидин қилмайин дур зуҳур,
Ки бу важҳдин қолди носуфта дур.

Чу йўқ боғбони ризо бўлмоғи,
Не мумкин киши анга гул термоғи.

Бу муддат мени кимса билган эмас,
Амонатни муҳри бузилган эмас».

Аноси неча айлабон имтиҳон,
Гараз англадиким амонат амон.

Вафо айлабон аҳду паймониға,
Етиб субҳидам хожани ёниға,

«Етушди менга бу таажжуб хабар,
Ки бир тожире азми қилмиш магар.

Ки бир навъ давлат майи бирла маст,
Демишлар ани хожани сакпараст.

Бурун шаръидин бир неча иш қилур,
Ҳамоно ки итни парастиш қилур.

Эшитиб ани феълу атворини,
Тааммул қилиб буйла кирдорини,

Вале бовар айлаб халойиқ гапин,
Хилоф эътиқод айладим мазҳабин,

Бу ким бор эди менга бир аҳли дард,
Туну кун бўлиб даштаро раҳнавард,

Чиқиб шаҳрдин бир неча муддате,
Бўлубон шикор айламак одати.

Гузори тушиб хожа ўрдусига,
Келибон суруб от утрусига.

Қўрарким ажаб хожами бовиқор,
Неча хаймаға булғажаб гирудор.

Тушубан анинг бирла айлаб жалис,
Юбориб бу ён неча жинси нафис,

Келибон менга қилди таърифини,
Юз онча ўшал шўх тавсифини.

Таажжуб қилиб барча атвориға,
Юбордим киши они эҳзориға.

Гараз хожа кўнглимни поси била,
Ки шаҳримға кирди ясоси била.

Чу кўрдимки бир хожан дилкаше,
Хусусанки ёнида бир маҳваше.

Инонинг бу қавлимни дарвешлар,
Фалак нўшин истоб еган нешлар!

Чу ёниға ер тутти бир нозанин,
Ки сизларга ёлғону тангрига чин,

Ўзимдин куриб они кетмиш эдим,
Нединким бурунроқ эшитмиш эдим.

Назокаат бўлубон бари анга жамъ,
Ёрутти бўлуб боргоҳимни шамъ.

Яна хожа жамъ этти аҳбобини,
Иту сандали бирла асбобини.

Тузуб мажлисе жамъ этиб хосу ом,
Аларга қилиб неча турлук таом,

Ит олдиға қўйдирди аввал табақ,
Дедимким эшитганларим бўлди ҳақ»

Чу ит сарқутини егурди ҳама,
Ки маҳбусларга едурди ҳама.

Агарчи менга эрди ул меҳмон,
Бу кирдори табъимга келди гарон.

Дедим: «Эй жаҳолат майи бирла маст,
Бўлиб оқ соқолинг била сакпараст!

Будур кулли мазҳабга итдур нажис,
Ўзингга қилибон ани ҳамжалис,

Қафасга солиб икки бечора ҳам,
Қилиб хонумонидин овора ҳам,

Бу етмай нажасни едурдинг яна,
Қафасда урубон кюрдинг яна.

Иккисини қилган гуноҳини айт,
Бурунги маҳал солу моҳини айт.

Баён айлагилким недур дин сенга,
Дегил қайсидир расму ойин санга?»

Ҳама мазҳабини баён айлади,
Халойиққа рафъи гумон айлади.

Не сўзким баён этди марди зариф,
Бариси мутобиқи шаръи шариф.

Деди хожа: «Эй давлатинг пойндор,
Эшитмоқини қилмагил ихтиёр.

Буларким жанобингга манзурдур,
Бу қул ҳам баёнига маъзурдур.

Ки йўқ айтарнда менга журъате,
Эшитмоқига не сенга тоқате.

Ки бошдин-аёғ дард ила сўздур,
Бари новаку ҳам жигардўздур.

Бу ёшимғача элга манзур ўлиб,
Доғи сакпарастлиққа машҳур ўлиб.

Берибон ики чоғ моли хирож,
Қилибон ики чоғлиғ харжи бож,

Ва лкеин бу сирини аён этмадим,
Кишига бу сўзини баён этмадим.

Агарчи булар номуносиб дурур,
Фалак таврида менга вожиб дурур.

Ки бир неча сўз сенга таълим этай,
Доғи барча молимни таслим этай.

Ки бу қарри қул кўнглини шод қил,
Мени ушбу қайғудин озод қил».

Добон қўйди йиғлаб аёғимға бош,
Кўзидин тўкиб оқ соқолиға ёш.

Назар қилмай онинг кўзин ёшиға,
Қиличнинг кўтардим анинг бошиға.

Дедим: «Эй жунунпешан пучхаёл,
Не юздин қилурсан ўзингга вубол?

Фусунгарлик этма фасонангни қўй,
Даме макр этарада баҳонангни қўй.

Бу асрорингга демасанг рост сўз,
Яқинким ўзингдин умидингни уз.

Чу билди ниҳон этмак имкон эмас,
Қўлимдин қутулмоғлиқ осон эмас,

Боқиб хожазодаға ул марди роҳ,
Кўзидин чиқиб ёшу, кўнглидин оҳ,

Деди йиғлаб: «Эй кўнглим олғон йигит,
Мени ушбу водиға солғон йигит,

Сени хотиринг бўлмаса эй қуёш,
Кетиб бош агар сиррим ўлмасди фош.

Деди келтиринг олдима бу нафас,
Қўйинг икки ёнимға икки қафас.

Аларни жафосин баён айлайин,
Ҳам итни вафосин аён айлайин,

Эшитсин алар они боштин-оёқ,
Ки боштин-оёғига солсун қулоқ.

Агар банда қавлиға ёлғони бор,
Икисини рад қилғони жони бор.

Кетур, соқие, жом хоҳу нахоҳ
Қабул бўлмади бўлғоним узргоҳ.

Менга берки илгингдин айлай маош,
Қилай маст ўлиб сенга сирримни фош.

ЛОЖА ИККИ ҚАФАСНИ ИККИ ЁНИҒА ҚЎЙИБ ИККИ МАҲБУС
ЖАФОСИН БЕКАМУ КҮСТ БАЁН ҚИЛМОҒИ ВА АЛАР НЕЧА
ҚАТЛА ЖОНИҒА ЖАФО ҚИЛИБ КЕМАДИН ДАРЁҒА
ТАШЛАГОНИ ВА ТАНҒРИ ЛУТФИ БИЛАН ДАРЕДИН
САЛОМАТ ЧИҚҚОНИ ВА АНДИН СЎНГ ТУҲМАТ ҚИЛҒОНИ
ВА БУ ИТ ВАФОДОРЛИҚ ҚИЛИБ АЙРИЛМАГОНИ.

Бу дафтар саводиға солгон назар,
Уз аҳволидин берди андоғ хабар.

Деди ер ўпиб хожа: «эй шаҳриёр,
Ки бўлсин сенга давлатинг пойидор,

Бу қул арзини бир нафас гўш қил,
Чу мақбул эмас бизни хомўш қил.

Буким ўнг қўлим сори тутти мақом,
Яқинким эрурлар улуғроқ оғом,

Буким сўл қўлим сори қилди нузул,
Ки мундан кичикроқ оғам эрди ул.

Улуғ ёшлари-ю мақомни бийик,
Эрурмен булар иккисидин кичик.

Тоғиб форс мулки аро парвариш,
Ки бир-бирдин айрилмайин бир қариш.

Отам эрдилар бизни тожир киши,
Сафар айлаган моли вофир киши.

Ажал еттию тўлди паймонаси,
Узоқдир бу қарри қул афсонаси.

Хабар ўткуруб қавму қардошини,
Қилибон отам об бардошини,

Ўтиб неча кун ҳам азоси била,
Бўлиб бир-биримиз ризоси била,

Бир оқшом ағолар деди: «к-эй фалон,
Кечурма хаёлингга бошқа гумон.

Тошиб бир киши ўзга сирдошдин,
Вале бир киши қавму қардошдин,

Вакил айлабон унга таслим қил,
Отам молини жумла тақсим қил.

Бўлинг ҳар ким ўз ҳиссасин толиби,
Масалдур киши ўз ҳақи ўзра би».

Ағоларга айдим: Бу не сўз дурур?
Ки ҳар лафзингиз менга жонсўз дурур.

Билурсиз икингиз ки мен ёшмен,
Чу айрилсам албатта бебошмен.

Не иш айлар ул тўрт ёшлиғ ўғул,
Икингизга мен чокару йўқса қул.

Отам боридек мен ўғуллуқ қилай,
Икингизга ўлгунча қуллуқ қилай.

На ҳожат бу сўзлар билан имтиҳон?
Отам ўлди, юз шукр сизлар омон».

Бу сўздин итоб этдилар тунд ўлиб,
Эшитиб табиатлари кунд ўлиб,

Дедилар: «Қилур бизни торож ҳам,
Ки андак замон нонга муҳтож ҳим».

Эшиттиму хомўш бўлдим ўзим,
Яна демадим бошқа билган сўзим.

Туриб кеттилар ўз васоқи сари,
Ки ҳар қайси ҳам ўз ётоғи сари.

Тонг отти чу бир-бир қўлин туттилар,
Чиқиб ташқари иккиси кеттилар.

Келиб ҳокими шаръдин бир киши,
Менга бўлди маълум аларни(нг) иши.

Чу кўрдим бориб қози эҳзориға,
Аларни бўлиб воқиф асрориға.

Манга қози айдики: «Эй бехирад,
Қилурсен на деб шаръ ҳукмини рад?»

Алар муддаосини изҳор этиб,
Мен оқшомғи сўзларни такрор этиб,

Дедиларки: «Сен иккимиздин кичик,
Ки бизларга бергин тилингдин битик,

Ки минбаъд қилмоққа даъво агар,
Сўзинг ботил ўлғай саропо агар».

Кўнгилда дедим: «Имтиҳон айламиш,
Булар мендин ўзга гумон айламиш.

Ким ар бўлса бебоклик рағбатим,
Аларга мени етмагай ҳужжатим.

Ки то эл мени кўзга илмоққача,
Зарар бирла нафъимни билмоққача.

Яқинким менга ошнолиғлари,
Икисини қилғон атолиғлари.

Алар қавлини билмадим мен ғалат,
Чу алқисса бердим икисиға хат.

Чиқибон алар бирла бўлдим равон,
Келиб оқ кўнглим била дарзамон.

Фузун айладим ҳар нафас хизматим,
Аларга ики чоғ этиб шафқатим,

Бу мунвол бирла ўтиб етти кун,
Қилиб хизмат аввалғилардин фузун,

Яна бир куни айдилар: «К-эъ фалон,
Кунун айлагил ўзга ерга макон.

Ўзингга ватан айлагил ихтиёр,
Чиқиб бошқа манзилга тутгил қарор!

Ки йўқмиз ризо мунда сен турмоғинг,
Ҳаволиға минбаъд ўлтурмоғинг».

Чу билдим алар менга душманлиги,
Икисини бу навъ пурфанлиги.

Ғараз неча кун ўзга муҳлат тилаб,
Ки андин чиқарга ижозат тилаб.

Отам ҳар нафаским қилурди хаёл,
Берурди атаб менга бир неча мол.

Кичикдин қилиб менга ихлос ҳам,
Этибон канизе менга хос ҳам.

Қилибон ўшал молларни баҳо,
Ҳаволи олиб ўзни айлаб сиво,

Чиқибон отам мулкидин дахлсиз,
Етушдик ватанга ману ул каниз.

Бу итким сенга буйла маълумдур,
Бу янглиғ баёнига мафҳумдур.

Чу бир дафъа келди сафардин отам,
Ки бир мода ит они бирла баҳам.

Ебон тўмасин неча дам юрди ул,
Ўтиб муддате бачча келтирди ул.

Бу бир баччасини ўзим сақладим,
Кечалар ани бирла ҳам ухладим.

Ани ёшлиғидин қилиб парварниш,
Бериб ўз қўлим бирла дойим хўриш.

Ўзимга бўлиб эрди бу навъ ром,
Нединким қилиб тарбият мен мудом.

Ағолар қилиб буйла ғаддорлиқ,
Манга ит қилибон вафодорлиқ.

Келибон ватан ичра тутдик қарор,
Эшит банда арзини эй шаҳриёр.

Таваккал қилиб тангриға туну кун,
Бўлиб оз кун ичинда молим фузун.

Олиб неча қулбаччаи зулфдор,
Анга текру хуш ўтқариб рўзгор.

Халойиқ аро соҳиб эъзоз ўлиб,
Яна Чорсу ичра баззоз ўлиб,

Уч йил ичра топдим чунон эътибор.
Дегайсен менга мулк топти қарор.

Чу бир кун қулим чиқти бозорға,
Ким ул бўлгани воқиф асрорға,

Яна йиғлабон келди ранги тағир,
Югурмиш эдилар сағиру кабир.

Дедим: не бало дард урди сени,
Бошингга насавдо кетурди сени?»

Деди қул: «Бало мундин ортиқ недур,
Сенга бу балодин хабар йўқмудур?

Ким икки оғангни тутиб ўғри деб,
Икисини ўлдурмоғи тўғри деб,

Яҳудийни молини айлаб гумон,
Тутуб дор сори қилиб кашкашон,

Икисини жаллод тортар маҳал,
Танин дор устиға ортар маҳал».

Эшитгач турубон югурдим ўзим,
Ки алҳақ бу суратда кўрдим ўзим.

Яҳудий қўлига олиб тиги тез,
Бўлиб йўқ икисиға роҳи гурез.

Етибон яҳудни қўлин ушладим,
Аросиға шул дам ўзим ташладим.

Дедим: айлагил маблағингни аён»
Яҳудий дедиким: «Икки юз тумон».

Қулимга буюрдим ки келтирди зар,
Айирдим икисиға етмай зарар.

Доғи юз туман шаҳга қилдим равон,
Ғараз сотқин олдим бориб шул замон.

Кетурдим уйим сори меҳмон каби,
Азиз айладим жисм аро жон каби.

Юбордим икисини ҳаммомға,
Алар қолдилар буйла бадномға.

Икисини захмиға марҳам қўйиб,
Алар хизматиға қадим ҳам қилиб,

Отам молидин ҳеч дам урмадим,
Икисини юзига келтирмадим.

Дедимким мабодо хижолат етар,
Хижолат эрур юз ўлумдин батар.

Берибон икисиға фохир либос,
Тутубон қилиб хизмат, амрини пос.

Улусни юзига боқо билмайин,
Уч ой ташқари майл алар этмайин.

Туну кун бир уй ичра маҳбус ўлиб,
Икиси лигадкўби номус ўлиб,

Бир оқшом яна айлабон маслаҳат,
Дедимким: «Сафарда эрур хайрият.

Иккигиз сафар айлангиз ихтиёр,
Қи тужжор элига сафар эътибор».

Қилурға сафар аҳду паймон била,
Икиси қабул айлади жон била.

Туриб мол жамъ айладим шул замон,
Бўлиб сарф иккисига юз тумон.

Икисига туну ики яхши от,
Бериб харжи божу, кироу закот,

Ўзим корвон сори чиқдим била,
Юбордим қўшиб ҳамраҳи қофила.

Кириб шаҳр аро дорн туттим қарор,
Қачон келгуси деб бўлиб интизор..

Ки не вақт азми ватан қилғуси,
Икиси сафардин қачон келгуси.

Бу муддат била ўтқарибон бир ил,
Туну кун қараб йўлига муттасил.

Эшиттим чу бир кун келиб корвон,
Ўлук жисмима гўйё кирди жон.

Саросима бордим бўлиб кўнгли тўқ,
Чу кўрдим ағолар алар ичра йўқ.

Сўруб ҳар тараф айлабон изтироб,
Эшиттим алардин муҳолиф жавоб.

Чу алқисса бир марди неку сияр,
Манга берди таҳқиқ сўздин хабар:

«Ким икки оғанг бирла қилдук сафар,
Бухоро ҳудудиға қилдик мақар.

Бири бўлди мафтуни бир бўзагар,
Етиб молу жоҳиға андин зарар.

Чунон бодаи ишқдин бўлди маст,
Эрур остониға тупроққа паст.

Бири барча молин қўйиб бешу кам,
Уриб кўксига айтибон дардкам,

Каму кўст молини урди қимор,
Билохир бўлиб обу сирко биёр».

Эшиттиму тушди ниҳодимға ўт,
Дегил тушди айши муродимға ўт.

Ниҳоний чиқиб йўлга азм айладим,
Икисини топмоғни жазм айладим.

Чу кўрдим икисини бир ҳолдур,
Ки ҳар қайси бир ерга ҳаммолдур.

Топибон икисига бердим либос,
Алар ташлаб эғнидин эски палос.

Улусдин аларни фарид айладим,
Икисига доғи харид айладим.

Чиқибон ватан сори азм айладим,
Ағолар билан йўлга жазм айладим,

Неча кун машаққат майини ютиб,
Етиб бир маҳаллатга бир ер тутиб.

Икисин қўюбон ўзим дарзамон,
Кириб **шаҳр** ичиға улусдин ниҳон.

Бериб барча аҳбобларға хабар.
Ағолар сафардин келур деб магар.

Бўлиб барчамиз хурраму шодмон,
Ҳам олдиға чиқмоққа бўлдик равон.

Ки ногаҳ етиб икки тап дарднок,
Яқосин қилиб ҳар тараф чок-чок,

Мени кўрдию қилди оҳу фиғон,
Дедим: «айлагил матлабингни аён!»

Деди икисин маиға айлаб ситез.
Фиғон айлабон кўзлари ашкрез,

«Ким икки оғанг бизга меҳмон эди,
Не меҳмон дегил офати жон эди.

Алар молиға қасди кўб роҳзан,
Шабиҳун кетурди бўлиб тигзан.

Олиб моли қилди яланғоч ҳам,
Ки бир неча уйларни тсрож ҳам».

Дедимким: «етибдур мунингдек зарар,
Ки бергил менга икисидин хабар».

Дедилар: «фалон уйда хайрон эрур,
Ҳаромийлар илгида урён эрур».

Кирибон икисига олдим либос.
Тутарга икисини кўнгилни пос.

Алар бирла ғарқи хижолат бўлиб,
Икисини олдига кирдим кулиб.

Кеюрдим либосу қўлин ушладим,
Уйим сориға доғи йўл босладим.

Ватаи сориға ёна қўйдук қадам,
Тушубон алар кўнглига кўҳи ғам.

Қилурға икисини кўнглини шод,
Этиб иззаг аввалгилардин зиёд.

Аларға етиб буйла шармандалиғ,
Менга эл ичинда сарафкандалик.

Бўлиб қайтадин уйла маҳбус ҳам,
Иликдин кетиб нангу номус ҳам.

Тушу кун тутиб уйла кўнгилни занг,
Бўлубон ҳаётимға бу мулк танг.

Чу кунларда бир кун маҳи ҳоварим,
Келур чоғда ҳаммомдин дилбарим.

Киши борини билмайин ул пари,
Олиб бошидин дарзамон чодари.

Каминдин икиси тамошо қилиб,
Хаёлига кўп фикр иншо қилиб,

Бири ~~они~~ ҳуснига мафтун бўлиб,
Яна бири ҳоли дигаргун бўлиб,

Бири барча молимдин айлаб умид,
Бу бир ҳам аёлимдин айлаб умид,

Қилиб маслаҳат буки ўлдирсалар,
Ки қонимга паймона тўлдирсалар.

Алар айлабон буйла ғаддорлиқ,
Мен айлаб икисиға ғамхорлиқ,

Евутмай икисиға гарди малол,
Демишларки «ҳар каллада бир хаёл».

Уч ой бу сифат можародин ўтиб,
Туну кун алар фикриға қон ютиб,

Бир ошқом дедим: «эй ики навжувон,
Икянғизга арзимни айлай баён».

Мунингдек неча уйда қилмоқ мақар,
Бу навбат қилай сизга ҳамраҳ сафар.

Бориб бошқа шаҳр ичра тутмоқ мақом,
Эрур бизга бу мулк эмди ҳаром».

Икиси деди манга: «Эй ҳушёр,
Ки минбаъд ҳам сенгадир ихтиёр».

На бордир икимизға мардоналик,
На ҳуш бор бизга на фарзоналик».

Яна мол жамъ айладим дарзамон,
Харид айладим боби Ҳиндустон.

Йўл асбобини мен дағи айладим,
Икисини аввалғидек шайладим.

Чиқибон икисиға йўл бошлабон,
Кириб йўлға аҳбоблардин ниҳон.

Туну кун кезиб бир неча баҳру бар,
Тушуб кеча тонг отса айлаб гузар.

Етиб турфа дарёға айлаб шитоб,
Ки етти фалак олдида бир ҳубоб.

Этолмай учар қуш ҳам андин убур,
Демишлар ани халқ Дарёйн Шўр.

Ки дарёйн хунхор поёни йўқ,
Вале кемасиз ўтмак имкони йўқ.

Кириб кема ичра неча дардманд,
Қилиб дарзамон бодбонин баланд,

Бори кемалар йўлға айлаб шитоб,
Дегайсанки сув устида бир ҳубоб.

Банобаҳ эшиттим ит афғонини,
Улуб ҳар тараф нола қилғонини.

Чу кўрдим қолиб элдин ул безабон,
Қилур эрди ул ерда оҳу фиғон.

Кириб кема ичра йигит то қари,
Қолибон бу ит кемадан ташқари.

Делим кемачигаки: «эй навжавон,
Таваққуф қил арзимни айлай баён!

Тушу кун бу ит менга ҳамроҳдур,
Не ҳамроҳким ёри дилхоҳдур.

Неча дам қилибон менга ёрлиқ,
Қилиб неча муддат вафодорлиқ.

Бошимдин не ўтгонин эттим аён,
Ит асрорини анга қилдим баён.

Яна ваъда қилдим берай ганжу мол,
Ки итни кигурмоғиға бемалол».

Эшитгач бу сўз кемачи дарзамон,
Доғи қайтариб йўлга бўлди равон.

Сафар муддати гарчи эрди бир ой,
Гараз кемадин итга ҳам берди жой.

Чу кўрди мени ит қилибон хурўш,
Кириб бўлди дум лоба айлаб хамўш,

Сув узра бўлиб корвон раҳнавард,
Дегайсан изидин чиқиб кўкка гард.

Бу мунвол ила неча муддат юриб,
Ки дарё бисотиға кишти суриб,

Бир оқшом ётиб кемани буржиға,
Ўқубон валоҳавл сув мавжиға,

Итим олдима неча молу манол,
Фалак тавридин кўнглима юз хаёл.

Қулоғимға келди ағолар уни:
«Ки эй беҳабар чиқ назар қил муни.

Сув ичра мунингдек алолони кўр,
Ки ҳақ санъатидин тамошони кўр.

Ки бир неча махлуқлар ҳайъати,
Доғи бир сурук одами сурати.

Қўлиға тутиб гавҳари шабчироғ,
Сув ичра қилур ҳар тараф сайри боғ».

Мени беҳабар рост қилдим гумон,
Қўрарга югурдим эшитган замон.

Чиқиб кема остиға қилдим назар,
Алардин вале кўрмадим бир асар.

Замоне бири бошими ушлади,
Кўториб алар кемадин ташлади.

Сув мавжи замоне бошимдин ошиб,
Уриб ҳар тараф ўзни ақлим шошиб,

Сув мавжи қилиб гаҳ қуйи, гаҳ баланд,
Бўлубон нафас хийли кўнглимға банд,

Борурға сув мавжи бўлиб тунду тез,
Яқин эрди чиқмоққа жоши азиз.

Чу беҳудлиқ ичра уруб дасту по,
Биров берди илгимға гўё асо.

Бўлуб сўст ўлмоққа жону жасад,
Қўлимға етиб берди андак мадад.

Апи босибон қилдим ўзни қуйи,
Гаҳ они кўтардим, гаҳ ўзни қуйи.

Ики кеча кундуз бу янглиғ юруб,
Ки дарё қирғоғиға сув еткуруб,

Қолиб мавждин андак ором олиб,
Етиб кўб замоне саранжом олиб,

Чу беҳуд бўлиб сув изоси била,
Ўзимга келиб ит садоси била,

Кўзимни очибон тутулғой дамим,
Чу кўрдимки ит ёнима ҳамдамим.

Ҳамоно мени сувга солгон ҳамон,
Ўзин кемадин ташлабон ул замон.

Ушул кун ётибон бу аҳвол ила,
Тура билмайин бул ажаб ҳол ила.

Вале лутф этибон худойи карим,
Кўринди менга турфа шаҳри азим.

Пироқдур вале йўлни поёни йўқ,
Хусусан менга етмак имкони йўқ.

Ики кеча кундузга еттим юриб,
Турубон юриб дамбадам ўлтириб.

Маъшаққат чекибон мен анда етиб,
Чу шаҳр ичра етгач ўзимдин кетиб,

Ўзимга келибон ўтиб бир замон,
Туриб чорсу сори бўлдим равон.

Ит олдимда жони рамаққа етиб,
Кўзим қариқиб ҳам мадорим кетиб,

Ушал дамда бир марди Ҳотам нишон,
Келиб берди илгимга бир-ики нон.

Олибон ани бир-ики тишладим.
Итимга яна ярмини ташладим.

Тоғиб қувват андин неча луқма еб,
Қи тангри атосига юз шукр деб,

Чу кўрдим ики тан келур ҳамқадач,
Икисин либоси либоси Ажам.

Дедим: «шукрим, бор экан оқпо,
Кўрунур кўзимга иши ё ағо».

Чу кўргач икисин бўлиб шодмон.
Кўзимга етиб нур кўрган замон,

Дедимки: «бориб эҳтиром айлайин.
Икисига учраб салом айлайин».

Чу мен сори бўлди аларни(нг) юзи,
Тушубон менга икисини кўзи,

Келибон ёқамдин бири ушлади,
Етибон бири бошима муштлади.

Яна урди силли йиқилдим ўзим,
Қи ўлмоғлигим жазм қилдим ўзим.

Икиси улусқа алоло солиб,
Йиғиб элни бошимга ғавғо солиб.

Деди: «Шаҳр эликимна қилмиш бу шўр,
Қилурсиз муни мунча жонига зўр?»

Дедиларки: «эй халқ огоҳ ўлинг,
Билиб ҳар киши бирла ҳамроҳ ўлинг.

Бу бизни ағомизни эрди қули,
Қули демаким балки туққон ули.

Туну кун эди бул анга ҳамсафар,
Анинг давлатидин йиғиб сийму зар.

Бу навбат ағомизни бул ўлдириб,
Олиб молини кўнглини тиндириб,

Эшитиб муни икимиз бимда
Сўроглаб юриб етти иқлимда.

Букун ким топибмиз биз андин нишон,
Икиси оғам деб кўтарди фиғон».

Эшит банда арзини эй шаҳрёр,
Ки бўлсин сенга давлатинг пойидор.

Ғараз икиси айлабон кашкашон,
Мени ҳоким олдиға қилди равон.

Чу маъқул ўлибон аларни сўзи,
Эшитгач менга қилди ҳоким юзи.

Деди: «Шаҳ менга аввал айлаб хитоб,
Икисини ҳарфига бергил жавоб!»

Чу мен гаҳ билиб, гоҳ билмай ўзим,
Таҳайюр била ерга солдим кўзим,

Нединким киши они билмоқ керак,
Доғи анга инсоф қилмоқ керак.

Бировни сарспоси озор ўлиб,
Неча бир балоға гирифтор ўлиб.

Биров зулм ила қилса дарёға ғарқ,
Улик ё тирик бўлмайин ҳеч фарқ.

Чиқиб неча муддат ўзидин кетиб,
Юз эмгак ила бир қироққа етиб,

Замоне тиниб бўлмайин тандруст,
Бўлиб буйла озоридин доғи сушт.

Қилиб шоҳ сори анингдек шитоб,
Дегилким не янглиғ берур ул жавоб?

Чу алқисса шаҳ қилди неча савол,
Бўлубон бошим ҳам тилим бўлди лол,

Бу аҳволдин шоҳ қилди гумон,
Дедиким: «Қилинг дор сори равон».

Чу жаллод қўлим тутти ўлдиргали,
Кафан тўнин эғнимга кийдиргали.

Чу ит кўрдиким бўлди ҳолим забун,
Улуб ҳар тараф дамбадам чекти ун.

Бирини тутиб илгидин тортибон,
Бирини либосин доғи йиртибон,

Улус илгида ургани тош олиб,
Бу янглиш кўриб они ҳайрон қолиб.

Ғараз дор сори муяингдек етиб,
Етушган замон мен ўзимдин кетиб,

Аларким мени ўлдуруп нияти,
Вале бошқадир тангрини ҳикмати.

Мени дор сори кетурган маҳал,
Ки тангри бериб шоҳға бир касал,

Ки бўлғай ҳаётини қасри нугун,
Бўлиб бир нафас ичра ҳоли забун.

Олиб ўртага икки юзча ҳаким,
Илож эттиларким шаҳ ўлғай салим.

Дедилар: «раият элин шод этинг,
Неча бўлса маҳбус озод этинг.

Ки йўқ шоҳга мундин ортиқ даво,
Бу афъолдин тангри бергай шифо».

Дебон бир кишини буюрган эмиш,
Мени дор остида кўрган эмиш.

Суруб отини бошим узра етиб,
Расаяни кесиб бошқа жониб кетиб,

Қилибон доғи бошқа жониб шитоб,
Бериб неча маҳбусларға жавоб.

Ғаразким бўлиб шоҳ ул кун сиҳат,
Ағолар яна айлабон маслаҳат,

Доғи борибон иккиси ҳамқалам,
Қўйиб шоҳни олдиға минг дирам.

Демиш шоҳким: «эй иҳи навжавон,
Мунинг ўлмасин ҳеч қилманг гумон.

Бу янганг ани ўлдуриш хўб эмас,
Халойиқ аросида марғуб эмас.

Ки бир тоғ аро чоҳ бордир амиқ,
Ким анда тушар баҳр ародур ғариқ.

Ки ҳоло ўшал чоҳ зиндон эрур,
Ани оти чоҳи Сулаймон эрур.

Недин девлар қозибон субҳу шом,
Ки чоҳи: Сулаймон алайҳиссалом.

Ушал чоҳ аро они солмоқ керак,
Ким ул бу уқубатда ўлмоқ керак»

Дебон бир неча халқ йул бошлаган,
Мени келтириб чоҳ аро ташлаган.

Солиб чоҳ ичига улусдин инҳон,
Итим ҳам қилиб чаҳ бошига макон.

Ушал дамки чаҳга йиқилдим ўзим,
Ким андак гирикликни билдим ўзим.

Кўзимга қилибон қаронгу эухур,
Дедимким: «ўлуб мен ҳамоно бу гўр.

Келиб ёдима дор уза турганим,
Дедимким магар ростдур ўлганим.

Банобаҳ қулоғимға етти садо,
Эшиттим доғи бир мулойим ғудо.

Дедим: «кимсизу ҳам бу манзил недур,
Ки бу навъ манзилга ҳосил недур?

Алар айди: «биз барча маҳбусмиз,
Жаҳон сирридин жумла маъюсмиз».

Дедимким: «ўлукменму ким ё тирик?»
«Улуксан, дедилар,— тирикка шерик.

Ки бизлар бу зиндонга ётган мудом»
Дебон бердилар манга андак таом.

Чу мен сўнгра билдимки зиндон экан,
Алар анда маҳбус бўлгон экан.

Чу мен чектим ул чоҳни меҳнатин,
Эшитинг неча тангрининг ҳикматин.

Мени ушбу чоҳ ичра солгон замон.
Итим ҳам қилиб чоҳ бошига макон.

Етиб кўп маҳал истиқомат қилиб,
Тоғиб гаҳ тополмай қаноат қилиб,

Кўрарким биров келтириб ошу нон,
Расан бирла чоҳ ичра зйлаб ранон.

Неча қатла кўрмиш бу одат била,
Ани ит билибон фаросат била.

Тушиб тоғдин шул дам ул безабон,
Тоғиб пиразан кулбасидин нишон.

Кириб пиразан олдиға бедаранг,
Қилибон ани турфа олинн танг,

Юзини аёғига ул дам суриб,
Қи бир навъ дум лоба айлаб ҳуруб,

Ул олдиға бир луқма ташлар маҳал,
Бу ит ташқари сори айлаб жадал.

Неча қатла бу навъ одат қилур,
Ани пиразан ҳам фаросат қилур.

Қи бу навъ ишни қилур ҳар даме,
Ҳамоноки бор жойида одаме.

Чу ит бошлабон йўл биёбон сари,
Биёбон эмас тоғу зиндон сари,

Қелиб чаҳ бошиға ўшал пиразан,
Кўрарким қилиб мен чаҳ ичра ватаи.

Чаҳ ичра қараб ит қилур изтироб,
Қилур пиразан уйи сори шитоб.

Олиб илгига неча турлук таом,
Қилиб ҳозир ул ерда сув бирла жом,

Расан бирла солиб мени зорға,
Киши етмайян ушбу асрорға.

Банобаҳ эшиттим ит афғонини,
Чаҳ ичра қараб нола қилғонини.

Чу кўрдимки олдимға ҳозир таом,
Муҳайё эрур доғи сув бирла жом.

Чу мен қўл узотиб неча луқма еб,
Қи раззоқ ризқиға юз шукр деб.

Ики-уч кун ўтганда ул пиразан,
Қелиб чоҳ бошига айлаб ватаи,

Мен айлаб мунигдек чаҳ остига жой.
Бу муново ила ўткариб олти ой.

Бу янглиғ ётиб ўлмоғим чоғладим,
Ки бир субҳидам оҳ уруб йиғладим.

Барн аҳли зиндон ётар чоғига,
Юзимни суруб чоҳ тудроғига.

Дедим: «эй худо в-эй шаҳи бемакон,
Бўлиб қудратингдин тўққиз осмон.

Мусофирмену йўқ сўрарга кишим,
Неча буйла зиндонга ётмоқ ишим?»

Эшиттим яна бир навойи ҳазини,
Деди: «эй ғаму дард ила ҳамнишини!

Чиқиб чоҳдин йўлга қўйғил қадам,
Ки чиқмоқ керак чоҳи ғамдин бу дам.

Турубон ўзим тандуруст айладим,
Расани(нг) учун белга руст айладим.

Ғараз чиқдим андин қубайли саҳар,
Қилиб чоҳ нси менга андак зарар.

Рутубат биле суст ўлуб босира,
Ташаххус қилурга кўзимдир хира.

Неча вақт зиндон изосин кўриб,
Югурдим бировни қаросин кўриб.

Етушгач ўшал дам қўлим ушлади,
Тушиб тоғдин манга йўл бошлади.

Йўл асносида ҳар дам они иши,
Демак: «зуд юр билмасин ҳеч киши».

Тушубон назар айладим бот-бот.
Чу кўрдимки турмиш ики яхши от.

Икисиға жабдуғ тиллову сийм,
Солинғон икисиға заррин гажим.

Доғи ики хуржинни лінг айлаган,
Забартанг ила зеританг айлаган.

Бирига мени жаҳд ила миндириб,
Бирини миниб кўнглини тиндириб.

Чунон қамчилаб йўлга қилдик шитоб,
Дегайсен фалак ўзра икки шаҳоб.

Бу суръат била йўл кезиб ҳамъинон,
Тонг оттию бўлди мунаввар жаҳон.

Кўриб ит аёғимга бошин суриб,
Гаҳ олдин тушиб гаҳ кейиндин юриб,

Баногаҳ менга тушди онинг кўзи,
Менинг ҳам кўзим кўрди онинг юзи.

Не кўрдимки бир ҳурваш нозанин,
Бўлиб маҳв тарҳиға наққоши Чин.

Юзи гўё бир маҳи ховарий,
Эрамдин хиром айлаган бир пари.

Юурда кади нахли сарви равон,
Туруда дегил нахди оромижон.

Сочи ҳалқаси юз кунгил қайд этар,
Ики партаси жон қушин сайд этар.

Ики қоши пайваста юз фан била,
Отар фитна тошин фалахман била.

Мени кўрди-ю манглайин ушлади,
Таассуф қилиб бармоғин тншлади.

Бўлиб тунд қилди назар тез-тез,
Олиб тигини менга айлаб ситез,

Деди: «Кимдурурсан сен эй беҳирад,
Сени менга ҳамроҳ ўлур борму ҳад?»

Бу янглиғ кўрубон ани тунду тез,
Ўзим ташладим айламакка гурез,

Чу билдики йўқтур маҳалли савол,
Деди: «Зуд ўзингни от устига ол.

Ки ногаҳ киши ортимиздан етар,
Етибон иккимизни бирдек тутар».

Миниб отга бўлдим яна ҳамсафар,
Дедим: «Бу сафар нафъ эрур ё зарар».

Йироқ йўл менга бир назар қилмайин,
Дариғу таассуфдин айрилмайин,

Чунон суръат этдик бўлиб тезу тунд,
Қадим қўйголи отлар бўлди кунд.

Тушиб отидин дилбарн хушхиром,
Чу алқисса бир ерга тутти мақом,

Ани қуллуғига ўзим чоғладим,
Тушиб отдан иккисини боғладим.

Деди манга ул хўблар сарвари,
«Ки эй шўрбахт эмди келгил бери.

Бу қилгон ишим менга бордур аён,
Сен этгил бу дам барча сирринг баён».

Дедим: «эй латофат синаҳриға моҳ,
Бори хўблар ичра исматпаноҳ!

Мусофирмену ҳажр чеккан ўзим,
Машаққат била жонга етган ўзим.

Мусофирлиғим ҳолини айтдим аён.
Бошимдин не ўтгонин айлаб баён.

Бу икки оғам можаросини ҳам,
Кўриб тангри қилгон жафосини ҳам.

Ғаразким бу зиндон аро солгонин,
Расан ташлаб ул ҳурваш олгонин.

Чу аҳволими ул пари англади,
Бузулди анинг кўнглию йиғлади.

Деди: «эй йигит манга солгил қулоқ,
Эшитгил сўзим ғамдин ўлгил йироқ.

Бу ким мен эрурмен ўзим шаҳ қизи,
Отам сурма қилгон аёғим изи,

Аёғим бу йўлларга юргон эмас,
Жамолимни ҳам кимса кўргон эмас.

Чу кунларда бир кун отам жашни ом
Қилибон чақирди сипаҳни тамом.

Ки бир боғ эрди ҳарамдин нари,
Улус жамъ улубон йигит то қарн.

Куруб том аро бир чиги зарнигор,
Мен ул чиги кейида туттим қарор.

Чу кўрдимки бир ҳусни сода йигит,
Улусдин жамоли зиёда йигит,

Ани ишқи бир навъ жонсўз эди,
Доғи оти шаҳзода Беҳрўз эди.

Малоҳат билла ҳусни ҳам беназир,
Ани ҳам атоси отамға вазир.

Жамолини кўргач қарорим кетиб,
Йиқилмоққа еттим мадорим кетиб.

Ани ишқи кўнглимга қилди нашаст,
Бўлибман доғи томдин ерга паст.

Неча вақт ишқини ниҳон асрадим,
Дегил жисм аросиға жон асрадим.

Чу билдим қилур ишқ туғёни зўр,
Бўлиб эл аросиға, беҳобу хўр.

Ки бир дояни воқифасрор этиб,
Ниҳон сиррими анга изҳор этиб,

Ададсиз анга меҳрибонлиқ қилиб,
Неча тилга ширин забонлик қилиб,

Дедим анга кўнглимни ҳолини ҳам,
Ки Беҳрўз ҳусну жамолини ҳам.

Ғараз доя ҳам англади муддао,
Кетурдию қилди менга ошно,

Чу ул ҳам кўриб буйла ҳусну жамол,
Менга бўлди юз чанд ошифтаҳол.

Икимиз бу навъ ошнолиқ била,
Улусдин ниҳон дилраболиғ била.

Бир оқшом яна келмак айлаб ҳавас,
Ҳарам кейиндин они тутмиш асас.

На ишга ани келганини билмайини,
Улус ҳам яқосидин айрилмайини,

Отам сориға айлабон кашкашон,
Отам ҳам қилиб чоҳ сори равон.

Ки мен шукр этибон ки ул ўлмади,
Киши муддаосини ҳам билмади.

Ўзим гоҳ-гоҳе улусдин ниҳон,
Ани тўъмасини этибон равон.

Бу муддат била ўткарибон бир йил,
Мен андин хабар олдириб муттасил.

Бу оқшом анинг бирла суҳбат қилиб,
Бу фурсат ўзимга ғанимат билиб,

Юбоордим хабарким бу тун ётмасин,
Кўзига юқу хойли ёвутмасин.

Ки фурсат бил ани бормоқ керак,
Ани чоҳ ичидин чиқармоқ керак.

Турубон чиқардим ики яхши от,
Кўтардим яна шаҳду нуқлу набот.

Ёуким бордиму чоҳга солдим расан,
Чиқардиму энди кўрармен ки сан.

Деди эй йигит энди хушҳол бўл,
Гаму ғуссадин фориғулбол бўл.

Яқин бил ани бахти уйқудадир,
Сенинг толеинг буйла қаршудадир.

Бу янглиғ чекибсан жафоу ситам,
Яқин бил ёзилмиш сенингчун қалам».

Добон ул пари ҳусни олий асос,
Кетурди менга печа фахри либос.

Сочим бирла тирногим этти қалам,
Таним шустишў айлади ул санам.

Очиб шиша септи юзимга гулоб,
Тараҳҳум қилиб ул пари беҳисоб.

Яна отланиб йўлга бўлдик равон,
Кезиб дашту саҳро ичимиз ҳамон.

Юриб тоғу саҳро бўлиб раҳ гирой
Ки шаҳрега етдик ўтиб етти ой.

Ажаб шаҳри Суккони мутлоқ инон,
Шаҳи адл густар анга комрон.

Ки халқи ани кўрмаган ҳеч ғам,
Доғи аксари эрди аҳли Ажам.

Ажам аҳлидир менга сирдош ҳам,
Эрур баъзи қавму қариндош ҳам.

Алар васлиға буйла восил бўлиб,
Дегайсан Ажам ичра дохил бўлиб.

Тутуб улфат эл бирла шому сабоҳ,
Қилибон ўшал ҳурваши никоҳ,

Машаққат чекиб ҳолим эрди хароб,
Билохир бўлиб васлидин комёб.

Ҳаволи олибон иқомат қилиб,
Ўшал мулкда истиқомат қилиб.

Ҳам ул ҳур олғон неча халта зар.
Доғи анга юз пора лаълу гуҳар,

Борини чиқориб баҳо айладим,
Ўзимга бир иш муддао айладим.

Яна Чорсудин чиқиб шул замон,
Олибон ўзимга муносиб дукон.

Буким касб ўлиб қайтадин ақлу ҳуш
Бўлиб буйла марди жавоҳурфуруш.

Улус бирла топдим бача маърифат.
Менга ортибон қадр ила манзилат.

Улашти яна шаҳ билан улфатим,
Чиқиб хотиримдин ғаму кулфатим.

Чунон топтим ул мулк аро эътибор,
Дегайсен менга куллиҳўм ихтиёр.

Чу бир дафъа шаҳга берурга салом,
Борурмен ҳужум айлабон хосу ом,

Югурмиш эдилар йигит то қари,
Йиғилмиш эди шаҳр элини(нг) бари.

Кўринди ўшал вақт бир ошно,
Савол айладимким: «недур можаро?»

Дедиким: «Тутулмишдир икки гариб,
Икисини ўлдирмағи анқариб».

Кўнгилга тушиб неча савдойи хом,
Борибон кўрарманки икки оғом,

Икисиға мажруҳ ўлиб бошлар,
Халойиқ олиб илгида тошлар,

Чу кўрдимки кўнглимга тушди харош,
Кўзимга тўлубон ўшал вақт ёш.

Дедим элга: «қўл саҳлангиз бир замон,
Кириб шоҳга арзим айлай равон».

Бориб шоҳга айладим илтижо,
Қўйиб олдиға лаъли қиммат баҳо.

Бу икки оғамдир киши урмасин,
Ки бу навъ деб халқ ўлдирмасин.

Деди шаҳ: «Не янглиғ бўлурлар халос?
Буюрмиш ани шаръ ҳукми қасос.

Ки тутмиш икисини хундор деб,
Икисини қатли сазовор деб.

Магар мудданийларни қилсанг фирийб,
Барисига зар бирла бўлсанг қарнийб».

Қабул айладим ман юборди киши,
Кетурди биров бор деб шаҳ иши.

Бериб мудданийларга уч юз тумон,
Ғараз сотқин олдим бориб дарзамон.

Икиси ўлар чоғда қолди тирик,
Олиб шоҳдин муҳр этибон битик.

Икисин уйимга кетурдим яна,
Икисига хилъат киюрдим яна.

Икиси менга бўлди андоқки қул,
Не сўзки десам онлар айлаб қабул.

Бу мушвол ила ўтқарибон бир ил,
Алар мендину мен алақдин биҳил.

Бир оқшом бўлиб иккиси рўбарў,
Ажам шаҳридин қилдилар гуфтугў.

Бири оҳ деб урди кўксига тош,
Бирини кўзига тўлиб эрди ёш.

Бири деб: «ато юрти эрди Ажам,
Мусофирлик этти қадимизни ҳам».

Бири деб: Ажам ичра хушҳол эдик,
Ғаму ғуссадан фориғул-бол эдик».

Алар сўзлашиб бир-бирига ўзи,
Менга тушди маъқул аларни(нг) сўзи.

Дедим: «сабр этинг ишни анжом этай,
Ҳама бору йўқим саранжом этай.

Агар сизга бу навъ эрур орзу,
Манга ҳам эрур яхши бу ғуфтуғу»

Дедим тушдим ул ишни савдосига,
Ватан сори кетмак таманносига.

Йўл анжомини айлабон кўп замон,
Чу кўрдим йиғилмиш қалин корвон,

Ул ойни маҳофа аро миндириб,
Чиқиб корвон тинмайин йўл юриб,

Туну кун бўлиб бу сифат раҳнавард,
Изидин чиқиб кўкка анбуҳ гард.

Бу суръат била йўл кезиб қирқ кун,
На кундуз даме тинмас эрдик, на тун.

Чу бир ерга тушдик саранжом ила,
Ит олдимда ул сарви гулфом ила.

Ағолар яқоға қилиб маслаҳат,
Дедилар: «на ишдур кунун хайрият?

Бу бизларга ҳолоки ҳиммат қилур,
Яқиндурки бир вақт миннат қилур.

Келур ишни ҳар кимса билмак керак,
Бурун они дафъини қилмоқ керак».

Икиси чақирди мени: «к-эй фалон,
Ки бир маслаҳат бизга бергил нишон.

Бурунроқ бу манзилдин этдик гузар,
Тамошо учун сола ҳар ён назар,

Ки бир фарсаҳеда эрур гулситон,
Топар кимса андин кўриб тоза жон.

Суйи сабза устиғадир бедаранг,
Очилгон гули ҳар тараф ранг-баранг.

Насими қилибон муаттар димоғ,
Бўлур ҳар киши кўрса ғамдин фароғ,

Борибон буён келсак они кўриб,
Тонг отса дағи тонг намозин ўқиб,

Саҳаргаҳ қилур неча қушлар наво,
Керакдир киши қилса касби ҳаво».

Қабул айлабон мен алар қавлини,
Агарчи билибмен алар феълини.

Ғараз кирдим ул йўлга бормоқ учун,
Саҳаргаҳ ўшал ерни кўрмоқ учун.

Чиқиб корвондин қубайли саҳар,
Бўлубон итим бирла қул роҳбар.

Ағолар билан йўлга кирдук баҳам,
Тамошоға дашт узра қўйдик қадам.

Чунон юрдик ул ерда сар-сар бўлиб,
Қуёш чиқди олам мунаввар бўлиб,

Букюрди алар қулга ким: «эй фалон,
Борибон кетур шишани дарзамон.

Ки мунда даме базм тузмак керак,
Бир-икки қадаҳ бода сузмак керак.

Чу қул қайтибон кетти бежавфу бийм,
Ки мен қолдим ул ердау бир итим.

Уён боқтиму кўрмадим корвон,
Буён боқтиму кўрмадим гулситон.

Икиси чунон урди бошимға тиг,
Менга қилмади суд, қилдим дариг.

Итим кўрдики бўлди ҳолим забун,
Аларға ҳуриб тармашиб чекти ун.

Бирини аёғин бу ит тишлади,
Бирисини эғини юлиб ташлади.

Буким захмлардин кетиб эрди қон
Йиқилдим доғи гуёе чиқди жон.

Туриб нечаким ҳамла қилдим ўзим,
Кетиб захмдин қон йиқилдим ўзим.

Яна итни ҳам қилдилар захмдор,
Биёбон аро ул ики нобакор.

Танимға яна неча захм урдилар,
Тирик ё ўлук деб даме турдилар.

Тутиб йиртибон ўз гирибонини,
Юзига суриб захмлар қонини,

Қилб ўзларини куч била захмдор,
Қочиб қорвон сори бе ихтиёр,

Дедиларки: «эй халқ қочмак керак,
Йуқ эрса ажал захрин ичмак керак.

Ки бизларга йўл топти кўп роҳзан,
Мусаллаҳ бари пур дилу сафшикан.

Иинимизни ул ерда ўлдирдилар.
Очилғон гулин буйла сўлдирдилар.

Ҳамона буён азми жавлон этар,
Баримизни ер бирла яксон этар»

Бу сўзини эшитган замон қорвон.
Бўлиб ҳар бири бир тарафга равон.

У бечораким менга ҳамроҳ эди,
Не ҳамроҳқим ёри дилхоҳ эди,

Эшитгач бу сўз икки баттолдин,
Ки воқиф эди илгарин ҳолдин,

Билибким икисини ҳаёли недур,
Бу қилғон иштини маоли недур,

Олиб ханжар илгига бевахму бок,
Уриб кўксига ўзини айлаб ҳалок,

Ки эй поҳиф асрор парвешлар,
Жафо тигидин сийнаси решлар!

Сўзини ҳожа мажлисда қилди тамом,
Бари йиғлади оҳ уриб хосу ом.

Кўриб хожа элли кўзин ёшини,
Яланг айлади жисм ила бошини.

Назар қилдик они саропосига,
Сиҳатлик эмас ҳеч аъзосига.

Чу кўрдик анинг жисмин очган замон,
Ки бошдин аёғ захмлардин нишон.

Менга айти ул хожа: «эй шаҳриёр,
Ки бўлсин сенга давлатинг пойдор,

Ушал кун ағолар қилиб нимжон,
Алар кеттию қолди ул безабон.

Ийқилдим ўшал ерда ўздин кетиб,
Бу ит бошим узра келибон етиб.

Чу қолдим биёбонда бошим яланг,
Ҳамоно бу дашт эрди дашти фаранг.

Мен анда қолиб захмдору ғариб,
Ки бир ёнига шаҳр эрмиш қарийб.

Ажаб шаҳри ободу олий бино,
Ки бир габр эрмиш анга полшоҳ.

Эрур аҳли гафлат майи бирла маст,
Доғи барча сукконидур бутпараст.

Шаҳи пур дилу ҳукмрону далер,
Ул эрди Фаранг аҳлига божгир.

Вале бор эди шоҳни(нг) бир қизи,
Дегайсан ани меҳри ховар юзи.

Ани одати — бўлса фасли баҳор,
Қилурди биёбон сари ихтиёр.

Ушал ерда боғи бор эрди яқин,
Неча қиз била чиқмиш эркон у ҳин.

Келиб боғ аросиға тутмиш ўрин,
Атоси жавоби била қирқ кун.

Чиқиб отланиб дашт аро қирқ қиз,
Кетиб ҳар тараф от қўйиб кўб каниз.

Кезиб ҳар бири от ҳавоси билан,
Келибон буён ит садоси билан.

Етиб бошим устиға ҳайрон бўлиб,
Бу янглиғ кўрубон гурезон бўлиб.

Бориб ул парига хабар еткуриб,
Ани бошлабон мен сари келтириб,

Келибон бошим узра ул шаҳриёр,
Кўзига тўлиб ёш беихтиёр,

Тушиб отидин ул такаллуф қилиб,
Бошимни кўториб талаттуф қилиб,

Кўрарким манга бордурур ним жон,
Ҳакамиға айлаб бировни равон,

Кўториб мени боғ аро келтуруб,
Ғараз ўз сарукориға еткуруб,

Мени бир ҳакамиға таъйин қилиб,
Доғи бир неча қизни тобин қилиб,

Итим ҳам алар кейнидин судралиб,
Даме қолмайин ул ҳам анда келиб,

Неча кун ҳаким айлабон тарбият,
Мен андин топиб дам-бадам хайрият,

Ушал ҳужраға ҳар тун ул нозанин,
Келиб бошим узра бўлиб ҳамнишин,

Гараз етти кун ичра билдим ўзим,
Ким андак замоне очилди кўзим.

Чу кўрдим бошим устига бир пари,
Тулуъ айламиш бир маҳи ховари,

Эшит банда арзини, эй шаҳриёр,
Ки бўлсин сенга давлатинг пойндор.

Кўзим они ҳуснига тушган замон,
На ҳуш қолди манга, на жисм ичра жоп.

Сўруб меҳрибонлиғ била ҳолими,
Тараҳҳум била ўтган аҳволими,

Деди: «Эй йигит, эмди ҳолигни айт,
Бу жонингға еткан вуболингни айт!

Бу жисмингга ханжар ким урди сенга,
Бу янглиғ ситам ким етурди сенга?»

Дедим ҳарнаким бошима етканин,
Бу икки оғамни жафо эткани.

Икисини дарёга гарқ этканин,
Итим ҳиммат айлаб яна тутканин,

Мени доғи зиндонға солғонини
Чиқориб паричеҳра олғонини,

Ғараз қатлдин сотқин олмоғлиғим,
Доғи юз жафосига қолмоғлиғим,

Бу янглиғ таним чок-чок этканин,
Ҳам ул ҳур ўзни ҳалок этканин,

Ки ишқида ўлмоғли фарз айладим,
Борин бекаму кўст арз айладим,

Бошимдин не ўтконини англади,
Таассуф қилиб бир замон йиғлади.

Деди: «эй йигит гар чекибсан ситам,
Кел энди ема заррае ҳеч гам.

Сени бу жароҳатлар ўлдирмаса,
Ажал заҳри паймона тўлдирмаса,

Қилай сенга бир навъ жаҳду жадал,
Ки меҳнатлар ишратга бўлсин бадал.

Эшитиб бу сўзлар мени дилфигор,
Бўлубон анинг шавқида беқарор.

Баҳона қилиб захмим озорини,
Этибон анга ишқим атворини,

Билиб ҳам ул ой менга улфат тутуб,
Қўли бирла оғзимга шарбат тутуб,

Мунингдек топиб тарбият субҳу шом,
Билохир топиб захмлар илтиём.

Бу муддат била ҳам ўтиб қирқ кун,
Ким ул ҳур базмига топтим ўрин.

Тутиб марди жарроҳ амрини пос,
Узатти бериб анга фохир либос.

Хуш эрди ангаким қилиб тарбият,
Бўлиб мен ани лутфи бирла сиҳат.

Ани шафқатидин бўлиб тандруст,
Бўлибмен бир оз кунда чолоку чуст.

Валекин ҳар оқшом ўшал ҳурваш,
Ичиб бода ул айлабон вақт хуш,

Кўториб суроҳи олиб элга жом,
Мени дардкаш сори айлаб хиром.

Ичирмиш эди лутф этибон қадаҳ,
Топпиб мен анинг илтидин юз фараҳ.

Ки ой ўлтириб менга дамсоз ўлиб,
Бўлиб сархушу ҳам назарбоз ўлиб,

Юзига қараб дам-бадам чектим оҳ,
Қилиб мен сари ул ҳам ожиз нигоҳ,

Ул ойга қилиб охир ишқим асар,
Тушиб жонига шавқ ўтидин шарар,

Муҳаббат ўти айлабон беқарор,
Чекиб ҳар нафас оҳи беихтиёр,

Парасторларни юборди ўзи,
Ҳар ишга барини бюрди ўзи.

Қилиб холн мажлисни ағёрдин,
Кўториб доғи парда рухсардин,

Қадаҳ тўлдирибон келиб ёнима,
Тутотди яна шавқ ўти жонима.

Пиёла била ўзни мойил қилиб,
Қўлин бўйнима ҳам ҳамойил қилиб,

Неча муддат ул менга, мен анга зор,
Бўлубон гирифтори бўсу канор.

Чу алқисса шаҳр ичра озим бўлиб,
Бориб мен ҳам анга мулозим бўлиб,

Фаранг аҳлига ҳеч манзур йўқ,
Киши бир-бири бирла мастур йўқ.

Маломатдин айларга ўзни халос,
Ато хизматиға мени қилди хос.

Ҳарамға яқин боғ таъйин қилиб,
Бир уйни доғи анда ойин қилиб,

Юбориб ўшал уйда минову жом,
Муҳайё қилиб неча турлук таом,

Фаразким мени анда берди қарор,
Туну кун йўлиға кўзим нитизор.

Топпиб фурсат ул ҳурваш гоҳ-гоҳ,
Мени зор сори бўлиб рўбароҳ.

Келибон сўрорди табассум билан,
Кириб ҳужра ичра тараҳҳум билан.

Менга йўқ саволига бермоқ жавоб,
Тушиб шавқидин жисмига печтоб,

Ичиб бода сархуш бўлиб ул қуёш,
Боқарда кўзимга тўлур эрди ёш.

Менга айлагач ул паричеҳра поз,
Анга текру мен кўрсагиб юз ниез.

Буюрди қилиб доясиға хитоб,
Чиқорсин дебов ҳужрасидин шароб.

Эшитгач сўзин сарви гулфомни,
Чиқордим суроҳий била жомни.

Ичиб доя илгидин ул ой, шароб,
Бўлиб ҳасрат ўтиға бағрим кабоб.

Ява нўш этибон ики-уч қадаҳ,
Топибон қадаҳ нашъасидин фараҳ.

Дедя дояға: «сўр бу афтодадин,
Агар ичса бер тўлдириб бодадин.

Ичургил қадаҳ маст қилғил ани,
Доғи ер била паст қилғил ани.

Дегач ул шаҳи сарви олий мақом.
Туриб доя тўлдирди-ю сунди жом.

Олиб дарзамон ичтим ул жомни,
Йитурдим яна нанг ила номни.

Бўлиб бир-ики жом радду бадал.
Чу билди берур доя аяга халал.

Қараб дояға айди ул дилрабо:
Магар уйқи келди сенга, эй ано?!

Ким ушбу маҳалда бўлиб бодануш,
Бўлубон тилинг сўзламоққа хамуш.

Билиб доя шул дам фаросат била,
Ким ул сўзлаёлмай хижолат била.

Деди: «эй пари садқа жоним сенга,
Тасаддуқ яна хонумоним сенга.

Ким ушбу сўзинг ҳам фаросат эрур,
Фаросат эмас бал каромат эрур.

Дедим шул замон арз рухсат тилай,
Ким андак замон истироҳат қилай».

Добон доя ётмоққа кетти туруб,
Чу қолдим мен ул шўх била ўлтуруб,

Замоне ўтиб дилбарн хушхиром,
Табассум қилибон талаб қилди жом,

Узаттим анга жомни тўлдириб,
Олиб нўш қилди юзимга кулиб.

Чу билди менга тушди кўб изтироб,
Табассум била айлади ул хитоб.

Дедиким: «нечукдур кунун маслаҳат,
На нш қилганимдур менга хайрият?»

Дедим: «эй пари сенга жоним фидо,
Жамолингга руҳи равоним фидо.

Ки мендин недур маслаҳат сўрмоғинг,
Эрур бас бу ҳолат била кўрмоғинг.

Менга йўқдурур зарра ўздин хабар,
На бор ақл ила ҳушдин бир асар.

Бўлибдир сенга тангри тавфиқи ёр,
Ҳар иш айласанг сенгадир ихтиёр.

Деди ул пари сен мусофир эрур,
Атоу онам жумла кофир эрур,

На хуш бор менга на фикру хирад,
Ки бормен бировга доғи номзад.

Билибон атоу онам урсалар,
Ва ёким мени анга топширсалар.

Нахуш улки кезмак керак тоғу чўл,
Масалдурки: «қочу ёмондин қутул».

Дедиким будур энди тадбиримиз,
Яна маслаҳат бирла тавқиримиз.

Бориб корвоне била ёр бўл,
Чипқар соатидин хабардор бўл.

Юборсам ки сенга гаҳе дояни,
Топармиз яна бошқа сармойани.

Агар қилса азми ватаи корвон,
Келибон менга айлагил сен баён».

Дебон ул паричеҳра бўлди хамўш,
Бориб доя бирла бўлиб боданўш.

Икиси ҳарам сори бости қадам,
Чиқиб кеттим андин мени хаста ҳам.

Бориб корвон ичра туттим мақом,
Бу асрордин кимса топмай паём.

Чу тужжор эликим мени кўрдилар,
Таниб бир-бир аҳволими сўрдилар.

Дедилар: «ватан сориға азм қил,
Ажамға борур эл била жазм қил».

Дедимким «сўзингизга маъзурмен.
Таҳидаст мен, доғи ранжурмен.

Агар тангрини барча бир билсангиз,
Бисотимдаги бир иту бир каниз».

Алар айдилар бас эрур турмоғинг,
Бу куффор шаҳри аро юрмоғинг.

Кел эмди Ажам сори кетмоқ керак,
Ватан хокибўсиға етмак керак»

Чу алқисса кетмакка бўлдим ризо.
Нединким менга ул эди муддао.

Юборур эди гаҳ-гаҳ ул сиймбар.
Қелиб доя мендин олурди хабар.

Гаразким тараддул қилиб корвон,
Чиқиб шаҳрдин йўлға бўлди равон.

Чу мен ҳам алар бирла қўйдим қадам,
Ки дарё қироғиға еттук баҳам.

Чу бир фарсахида кўринди ҳисор,
Саросар ажаб қалъаи устивор.

Шаҳи анда мардени таъйин қилиб,
Ки бандарни ҳукмини тобин қилиб,

Олур эрди тужжор элидин хирож,
Бериб рухсатин айлагай они бож,

Ушал шоҳи бандарни ҳукми била,
Бари ер тутиб кемадин қофила.

Яна бошқа тужжор эли биймсиз,
Ийғиб бандар атрофиға кўп каниз.

Чу билдим саҳаргаҳ жўнар корвон,
Аларға қилиб маслаҳат дарзамон.

Дедим: «энди шаҳр ичра дохил бўлай,
Бориб ошноларға восил бўлай.

Видоъ айлабон йўлга урсам қадам,
Кетурсам бу ерга канизимни ҳам».

Дебон шаҳр ичига кирибон ниҳон,
Келиб дояға учрадим дарзамон.

Дедим: «эй ано, бир анолиқ қилиб,
Бурунғи каби ошнолиғ қилиб.

Ул ой хизматиға етурсанг ўзим,
Жамолини бир дафъа кўрса кўзим.

Будур остониға мен етмоғим,
Нединким саҳар жазм эрур кетмоғим».

Тутуб илгим ул доян хушхиром,
Ушал ҳужраким анга эрди мақом.

Қўйиб анда ул дояйи пурҳунар,
Бориб ул парирухга берди хабар.

Кийибон канизона йиртиқ либос,
Чиқиб келди ул дилбари боасос.

Қўлимға бериб махфи бир халта зар,
Ҳарам сори юзланди ул сиймбар.

Замоне ўтубон яна ул пари,
Тошиға олиб чиқти бир чодари.

Тушуб дарзамон йўлға урдик қадам,
Саҳаргаҳ етиб корвонга баҳам.

Чу бандар шаҳи муздини олдилар,
Канизларни эл кемаға солдилар.

Тушуб сувға кўп кема бўлгач равон,
Яна чиқти бандар шаҳидин фиғон.

Шаҳи ҳукми бирла етишди нидо,
«Бари кемани қайтар, эй нохудо».

Эшитгач улус барча ҳайрон бўлиб,
Вале мен юз онча ҳаросон бўлиб.

Таассуф қилиб ҳарким ўз жониға,
Келиб барча бандаршаҳи ёниға,

Дедиким: «тутиб шоҳ ҳукмин азиз,
Ки тужжор аро неча бордур каниз,

Олиб шаҳр аро ҳарнаким бордур,
Бир икки каниз шаҳга даркордур.

Писанд ўлса они баҳосин берур,
Қочурса киши кўп изосин берур.

Эшиттиму жонимдин уздим умид,
Чу билдим атосиға ўлғон навид.

Атоси билиб қиз ниҳон ўлғонин,
Тонг отганда ҳам дояни ўтгонин.

Қаламраваро хат бериб ҳар сари,
Ки чиққан эмас шаҳрдин ташқари.

Ки бандаршаҳиға юбориб сўзин,
Бу тадбир ила шоҳ топгай қизин.

Чу алқисса бандаршаҳи дарзамон,
Канизларни шаҳ сори қилди равон.

Вале мен бу асрорни англадим,
Узимни ўлук сониға боғладим.

Бу ҳолатга бир кеча кундуз ўтиб,
Ва лекин мен ул ғуссадин қон ютиб.

Тонг отқач канизлар бари келдилар,
Писанд ўлмасин шаҳга эл билдилар.

Келиб тушди ўз манзилиға бари,
Вале келмади хўблар сарвари.

Ҳама бўлдилар бир-бирига дучор,
Вале қолмайин қолди ул гулўзор.

Деди эл: «канизингни қилмиш писанд,
Шаҳ олдига этгин баҳосин баланд».

Кириб ксмага корвон шул замов,
Сув мавжи каби йўлга бўлди равон.

Яна шаҳр сорига урдим қадам.
Ит орқамдану жонима юз алам,

Тажассус қилиб элга билдурмайин,
Тараддуд билэ бир нафас турмайин,

Ғараз англадим қиз топилган эмас,
Ато уйи сорига келган эмас.

Не ердин ўтиб озким қирқ кун.
Тараддуд била бўлди ҳолим забун.

Вале қолмади ҳеч мен кўрмаган,
Маҳаллот шаҳр ичра ахтармаган.

Бир оқшом дедим: «халқдин ёширун,
Кўрай шоҳи бандар уйини букун.

Ки шояд менга ул дурн шоҳвор,
Бўлур шоҳи бандар уйидин дучор».

Дебон бордим ул ерга чолоку чувт,
Кўрарменки дарбандлар барча руст.

Юриб, айланиб теграсидин ани,
Кўринди ғараз сув кирар равзани.

Либосим чиқориб саҳар чоғига,
Кириб сувға чикдим ҳарам боғига.

Қулоғимға етди навон ҳазин,
Эшитгач анга бордим анда яқин.

Дер эдики: «эй холуқи ду жаҳон,
Аёндир сенга барча сирри ниҳон,

Бу элга аён этмагил розими,
Етургил ўшал ёри дамсозими.

Ки топтим ани лутфидин рост йўл,
Неча буйла васлидин ўлсам малул».

Дегач бордим олдига онглаб нидо,
Чу кўрдим ўшал ҳури байзо лиқо.

Кўзи тушди ул хўблиқ махзани,
Йиқилдик мен они кўриб ул мани.

Замоне ўтибон келиб ҳолимиз,
Сўраб бир-биримизни аҳволимиз.

Дедимким: «на иш сенга тушди экан,
Бошингга не савдо етушди экан?»

Деди: «ул ўшал кунки қилди гамиз,
Йиғиштирди бандар шаҳи, кўн каниз.

Деди: «бир-бир олдимдин этсин гузар,
Барисиши тарҳига солди назар.

Чу навбат менга етти ул бадхисол,
Кўриб буйла ҳусну мунингдек жамол,

Мени ўз уйи ичра айлаб ниҳон,
Аларни отам сори қилди равон.

Кўториб отам юзларидин ниқоб,
Канизларга шул дам берибдир жавоб.

Мен андин бери мунда маъюсмен,
Туну кун бу боғ ичра маҳбусмен.

Кўзидин тўкиб дам-бадам сели ёш,
Қўяр шоҳи бандар оёғимга бош.

Неча ажз ила ерга суртар юзин,
Эшитмон валекин мен они сўзин.

Билурким менга зулм қилса агар,
Тааддий қилибон қотилса агар.

Қилурман ани бағрин албатта чок,
Ваёким қилурмен ўзимни ҳалок.

Жамолимни кўрмакка қоне дурур,
Тақозоси филжумла моне дурур.

Чунон кўнгли зулфим аро банддир,
Узун ваъдалар бирла хурсанддир.

Кунун маслаҳат топти кўнглимга йўл,
Буюрсам ани айлагил сен қабул.

Турубон бу ердин чиқиб субҳидам,
Ки бутхона сориға қўйғил қадам.

Етишгач нидо айлагил ваҳмсиз,
Эшикида бордур қаро эски кийз.

Кўторгил ўшал кийизни бошингга,
Келур кўб ҳалойиқ кўриб қошингга.

Сенга ҳадя айлаб йигит то қари,
Берур сийму зар ақлдин ташқари.

Дегил: «мен на очу яланғоч мен,
На бул сийм ила зарга муҳтожмен.

Қабул этмагум бу сифат сийму зар,
Етибдир менга золимедин зарар.

Бу афтодаликда қўлим тутмаса,
Агар бут мени додима етмаса,

Бу даргоҳдин йўқ эрур кетмагим,
Бошим остониғау ётмоғим».

Дебон айла ҳар лаҳза ғавғо баланд,
Ки бутхона ичра алоло баланд.

Эшитгач каминда туриб бир писар,
Бўлиб ичкари сорига раҳбар.

Қўрарсен кириб бир бутн зарнигор,
Саросар мукалладури шоҳвор.

Бу ёниға тахт узра бир пира зол,
Ки маҳбуб эмиш бутга ул бад хисол.

Ўтиб умридин икки юз элли йил,
Ки ҳукмигадур шоҳлар барча бил.

Бу муддатга қўйган эмас ул қари,
Оёғини бутхонадин ташқари.

Кириб тахтин поясин ўпгасен,
Ҳам ул пиразан этагин тутгасен.

Дегайсан анга йиғлабон: «эй апо,
Ки гумроҳларга ўзинг раҳнамо.

Мусофирмену доғи тужжормен,
Ку тужжор аҳлиға сардормен.

Ажамдин етишган тижорат учун,
Тижорат эмаским зиёрат учун.

Эшитиб ажамдин адолотингиз,
Келибмен қилурға зиёротингиз.

Никоҳимда бор эди бир нозанин,
Туну кун менга ҳамраҳу дилиншин.

Ани шоҳи бандар жамолин кўриб,
Солиб кемага хатту холин кўриб,

Кўрубон ани бўлди ошиқ ўзи,
Сарукориға билди лойиқ ўзи.

Қўлимдин тааддий била олдириб,
Уйиға неча зулм ила етқуриб,

Мусулмон элини бу эрмиш ғами,
Агар маҳрамини кўрса номахрами,

Ани ўлдурур жамъ ўлиб хосу ом,
Бўлур доғи ул хотини анга ҳаром.

Ки бут олдиға арзи додим будур,
Ҳам алтофингиздин муродим будур».

Дебон ўзга алфозга урма дам,
Туриб олдиға айла бошингин хам,

Ки шояд бу ишдин кўнгил бўлса шод,
Очилгай икимизга роҳи мурод.

Эшит банда арзини, эй шаҳриёр.
Жаҳон барча ҳукмингга топсин қарор».

Ғараз мен чиқиб, қолди ул сиймтан,
Ки бутхона кунжини қилдим ватан.

Қаро кийзни бошимга олган замон,
Улус барча мен сори бўлди равон.

Халойиқ бошим узра қилди ҳужум,
Нечукким кўрар зоғлар хайли бум.

Либоси зару сийм жам эттилар,
Олиб кий дебон илгими туттилар.

Қабул этмадим зар била сиймини,
Қилурға ўшал ҳур таълимини.

Дедим: «эй улус буйла тутманг мени,
Мунга тифл янглиғ овутманг мени.

Билингким менга бошқадир муддао,
Ки бормен бу даргоҳга додхоҳ».

Дебон лаҳза-лаҳза кўтардим фиғон,
Чиқиб ичкаридин биров дарзамон,

Қўлимдин навозиш била ушлади,
Ки бутхонага тўриға йўл бошлади.

Чу кўрдимки тахт узра бир пира зол,
Кўриб ҳайъатидин тилим бўлди лол.

Ўзимни кириб бут сари тшаладим,
Туриб пира зол этагин ушладим.

Не сўзким деди шўхи ҳури нажод,
Баён айладим не каму не зиёд.

Эшитгач замоне бўлиб хашмгин,
Ғазаб бирла солди жабиниға чин.

Ики ёниға икки гулрух писар,
Ки фарзанд эрур пиразанга магар.

Ул икки ўғил сори қилди хитоб.
Яна шоҳ сориға айлаб шитоб.

Ки бу навъдур бутни фармойиши,
Ғараз буйла маҳбубни(нг) хоҳиши.

Ўзини туто халқ аро бутпараст,
Ки давлат қилибдир димоғини маст.

Етар ҳар мусофирға бедод ҳам,
Етишмай анга доду фарёд ҳам.

Ким ушбу йнгит бизга маълумдур,
Мусофир дурур доғи мазлумдур.

Тушиб кўнглиға юз туман кўҳи ғам,
Етиб анга бандар шаҳидин ситам,

Анинг қатлини мунга таълим қил,
Бари молу мулкини таслим қил.

Керак уз қўли бирла ўлдирмоғи,
Яна шарт ўрниға «итирмоғи».

Добон иккисин пири одил нишон,
Мешинг бирла шах сори қилди равон,

Тушиб тахтидин шоҳ икисин кўруб,
Аёғин изиға юзини суруб,

Бўлиб фориг иккиси тавсифидин,
Яна сўрди бу навъи ташрифидин.

Не сўзким деб эрди ўшал пиразан,
Барисин шах олдиға қилди сухан.

Деди шах: «бировин юбормак керак,
Ки бандар шаҳнин кетирмак керак,

Икисини хизматга ҳозир қилай,
Бу иш эҳтиётини зоҳир қилай».

Эшитиб бу сўз бўлди рангим тағир,
Узимга дедим «бўлдим эмди асир».

Алар англабон ўзга ҳол ўлганим,
Ғаму ғуссаға поймол ўлганим,

Дедилар: «ғурур айламиш давлатинг,
Ки бутни писанд айламас савлатинг,

Дилоғингни гўё қизитмиш асос,
Ки бу навъ тутмай бут амрини пос.

Бу сўз ҳукми бут, ҳукми қози эмас,
Мусофир йигит мунга рози эмас»,

Добон турди ўрнидин икки ўғил,
Ииқилди аёғиға шах мисли қул,

Деган сўзидин шаҳ ҳаросон бўлиб,
Икисини қайтарди ҳайрон бўлиб.

Мадад қилди аркони давлат бари,
Деб эрмишди аҳли ҳукумат бари,

Неча буйла иш номуносиб дурур,
Ки кандар шаҳи қатли вожиб дурур.

Ғараз қатл ҳукмини биткурдилар,
Бари халқ икисига бош урдилар.

Чу алқисса қатли менга бўлди жазм,
Қилиб доғи бутхона сориға азм.

Яна буткада сори қилдик хиром,
Қилиб пиразанни доғи эҳтиром.

Ики-уч кишини қўшиб пиразан,
Мени бирла бўлсин дебон тигзан.

Чиқиб доғи бутхонадин шул замон,
Ки бандар шаҳи сори бўлдик равон.

Етишдиму кесдим ани бошини,
Менга қилганин топти подошини.

Тасарруф қилиб мулку молини ҳам,
Яна молу аҳлу аёлини ҳам.

Хусусанки матлуб ҳосил бўлиб,
Ўшал ҳур васлиға восил бўлиб.

Чиқиб манзар устиға туттим қарор,
Олиб илгима куллуҳум ихтиёр,

Яна шаҳр сориға урдик қадам,
Ки бутхона тавфига етдик баҳам,

Қилиб пиразан меҳрибонлиғ баче,
Этиб лутфу ширии забонлиғ баче.

Ки андин чиқиб шаҳга бердим салом,
Туриб ўрнидин айлади эҳтиром.

Бериб хилъату хатти маншурни,
Менга қилди нияом дастурни.

Ижозат била хурраму шодмон,
Бўлубон бу мансаб била ҳукмрон.

Келиб айладим ҳарна мақдурни,
Киюрдим никоҳимга ул ҳурни.

Ғараз ул пари васлидин ком олиб,
Неча муддат анда саранжом олиб,

Яна айладим анда шаҳлиғ асос,
Берибон мулозимлариға либос.

Чу ҳар уйда жамъ ўлса тужжор эли,
Йиғилганда бандарда сайёр эли,

Кўриб молини айлар эрдим хирож,
Ишим эрди онан-фаонан ривож.

Чу бир дафъа келди қалин корзон,
Бари бандар атрофин этти макон.

Келиб тушдилар беадад қофила,
Ағоларни кўрдим аларға била.

Икиси қилиб хизмат андоғки қул,
Аларни кўриб бўлди кўнглим малул,

Икисиға бир лаҳза ором йўқ,
Икиси каби заҳр ошом йўқ.

Туну кун даме қилмайин ҳурду хоб,
Киши хизмати бирла ҳоли хароб.

Неча маддате ҳеч дам урмадим,
Ўзимни икисиға билдирмадим.

Йироғдин тамошо қилиб ҳолини,
Олиб кўнглима қилғон афъолини,

Чу алқисса ғайрат қилиб поймол,
Ҳамият мени айлабон ўзга ҳол,

Ўзимга дедим: «сен фароғат била,
Икиси мупингдек машаққат била».

Добон иккисиға юбордим киши,
Ки ҳар бирга таъйин этиб бир иши.

Алар ҳам билиб мен сари қилди майл,
Ел элтиб юқоринию ерни сайл.

Икиси улус ичра хурсанд ўлиб,
Топиб иззату обрўманд ўлиб,

Ки ҳар корвон келса сирдошлиғ,
Қилибон икиси амалдошлиғ.

Вале мен аларни юзин кўрмайин,
Икисин яқинимға келтирмайин.

Яна иккиси бўлдилар тузҳаром,
Тушиб кўнглига неча савдойи хом.

Доғи чекдилар қасдима тиғи кин,
Эшит арзим: эй шоҳи соҳиб нигин,

Бу муддат бошимга неча тушди иш,
Бу ит мендин айрилмайин бир қариниш.

Менга аввал охир бу ит ёрдур,
Қаю ёр-ёри вафодордур.

Бир оқшом ётиб манзар айвониға,
Не манзар ўшал бандар айвониға.

Бу ит ёнима бир неча ёр ҳам,
Ётиб ҳар тараф кўп парастор ҳам.

Бўлиб тун яримида ғавғо баланд,
Парасторлардин алоло баланд,

Улус уйғониб ит фиғони била,
Туриб ўрнидин посбони била.

Олиб иккиси илгидин икки тиғ,
Бошимга солур қоғида бедариг.

Тутиб эл ани бу сифат англабон,
Олиб келдилар олдима боғлабон.

Бу навбат кўриб қолмади тўқатим,
Хужум айлади ўлдурур ғайратим.

Ва лекин икисини ўлдирмадим,
Ғазаб ханжарин бошиға сурмадим.

Буюрдим икисига икки қафас,
Солиб буйла маҳбус эттиму бас,

Бу итни будур мўжиби иззати,
Икисини бу важҳдир меҳнати.

Ғараз, эй шаҳаншоҳи олий нишон,
Мени сакпарастлиққа қилма гумон».

Ки эй воқиф асрор дарвешлар,
Фалак тигидин сийнаси решлар,

Буким хожа арзини қилди тамом,
Анга офарин қилдилар хосу ом.

Ки ит бу жиҳатдин назарбоз экан,
Қафас ҳам ул иккисига оз экан.

Яна сўрдим ул хожадин ул замон,
Ун икки бўлак лаълдин бер нишон.

Магар ганжи Қорунға қилдинг гузар,
Ки тушмиш сенга лаълдин поралар.

Ким анга улус кўнгли мойил эрур,
Бу янглиғ итингға ҳамойил эрур?

Кетур, соқие, бодаи лаълранг,
Фалак жавридин хотирим топти занг.

Менга бер ичиб кўнглими шод этай,
Узим ғам тилсимидин озод этай.

ШОҲИЗОДБАХТ ХОЖАДИН УН ИККИ БУЛАК ЛАЪЛДИН
САВОЛ ҚИЛҒОНИ ВА ХОЖА ОЗОДБАХТ ЖАНОБИҒА БИР
БОШҚА КИШИ ТИЛИДИН УЛ УН ИККИ ПОРА ЛАЪЛНИ
МУЯССАР ҚИЛМОҒИНИ ТАҚДИР ҚИЛҒОНИ.

Бу кон бағрини кавлаган нақдсанж,
Тушуб они илгида бу навъ ганж.

Фараз хожа айдики: «эй шаҳриёр,
Қи бўлсин сенга давлатинг пойдор,

Ушал вақтким шоҳи бандар эдим,
Тажаммул била бир Скандар эдим.

Сув устиға қилдим иморат бино,
Чиқиб анда айларга касби ҳаво.

Назар айлар эрдим биёбон сари,
Очиб кўз тамошога ҳар ён сари.

Чу бир дафъа саҳроға солдим назар,
Етишди, кўзимга саводе магар.

Талаб айладим шул замон дурбин,
Йироқдин кўриб қолдим они яқин,

Ки бир икки тан одами сурати,
Вале бошқа андом эрур ҳайъати.

Йиқилмоқ эрур йўлга урса қадам,
Олибон бир икки қадам урса дам.

Чу кўргач икисини бу навъ иши,
Ани келтирурға юбордим киши.

Анга юзланиб отини сурдилар,
Икисини хизматга келтурдилар.

Чу кўрдимки бир мард ила бир заиф,
Ки йўл шиддати бирла бўлган наҳиф.

Қуёш тобидин қолмаган юзда нур,
Икисини ранги мисоли кўмур.

Кўтарган яна тифлини бўйнига,
Ададсиз жавоҳир солиб қўйнига,

Солиб хирқаси енгиди ғаллавор,
Бари буйла сангпораи хуш иёр.

Юбордим заифни ҳарам сориға,
Таҳайюр била они атвориға.

Мен андин савол айладим: «к-эй жувон,
На ердин келурсен қаердур мақон?»

Ул айди бу янглиғ ишорат ила,
Ки алжуъ-алжуъ фаросат била.

Чиқордим анга хону қўйдим таом,
Доғи қўйдиму анга сув бирла жом.

Егач бир ики луқма ўздин кетиб,
Ўзига яна келди бир дам ётиб.

Дедим: «эй йигит энди ҳолингни айт,
Бошингга етишган вуболингни айт.

На ердин бу ҳолат била келганинг?
Аён айлагил ҳарнадир билганинг!»

Билурмен йироқдин сафар айлаган,
Мунингдек бу ёнға гузар айлаган.

Деди ул йигит: «баски огоҳ бўл,
Эшит банда арзини дилхоҳ бўл.

Ки мендин сўрарсен бу янглиғ нишон,
Ватандир менга билки, Ҳиндустон.

Отам эрди тинмай сафар айлаган,
Ети иқлим ичра гузар айлаган.

Чу бир дафъа қилди сафарни ҳавас,
Ки Ҳиндутсон мулкани мултамас.

Бу навбат мени айлади ҳамсафар,
Деди: «суд бўлсин менга ё зарар,

Неча кун кўзидин онам тўкти ёш,
Ки бу тифл ҳоло эрур усру ёш.

Эмас ўнг ила сўнг қўли билмоғи,
На ҳожат бу янглиғ сафар қилмоғи?

Отам дедики: умрим ўлди ахир,
Қаригонда бўлсин менга дастгир.

Сафар ичра умрим тугалса агар,
Қаригонда паймона тўлса агар,

Бу фарзандим ўрнимга бўлсин халаф,
Вагарна бўлур барча молим талаф».

Гараз корвон бирла бўлдик равон,
Қилиб корвон азми Ҳиндустон.

Етиб ҳинд мулкин тамошо қилиб,
Ки тужжор эли бирла савдо қилиб,

Неча муддат анда иқомат қилиб,
Иқомат неким истиқомат қилиб,

Яна ҳинд элига қилиб хайр бод,
Ки азм айладик боз этиб сайр ёд.

Ҳам андин харид айлабон бедаранг.
Буён қилғоли азми мулки Фаранг.

Қириб кема ичра халойиқ бари,
Фузуи моли бирла йигит то қари.

Ушал дам баланд айлабон бодбон,
Тушиб сув йўли бирла бўлдик равон.

Бу янглиғ юриш бирла то қирқ кун,
Ки эсди муҳолиф ели кечқурун.

Чу ел бора-бора бўлиб тунду тез,
Тонг отгач улус бирла қилди ситез.

Узуб похудонинг қўлидин инон.
Қочиб ҳар тараф кема бўлди равон,

Сув мавжи била барча топти газанд,
Нафаслар бўлиб эл тамоғига банд.

Бу янглиғ қилиб кема елдин фирор,
Кетибон улус илгидин ихтиёр,

Бориб урди ул тоғ аро тунду тез,
Бўлиб кема ел зарбидин рез-рез.

Ажал заҳр қуйди улус жомига,
Бари ғарқ ўлибон балиғ комиға.

Чу мен толпиниб анда ҳайрону зор,
Ки бир тахта олдимга келди дучор.

Тутуб тормашиб анга ўттим равон,
Ғараз тангри сақлаб қолиб мен омон.

Чу уч кеча-кундуз буянглиғ юриб,
Ки дарё қирғоғига тахта туриб,

Машаққат чекиб жон рамаққа етиб,
Чиқиб ташқариға ўзимдин кетиб,

Ўзимга чу келдим бўлиб ҳушёр,
Кўзимга кўринди ажаб марғузор.

Етиштиму кўрдимки бир неча уй,
Ки халқини аъзоси монанди қўй.

Саропой ранги қазондек қаро,
Нахуд эрди кун-кун аларга гизо,

Мени кўрдилар ушбу ҳолат била,
Навозиш қилибон ишорат била,

Менга бердилар кўб қовурғон нахуд,
Ўзимдин кетибмен егач они зуд.

Чу келдим ўзимга мени кўрдилар,
Ишорат била ҳолими сўрдилар.

Неча бир-биримизга қилдик сухан,
Фараз ул тилим билмади, они ман.

Алар бирла айлаб яна хайрбод,
Бўлиб кўнглим ул хайлдин усру шод.

Яна азм қилдим биёбон сари,
Биёбон неким кофиристон сари.

Бийик қалъадин кўрим анда нишон,
Фалак боши узра бўлиб соябон.

Ки уч кеча-кундузда етдим ўзим,
Ҳам ул қалъа даврига солдим кўзим.

Ки ҳар самти яклухт эрур тошдин,
Киши анда кирса кечар бошдин.

Чу кўрдим қурулган анга бир эшик,
Муқаффал қалин тошдин ҳам бийик.

Яна ўттим андин бўлубон малул,
Қим ул шаҳр аро бўлмадим деб духул.

Бийик тал кўзимга намудор ўлиб,
Ўшал талға чиқдим дилафгор ўлиб.

Кўринди кўзимга буён турфа шаҳр,
Ўтиб ёнидин боз бир печа наҳр.

Дедим: «шаҳр аро ўзни дохил қилай,
Неким мақсадим бўлса ҳосил қилай».

Аёғ остониға қўйғон замон,
Кўрарменки бир пири олийнишон.

Бориб эҳтиром айладим бедаранг,
Бари кийгани ҳам либоси фаранг.

Либосимни бу навъ кўрди мени,
Таниб буйла ҳолимни сўрди мени.

Дедим анга: «Эй пири фархундафол,
Эмастур бу ҳолат маҳалли савол.

Нединким жавобингга йўқ қувватим,
На сендин савол айламоқ тоқатим.

Бўлиб муддате йўл кезиб очмен,
Ки бир пораи нонға муҳтожмен.»

Дегач қилди пир анда ҳозир таом,
Тановул қилибон бўлиб ҳамкалом,

Деди: «Эй йигит айла ҳолинг аён»
Ўзимга ани англабон меҳрибон,

Дедим анга дарёни офатларин,
Яна дашту саҳро машаққатларин.

Ҳар ишким бошимдин қилибдур гузар,
Эшитиб борин пири равшан сияр.

Деди: «Келганингга недур муддао?
Ки бормен сенга дин учун ошно,

Дедим неча куш истиқомат қилай,
Бу элга неча вақт хизмат қилай.

Табассум била айдиким: «эй ўғул,
Тонг отсин сенга кўргузай рост йўл.

Бу оқшом бизи уйга бўл меҳмон,
Қилай сенга тонгла бир ишни аён».

Туриб пир уйи сори қўйдик қадам,
Етишдик ани манзилига баҳам

Ўшал кеча ёттим фароғат била,
Тонг отгач бўлубон ибодат била,

Чиқиб бўлди ул пир хушҳол ҳам,
Қўлимга бериб белу ғирбол ҳам,

Менга бир бийик тални қилди аён,
Деди: «тупроғини кетургил буён».

Ўзимга дедим: «келмасам эрди кош,
Бу оқшом анга қилмасайдим маош.

Бир оқшомга сарф айлаган ошига,
Буюрди бу иш они подошига».

Бориб қаздим ул тални тупроғини,
Кетурдим ўшал ерга кўпроғини.

Чу ғирбол этиб анга солдим назар,
Чиқиб беадад лаълу дурру гуҳар.

Деди манга ул пир: «Эй жон ўғул,
Мунинг олу азм айлагил бошқа йўл.

Ва лекин бу шаҳр ичра қўйма қадам,
Жавоҳирни олу яна урма дам».

Гараз пир пандини гўш этмадим,
Киранда тилимни хамўш этмадим.

Нединким кўрибмен сафар шиддати,
Яна қолмади йўл юрар тоқати.

Чу алқисса ул пири равшан жабин,
Чиқарди иликимга берди нигин.

Бўлиб тунд айдики: «Эй ақлсиз,
Нечаким дедим қилмадинг сен тамиз».

Дедиким: «бу шаҳр ичра қилсанг гузар,
Бориб Чорсу сори солғил назар.

Кўрарсан манга ўхшаган оқсоқол,
Анга учрау они пандини ол.

Анинг илкига бергусенким нигин,
Буюрса ҳар иш ҳукмидин чиқмагин.

Ул эрмиш туғишган биродар манга,
Биродар неким пиру раҳбар менга.

Менга йўқ турур ул тараф бормоғим,
Муяссар эмас шаҳр аро кирмоғим».

Гараз пир бирла видоъ айлабон,
Ки шаҳр ичра кирмоққа бўлдим равон.

Чу кўрдим ажаб шаҳри ороста,
Райят эли барча пироста.

Қилиб ҳар тараф халқ айшу нашот,
Этиб бир-бири бирла эл инбисот.

Саросар дўконларга тўнги шароб,
Бари мақсадинин улус комёб.

Халойиқ ҳужуми бўлиб бар тараф,
Кетиб барча бозор эли ҳар тараф,

Туриб Чорсу сори бўлдим равон,
Чу кўрдим ўшал пир берган нишон.

Асо илгида пири неку жабин.
Узи Чорсуга мураббаънишин.

Бориб они ёнига бердим салом,
Зиёрат қилиб айладим эҳтиром.

Қараб менга қилди назар тез-тез,
Ҳақорат била доғи айлаб стез,

Деди: «к-эй фалак мубтало айлаган,
Ки эй хонумондин жало айлаган.

Не юздин буён айладинг ихтиёр?
На деб сен бу шаҳр ичра бўлдинг дучор?

Ўзингга-ўзинг нега бўлдинг ғаним?
Магар кўрмади бўйни сингур иним.

Ани сўзламоққа тили етмади,
Сени кирмагингга ки манъ этмади».

Дедимким: «Кеча хизматида эдим,
Ки дарвозада ҳурматида эдим.

Ани манъини қилмадим мен қабул,
Билохир бўлиб кўнгли мендин малул,

Бу янглиғ бўлиб табъи андуҳгин,
Ки мадин юборди нишон бу нигин».

Дебон бердим илкига ул пирни,
Олиб пир фикр этди тадбирни.

Замоне тутиб қўлиға бошини,
Қилиб ўзга бу ишни кенгошини.

Деди: «Эй йигит келмасайдинг керак,
Ўзингга ситам қилмасайдинг керак,

Не ҳожат эди бу тараф келмоғинг,
Ўзингни тилсимоғқа солмоғинг?

Кишиким бу шаҳр ичра меҳмон бўлур,
Ўзига-ўзи офати жон бўлур.

Нединким биров анга бермас паноҳ,
Ки то бўлмағунча анга ҳукми шоҳ,

Агар шоҳдин олса ҳар ким жавоб,
Қилур они бут саждасиға хитоб.

Бути олдига шоҳи неку сарир,
Ки шайтон эрур жавфиға жойгир.

Киши сажда қилса агар беибо,
Етишгай қулоғига бутдин садо.

Тутиб отинию билиб ёшини,
Баён айлабон қавму қардошини.

Киши қилса бут саждасидин ибo,
Қилур бошин ул ерда тандин жудо.

Агар подшаҳдин киши бежавоб,
Чиқиб қочмоғин айласа иртиқоб,

Узолиб қолур шаҳр аро ғояти,
Қаёнким етар борғали ҳолати.

Менам сеи каби бир мусофир эдим,
Ки ҳар дашту саҳроға сойир эдим,

Бу шаҳр ичра кирмоғни қилдим ҳавас,
Ки бу навъ маҳбус қолдиму бас.

Киши манъин этмоғлиғ овозаға,
Иним ўлтириб қолди дарвозаға.

Ки ҳар нобалад шаҳр аро кирмоғи,
Кўриб панд ила они қайтармоғи.

Букуи сенки қилдинг бу жониб гузар,
Толибсан ўзингга туганмас зарар.

Бу оқшом бизинг уй сари азм қил,
Несўзким десам ўзинга жазм қил.

Тонг отган замон халқ айлаб фиғон.
Бўлиб барча бутхона сори равон.

Борур шаҳр эли анда бенхтиёр,
Турур ҳозир анда шаҳи шаҳрёр.

Борибон халойиқ аро тургусен,
Яна бутни олдиға бош ургусен»,

Ғараз пир уйидин чиқиб субҳидам,
Ки бутхона тавфиға қўйдим қадам.

Чу кўрдим бари шаҳр эли рўбароҳ,
Ҳам аркони давлат била подшоҳ.

Чу келдим қўйдим бут олдиға бош,
Кўзимға тўлиб ғуссадин сели ёш.

Ниҳоний дедим: «Эй худойи карим,
Сенинг соридур бу сужуд этгоним.

Нетайким менга йўқтурур ихтиёр,
Мусофир эрурмен ишим изтирор.

Садо чиқди бут қорнидин: «Эй фалон,
Сафо келтирибсен, келибсен буён».

Бу сўзни дегаҳ қавму қардошиға,
Кўтарди халойиқ мени бошиға.

Бу эъзоз ила менга тушди кўзи,
Вазир менга назр айлади ўз қизи.

Никоҳ айлаб ўз расму ойиниға,
Ки мен маҳв ўлиб барча тазйиниға.

Кийиб хилъату ҳам ичиб шаҳди ноб,
Бўлиб доғи қиз васлидин комёб.

Ки бир шаҳ саломиға бормоқ ишим,
Келиб комронлиғ бўлиб варзишим.

Бу ишрат била ўткарибон бир йил,
Ки ўтмай аромизга бир қолу қил .

Ғаразким бу муддат ўтиб ёзу қиш,
Толиб нутфае раҳмига парвариш,

Муниингдек етиб ҳамлининг муддати,
Тегибон ано қорнида офати.

Бўлиб бачча алқисса қатъи ҳаёт,
Туғолмай аноси ҳам этти вафот.

Ғаразким ўтиб туш каби ишратим,
Бошимга етиб тоғдек меҳнатим.

Улус жамъ ўлибон йигит то қари,
Таассуф қилибон қараб мен сари.

Чу ҳар ким келур ё заиф ёки эр,
Надомат била менга афсус ер.

Йиғилиб доғи неча аҳбоблар,
Кўриб уйдоғи барча асбоблар.

Барисини байъу шире айлабон,
Бериб нақдин ҳар ким баҳо айлабон.

Неча ҳуққага тўлдириб сийму зар,
Неча ҳуққа ҳалвоу шаҳду шакар.

Чу мен тинмайин йиғлабон зор-зор,
Баногоҳ ўшал пир бўлди дучор.

Деди: «Эй йигит не сабабдин йиғинг,
Ки бу навъ кўксингга тош урмоғинг?»

Дедим: «мисли булбул қолиб боғ аро,
Гулим қолди бу навъ тупроқ аро».

Деди пир: «Ушбу сўзим тинглагил,
Ки эй гофил, ўз ҳолинга йиғлагил!»

Мен они бу янглиғ сўзин билмадим,
Ҳам андоқ маҳал фаҳмини қилмадим.

Чу алқисса бир ноқа келтурдилар,
Мени ноқа устига миндурдилар.

Кўториб яна чиқтилар мурдани,
Гўристон сари нахли пажмурдани.

Улус бўлди дарвоза сори равон,
Мени кўрди ул пири дарвозабон,

Деди: «Эй йигит эмди ҳолинг надур,
Миниб ноқа узра хаёлинг надур?»

Ушал кун,— дедим,— кирмагил шаҳр аро,
Ки то бўлмасин буйла юзинг қаро».

Чиқиб шаҳрдин халқ бўлди равон,
Ушал қалъаким айлаб эрдим баён,

Бари тошдин бурж ила бораси,
Анга етмайин кимса наззораси.

Ики юз киши ул эшикни очиб,
Таҳайюр била ҳушу ақлим қочиб,

Улус кирдилар анда ғавғо била,
Улукни киюрди алоло била.

Мени ҳам олиб қўйдилар ноқадин,
Таассуф қилиб халқ ҳар ёқадин.

Деди: «Эй йигит, энди мардона бўл,
Яна бир-биринг бирла ҳамхона бўл.

Ки бир кун бўлур одами бўлғони
Муқаррар яна бир куни ўлғони.

Бу сандиқ аро барча молинг эрур,
Ки бу наъш ичинда аёлинг эрур.

Бу сандиқ ичинда тўла нону ош,
Эрур сенга бу қирқ кунлик маош.

Чу билдимки бу навъдур динлари,
Бу янглиғ эрур расму ойинлари.

Неча сўз дедим мен итоб эттилар,
Эшикни ёпиб қуфл уриб кеттилар.

Бу янглиғ тушиб кўнглима кўҳи ғам,
Бошим ҳам бу андишадин бўлди ғам.

Гумон айлар эрдимки зиндон эрур,
Назар айладимким гўристон эрур.

Неча ҳуққаларга тўла дурри ноб,
Ки анбўҳ-анбўҳ лаъли хушоб.

Сўнгаклар тушиб ҳар тараф кўҳ-кўҳ,
Улуклар ётиб анда юз минг гуруҳ.

Юриб сайр қилдим кўриб англадим,
Ки бир лаҳза ўз ҳолима йиғладим.

Чунон тоблади туш чоғи офтоб,
Танур ўлди ул қалъа айла ҳисоб.

Қуёш тобишидин ҳарорат эрур,
Ҳарорат демаким қиёмат эрур.

Ийғиб неча тобутни(нг) поясип,
Кўториб паноҳ айладим соясип.

Етардим чиқиб кечалар устига,
Тонг отгач тушиб соядек остига.

Яна ул макон олдиға рўбарў,
Чиқиб қалъани дарзидин оз су.

Киши зарф тутса анга тўлмайин,
Вале сувсизидин киши ўлмайин.

Туну кун қўйиб бошим остига тош,
Тамом айладим қирқ кунлик маош.

Ўтибон ародин тағин икки кун,
Бўлиб очлиғ бирла ҳолим забун.

Яна бир кун ўлди улуғ можаро,
Қулогимга етди эшикдин садо.

Очилди яна қалъа дарвозаси,
Эшиттим яна халқ овозаси.

Халойиқ чу бир мурдани келтириб,
Чиқиб кеттилар наъшни топшириб.

Замоне ўтиб ҳеч дам урмадим,
Ниҳон жойдин ўзни билдирмадим.

Улус кеттилар чиқдим айлаб хаёл,
Қи бир мурдау ҳамраҳи пира зол.

Эрур тобут олдига у боши ҳам,
Ики ҳуққа ёнига кўнглида ғам.

Кутардим келиб эски тобутни,
Чунон урдим ул пири партутни

Видоъ айлаб улдам тани жониға,
Узолди ўзи шавҳари ёниға.

Борибон ани тўъмасин дарзамон,
Кўториб маконимға бўлдим равон.

Келиб жойима доғи туттим ўрин,
Ани ҳам маош айладим қирқ кун.

Чу ҳар ойда бир мурда келмиш эди,
Менга ризқ эшиги очилмиш эди.

Яна бир кун ўлди улуг доругир,
Келиб подшаҳ бирла жамъи касир.

Етиб қалъа буржида эттим камин,
Ки бир мурдаи ҳамраҳи нозанин.

Улус чиққач андин ўтиб бир замон,
Ўзимни анга қилдим андак нишон.

Кўриб ҳайъатимни ҳаросон бўлиб,
Қочиб қалъа буржиға ҳайрон бўлиб.

Дедим анга: «Эй мен каби ғамзада,
Менам сен каби балки мотамзада.

Ки мендин надир бу гуризонлиғинг,
Кўрибон бу янглиғ ҳаросанлиғинг?

Сени бирла биз бунда маҳбусмиз.
Жаҳон сайридин энди маъюсмиз.

Кел эмди мени бирла ҳамроз бўл,
Неча кун тирикликка дамсоз бўл.

Ки мендин сенга ҳеч йўқтур зарар»,
Мулойим сўзим қилди анга асар.

Кўзидин тўкиб ул пари ёшини,
Эшиттию солди қуйи бошини.

Борибон қўлидин тутиб дарзамон,
Кетурдим ўшал ерга қилдим макон.

Насиҳат била ўзга қойил қилиб,
Чучук тил била балки мойил қилиб.

Иккимиз бўлиб буйла хурсанд ҳам,
Ўтубон бир йил бўлди фарзанд ҳам.

Анинг бирла хушҳол бўлдик баса,
Дегил фориғулбол бўлдик баса.

Қуёш қалъа кейпида бўлғоч инҳон,
Иккимиз жавоҳирни сайр айлабон,

Неча ҳуққалардин қилиб интиҳоб,
Олиб ҳам йиғиб беадад дурри ноб.

Ки шояд бу ердин топибон нажот,
Иккимиз неча вақт топсак ҳаёт.

Бир оқшом қилибон насихат чунон,
Мусулмон тариқидин эттим баён.

Залолатда юргонларин англади,
Бўлиб воқиф ўз ҳолига йиғлади.

Чунон йиғладик иккимиз зор-зор,
Баайни тўкар жола абри баҳор.

Тушумга биров айдиким: «Эй ғариб,
Ки етти чиқар соатинг анқариб.

Бу ожизлигинг анга, эй маҳжабин,
Биров қилди махлас йўлимни яқин.

Кулиб айдиким: Бу на афсонадир?
Инонур бу сўз кимки девонадир.

Ки мавжуд эмас заррайи йиқмоғи,
На мумкин киши қалъадан чиқмоғи.

Кишига бу сўз нега бовар эрур?
Ки бу қалъа Садди Скандар эрур

Йиғиб наъшлардин темур михлар,
Узиб баъзи сандуқдин сихлар,

Кетурдим анга айдим: «Эй нозанин,
Тузотгил уруб тош ила сингониин.

Бу ишга мену, сен ул ишга урун,
Ки таиғри кунидур тариғдин фузун».

Дебон турдим ул ишга ҳиммат қилиб,
Ушал қалъа дарзиға ғайрат қилиб.

Ғараз тинмайин анга қилдим шитоб,
Ўзимга ҳаром айлабон хўрду хоб.

Бу меҳнат била доғи ўтти бир йил,
Ишим қалъани қазмоғи муттасил.

Очилди чу алқисса бир равзани,
Кўзимга кўринди жаҳон равшани.

Чу қилдим ани бир киши сиғгудек,
Ғараз бўлди равзан киши чиқгудек.

Чиқиб тифлни бўйнима миндириб,
Неча поран лаълни олдириб,

Ки ногаҳ киши йўлда тутса агар,
Ва ё оптимиздан етишса агар,

Муни бирла манзилга етмак учун,
Чу бир лаҳза ором тутмак учун,

Бу суръат била йўл юрубон бир ой,
Бўлиб дашту саҳро сари раҳгирой.

Туну кун бу йўлда машаққат чекиб,
Ки ҳоло бу хизматга келдик етиб.

Жанобингга бу навъ бўлди дучор,
Ки мундин нари сенгадур ихтиёр».

Ғараз ул йигитни сўзин англадим,
Ани ҳолига бир замон йиғладим.

Ким ул ҳадя қилди бўлиб ошно,
Менга бир табақ лаъли қийматбаҳо.

Кўрубон анинг одамиятлиғи,
Неча важҳдин мардумиятлиғи.

Анинг бирла чиқди баче суҳбатим,
Ул эрди туну кун мени(нг) улфатим.

Гараз умр ўтиб айшу ишрат била,
Ки бандар ишига фароғат била,

Бу шахзодадин икки фарзанд ўлиб,
Икиси доғи ёшлигида ўлиб.

Ки шахзода ҳам сўнгра қилди қазо,
Ки алқисса маргимга бўлдим ризо.

Ки онсиз даме қилмай анда даранг,
Ҳаётимга танг бўлди мулки Фаранг.

Борибон олиб подшоҳдин жавоб,
Ки бандар ҳусулини қилдим ҳисоб.

Ажам сори азм айладим ихтиёр,
Эшит банда арзини, эй шахриёр.

Туну кун юриб йўлга суръат била,
Ки бандар ишига фароғат била,

Ки мендин киши воқиф асрор йўқ,
Бу асрорлардин хабардор йўқ.

Бу сўз эл қулогига айлаб нашаст,
Дедилар мени хожан сакпараст.

Бериб неча йил сакпарастликка мол.
Кишига вале қилмай изҳори ҳол.

Ки ҳоло қилибмен бу жониб гузар,
Мени бошқариб келди бу гул писар».

Буким хожа арзин тамом айлади,
Улус ичра қатъи калом айлади.

Дедим хожазодағаким: «Эй жувон,
Сен этгил менга аслу наслинг баён.

Қаёндин сену қайдин эттинг гузар,
Кетурдинг бўлиб хожаға роҳбар?»

Деди хожазодаки: «Эй шаҳрёр,
Ки бўлсин сенга давлатинг пойдор,

Камина эрурмен вазирни(нг) қизи,
Жамолимға йўл топмагон эл кўзи.

Отам бўлди маҳбус зиндон аро,
Онам ҳам қолиб буйла ҳирмон аро.

Ки мендан алар бошқа фарзанди йўқ,
Икисини кўнглини хурсанди йўқ.

Дедимким: «бу иш ўзга хос айлайин,
Улишдин отамни халос айлайин».

Ниҳоний қилибон либосим бадал,
Нишопур шаҳрига қилдим жадал.

Бориб хожани ҳам кетурдим буён,
Нединким ани шоҳ кўрсин аён.

Ки бу навъ иш кимса қилғони йўқ,
Отам қавлини ҳеч ёлғони йўқ.

Отамни гуноҳидин ўтмак керак,
Анга балки маъзур тутмак керак».

Добон турди қўйди ҳарамга қадам,
Тушиб хожа кўнглига андуҳу ғам,

Олиб кўксига ғуссадин урди тош,
Кўзидин тўкиб оҳ деб сели ёш,

Кўрубон ани оҳу афғонини,
Савол айладим буйла қилғонини?

Деди ҳожаким: «менга йўқтур ўғул,
Уғул йўқидин кўнглим эрди малул,

Ки фарзанд ўрнига қилдим умид,
Мунингдек бўлибмен букун ноумид.

Хусусан бу муддат қилибон маош,
Қариғонда сиррим бўлиб элга фош.

Не сўзким деди таркини тутмадим,
Билохир муродимга ҳам етмадим.

Ки эй воқиф асрор дарвешлар,
Ситам тигидин бағри юз решлар.

Буким хожа ҳолия аён айлади,
Ани ҳолига турган эл йиғлади.

Ғараз буйла маъқул этиб эл сўзин,
Анга ваъда қилдим вазирни(нг) қизин.

Ушал кун вазирни берибон нажот,
Юбортурдим анга сарупоу от.

Бориб ёнига қилдим эъзоз ҳам,
Туну кун менга бўлди дамсоз ҳам.

Бериб хилъат илтига солдим илгин,
Қилиб боргоҳимда маснаднишин.

Яна хожаға айлабон илтифот,
Ўлик жисмига бердим оби ҳаёт.

Этиб ҳамтабақ ўзга шому сабоҳ,
Вазирни қизин қилдим анга никоҳ.

Нечаким топибон бу янглиғ вусул,
Ушал хожадин қолди икки ўғил.

Ки ҳоло бири шаҳрим ичра амин,
Бири бошқа мулк узра соҳибнигин.

Ки эй воқифи ҳол дарвешлар,
Жафо ханжари айлаган решлар.

Ғаразким бу сўздин будур муддао,
Менга тўртингиз бўлдингиз ошино.

Икингиз ҳикоёти бўлди аён,
Яна иккингиз айлагайсиз баён.

Кетур, соқиё, жоми меҳмоннавоз,
Ки шаҳ мажлисига қилиб сарфароз.

Чунон маст қил айлабон ёрлиғ,
Ки кўрмай бу умримга ҳушёрлиғ.

УЧИНЧИ ДАРВЕШ ШОҲ САРГУЗАШТИН ЭШИТГАН СУНГ УЗ
ҲИКОЯТИНИНГ БАЁН ҚИЛГАНИ, НЕЧА КУН ҲОТАМ
ТАРИҚИДА ҚАДАМ ҚУЙГОНИ ВА БИР ҚАЛАНДАР СУЗИ
БИРЛА БАСРА ШАҲРИГА АЗМ ҚИЛГОНИ ВА МАЛИКАЙИ
ОЛ БАРМАК ШАРТИ БИРЛА НИМРУЗ ШАҲРИГА АЗМ
ЭТГОНИ.

Бу майхонадин нӯш этган шароб,
Мунингдек ўлур маст ўлиб комёб,

«Эшит лаҳза арзимни, эй шаҳриёр,
Бўлай сенга бир дам ҳикоятгузор.

Буким банда хизматга афтодамен,
Ўзим форс мулкида шаҳзодамен.

Бўлубон отам тахтига жонишин,
Бошим тож кўрди иликим нигин.

Ўтиб печа йил ҳукмронлиғ била,
Улус бирла кишвар ситонлиғ била.

Яна жамъ ўлиб барча фаҳмида эл,
Келиб хизматимга жаҳондийда эл.

Ҳикоят қилиб кимса ҳолотидин,
Қи Нўшийрвонни адолотидин.

Яна Ҳотами тойни жудидин,
Жаҳонни адам бирла мавжудидин.

Добонким бу дам соҳибн жуд йўқ,
Ки Хотам каби бошқа мавжуд йўқ.

Эшиттим сахони неча хислати,
Бўлиб анга мойил кўнгил ҳиммати.

Ғаразким чиқибон топиб чор роҳ,
Тиқибон анга хонаи хайргоҳ.

Тўқубон анга беадад сийму зар,
Бериб кимсага қилса андин гузар.

Яна очга нону яланғочга тўн,
Кимеки тилаб бир, бериб анга ўн.

Умид улки тангрига бўлғай қабул,
Сахопеша аҳлига бўлсам духул.

Ўтиб неча муддат бул эрди ишим,
Бу янглиғ сахо айламак варзишим.

Чу кунларда бир кун келиб сойиле,
Деди «шайъаниллоҳ» бўлиб мойиле.

Ани(нг) бердим илгига бир мушт зар,
Олиб чиқди кетти эшикдин бадар.

Яна бир эшикдин келиб ул гадо.
Яна «шайъаниллоҳ» деб этти садо.

Олиб бердим анга ададсиз тило,
Қилиб ул доғи бир эшикдин нидо.

Дедим анга: «Эй ҳирс аро поймол,
Недир сенга бу ҳирс бирлан хаёл?

Қаландарсену буйла қорнингга тош,
Бу зар сенгадур неча йиллиқ маош.

Бу янглиғ зару сийм ила тўймадинг,
Тамаъ таркини бир нафас қўймадинг».

Бўлиб тунд ул сойили рўбароҳ,
Деди манга: «Эй марди хиссатпаноҳ!

Бу хиссатга айлаб ўзингга ситам,
Ки Ҳотам тариқида қўйдинг қадам.

Бу андешадин солма кўнглинга ғам,
Чиқиб Басра сориға қўйғил қадам.

Эрур аҳли Басра аро бир азиз,
Ки Ҳотам сифат бир сахопеша қиз.

Ани хизматиға ўзинг насб қил,
Ҳам андин сахо пешасин касб қил».

Дебон сочти илгидаги сийму зар,
Юзимга доғи солмади бир назар.

Неча айладим кейнидин илтижо,
Вале боқмади мен сари ул гадо.

Чу ул кетти тунду мукаддар бўлиб,
Қолибон мен ул ерда музтар бўлиб,

Бу алфоз кўнглимга бўлди халал,
Халал йўқки жонимға муҳлик касал.

Таҳайюрда қолдимки бир муштипар,
Не янглиғ саҳодин бўлур баҳравар

Нсчаким дедим: «Қавли ёлғон эрур,
Муниингдек саҳоват не имкон эрур?»

Туну кун бу сўзни этибон хаёл,
Кўзимга кўринмай даме мулку мол.

Чу билдим мени ўзгача қилғудек,
Ки бу фикр савдоға айлангудек,

Вазирга дедим: «Илгинга сол нигив,
Неча вақт ўрнимга бўл жонишин.

Чу келсам агар мен шаҳу сен вазир,
Ва нлло шу давлат сенга дастгир.

Бориб Басра мулкин макон айлайин,
Кўрубон ўзим имтиҳон айлайин».

Вазир айди: «Сен элни фарзонаси,
Эшитгач гадо ҳарза афсонаси,

На лозим сенга инқиёд айламак,
Ани қавлини эътиқод айламак?»

Ғараз манъини қилмадим мен қабул,
Агарчи улус бўлдилар кўп малул.

Вазирни ўз ўрнимга ҳоким қилиб,
Сипаҳ барчасини мулозим қилиб.

Қаландар сифат бошга қўйдим кўлоҳ,
Чиқиб Басра сори бўлиб рў ба роҳ.

Неча кун юриб тай манозил қилиб,
Сафар ичра қатъи мароҳил қилиб,

Етушдим йўл устида олий работ,
Тушуб қилғудек анга айшу нашот.

Эшики сари тоқи олий бино,
Ҳал этган бари нуқра бирлан тило.

Тамошо учун лаҳза солдим назар,
Киши билмайин қилдим андин гузар.

Қулоғимга етти эшикдин садо,
Ки бир пир чиқти қилиб илтижо.

«Ки бир дам таваққуф қил, эй раҳнавар,
Юзингдин даме дур қил чангу гард.

Фақирхона сори қадам ранжа қил,
Ки бу пирни бир даме кўзга ил.

Бу оқшом туру сенга хизмат қилай,
Ки бу тун сенинг бирла суҳбат қилай»

Добон келдию илгими ушлади,
Ушал қалъаси сори йўл бошлади.

Чу кирдимки бир самтида чорбоғ,
Эрам кўнглига тарҳидин тоза доғ.

Мулавван гули ҳар тараф ранг-ранг,
Дегайсенки бир шоҳиди шўх шанг.

Иморотини сайр этибон тамом,
Кирибон қилиб шаҳнишин бир мақом.

Ёйиб хон ўшал пири некў сияр,
Муҳайё қилиб нуқлу шаҳду шакар.

Кун оқшомгача мезбонлиғ била,
Ки хизматда ширин забонлиғ била,

Доғи неча қул баччаи моҳрў,
Туриб барча хизмат учун рўбарў,

Чу оқшомға ул пири некў паём,
Муҳайё қилиб неча турлук таом.

Бори зарфлар нуқра бирлан тило,
Қилиб ҳозир ул марди соҳибсаҳо.

Солиб хони зарбафт ўшал некхў,
Бериб шарбат ҳар ким тилар бўлса су.

Тановул қилиб доғи қайтиб таом,
Йиғиб барча зарфу зуруф коса, жом.

Билибким улус луқмадин тўйдилар,
Юбон зарфни тоқ аро қўйдилар.

Ғараз ҳар таомеки келтирди ул,
Олиб зарфни бир тараф терди ул.

Саҳаргаҳ солибон қалин тарҳи хоб,
Менга истироҳатга берди жавоб.

Юборди борибон ики гул писар,
Ки меҳмонни ҳолидини ул боҳабар.

Бу янглиғ акобир сифат тарҳи хоб,
Кўрубон тушиб кўнглима изтироб,

Билибон икиси фаросат била,
Ето билмайин мен хижолат била.

Деди: «меҳмон истироҳатга бўл,
Кўнгил жам этибон фароғатга бўл.

Ки бизлар эрурмиз биров бандаси,
Чу меҳмон йўлида сарафкандаси.

Эрур Басра мулкида исматпаноҳ,
Юзидин хижил кўкда хуршиду моҳ.

Мунингдек ки ҳар жинс пайдо эрур,
Бари меҳмонга муҳайё эрур.

Анинг жудини кўбдир афсонаси,
Бу эрмиш анинг меҳмонхонаси».

Чу билдим бу иш ҳадди инсон эмас,
Қаландар сўзи зарра ёлғон эмас.

Тонг отди ғаразким чиқиб офтоб,
Келиб доғи ул пири олижаноб,

Яна хон ила келтирубон таом,
Чучук сўз била айлабон ҳам калом.

Неча қатла кетмакка рухсат тилаб,
Қабул этмайин кўп ижозат тилаб.

Чу уч кеча кундуз бўлиб сарфароз,
Ки бу навъ хизматга меҳмон навоз,

Бу муддатки жам ўлди зарфу зуруф,
Хирад топмайин қимматига вуқуф.

Менга пир айдики: «Эй меҳмон,
Сенингдур бари зарфлар бирла хон».

Вале мен бу сўзни қабул этмадим,
Аларни бирин илгима тутмадим.

Тазарруъ била айди: «Эй мәрди роҳ,
Менга ушбу хизматни этма табоҳ».

Ким ул ҳур сиймо фаросат қилур,
Яқиндирки менга сиёсат қилур.

Ки то олмасанг ҳеч имкон эмас,
Тириклик баримизга осон эмас.

Билибдирки кимдир келон меҳмон,
Бирин олмайин гар бўлибдир равон.

Менга қатл ҳукмини марқум этар.
Бу мансабдин албатта маҳрум этар.

Чу алқисса қилдим анга маслаҳат,
Топибон холи ҳужраи амният.

Ушал ҳужра гунжига қилдим ниҳон,
Калидин олиб йўлга бўлдим равон.

Яна чиқти бир марди некў жабин,
Мулоқот этиб бўлди андуҳгин.

Деди: «Эй йигит, қил таваққуф даме,
Ки ҳолимға қилғил талаттуф даме.

Қадам ранжа қил бизни вайронаға,
Ки ташриф келтир фақирхонаға,

Қудуминг била сарфароз айлагил,
Менга қуллугингни ниёз айлагил.

Букун сенга оби таҳорат тутай,
Бу оқшом сени бирла суҳбат тутай.

Тонг отқач сени бирла қўйсам қадам,
Малика жанобиға етсам баҳам.

Агар бўлса кўнглингга ҳар муддао,
Борибон сени бирла айлай адо».

Гаразким мени қайтариб борди ул,
Уйига ани бирла бўлдим духул.

Чунон мезбонлиғ қилиб бўлди шод,
Яқин билки аввалғидин ҳам зиёд.

Чу уч кеча кундузга таъзим этиб,
Бу ҳам барча зарфини таслим этиб,

Чиқиб Басра сориға бўлдим равон,
Чу кўрдим улусдин эшитган нишон,

Узимга дедимким: «не ҳожат тилай,
Мен ул ҳурдин не таманно қилай.

Ки ул беталаб бу саховат қилур,
Талаб қилса ҳар матлабини берур.

Олибон қўлимға давоту қалам,
Ки қоғозга қилдим бу сўзни рақам:

«Ки йўқ бандани бошқа айтур сўзи,
Талаб бул, ниқоҳимға кирсин ўзи.

Талаб йўлига усру кўнглим малул,
Ки қуллар қаторига қилсин қабул.

Ки мен буйла очу ялангоч эмас,
Яна бошқа ашёға муҳтож эмас».

Рақамни ҳарам сори қилдим равон,
Бу сўз бирла қилдим ани имтиҳон.

Тушуб кўнглима бўлжажаб изтироб,
Ки оё на янглиғ бўлур ул жавоб.

Замоне ўтиб чиқти бир пиразан,
Ҳарир ичра аъзоси қилган ватан.

Ҳарамдин чиқиб доя айлаб хиром,
Келиб курсийи зарга қилди мақом.

Деди менга: «хуш келдинг, эй шермард,
Ки бўлди малика сенга номзад.

Фаришта сифат кўкдин эттинг нузул,
Ки қилди сени моҳ талъат қабул,

Гараз бир ото барча фарзандидир,
Улус ҳар бири орзумандидир.

Нечаким улус ҳуснини қойили,
Бу ҳам сен каби бир йигит мойили.

Валекин ани андаке шартн бор,
Ушал шартини айласанг ихтиёр,

Чу ул хизматини кетурсанг бажо,
Етарсан кўнгилга недур муддао».

Дедимким: «не ишдир ани хоҳиши,
Не хизмат эрур они фармойиши?

Денгизким на сўз бўлса они билай,
Ваё хизмати бўлса бориб қилай».

Талаб қилди ул доя Бехрўзни,
Ани хизмати бирла ферўзни.

Замоне ўтиб келди бир шермард,
Турубон қудумиға андоқки гард.

Чу кўрдимки бир марди санжидае
Сафар ичра юрган жаҳондийдае,

Ениға осилғон ададсиз калид,
Ададсиз хазойиндин олғон муфид.

Дедиким: «Савол айла Беҳрўздин,
Баён айласун шоҳи Нимрўздин».

Ўшал дам деди менга Беҳрўз хон:
«Баён айлайин сен эшитгил аён.

Ки бордир паричеҳранинг юз қули,
Эрур ҳар бири юз отони ули.

Акобир сифатлик мақоми бийик,
Вале мен аларни баридин кичик.

Длар ҳар бирига хазойин эрур,
Сафар айламак расму ойин эрур.

Борур ҳар тарафга тижорат учун,
Қилурға тамошо басорат учун.

Юборур бериб беадад сийму зар,
Гаразким эшитгай таажжуб хабар.

Алар ҳар бири ҳар тарафга кетиб,
Ул ой хизматиға келурлар етиб.

Зарар бирла нафъин даме сўрмайин,
Хаёлиға бир зарра келтирмайин.

Баён айлагай бир таажжуб хабар,
Қолур ул қулиға ўшал сийму зар.

Чу бир дафъа мен айлаб эрдим сафар,
Ки Нимрӯз шаҳрига қилдим гузар.

Кўрарменки шаҳр аҳли тутмиш азо,
Барисини кийган либоси қаро.

Улуғдин кичик барчаси ғам била,
Йигит то қари жумла мотам била,

Неча сўрдим элдин бўлиб ошно,
Неюздин бу элни либоси қаро?

Вале менга ҳар ким такаллум қилур,
Ки киймиш қаро ҳар киши ул билур.

Бу сўзни чу ҳар кимга қилдим хитоб,
Киши бўлмади менга бергай жавоб.

Бу муддатдин алқисса ўтти бир ой,
Қилиб мен ўшал корвон ичра жой.

Бир оқшом эшиттим улуғ можаро,
Чиқиб шаҳр эли барча шоҳу гадо.

Тонг отқач улус чиқти дарвозадин,
Бири қолмайин ушбу овозадин.

Вале қолмади шаҳр аро бир киши,
Бари кўксига тош урмоқ иши.

Биров айдиким менга эй меҳмон,
Чиқиб сен ҳам эл бирла бўлгил равон.

Алар бирла мен ҳам бўлиб ҳамсафар,
Чиқиб ташқари шаҳр эли сарбасар.

Бари тифлу бузрук, йигит то қари,
Бўлиб мунтазир барча машриқ сари.

Халойиқ бари йиғлабон зор-зор,
Бўлиб бори машриқ сари интизор.

Улус айлабон буйла оҳу фиғон,
Қуёш чиқти равшан бўлубон жаҳон,

Мунингдек бўлиб элни бағри фиғор,
Саводе биёбондин ўлди дучор.

Йироқдин бировни саводин кўриб,
Бари йиғлабон кўксига тош уриб.

Яқин келди суръат била ул далер,
Жамоли эди мисли меҳри мунир.

Миниб бир ўкузни чекиб тиғи тез,
Йироқдин улусқа қилибон ситез.

Рикобиға қулбаччаи моҳрў,
Келибон туриб эл била рўбарў.

Укузни суруб тигин айлаб алам,
Йироқдин туриб бир-ики юз қадам.

Қилиб барча тирноғ ила юзни чок,
Яқиндирки эл қилса ўзни ҳалок.

Етиб кўкка ҳар дам улус ноласи,
Кўзидин тўкиб бағри парколаси.

Буким шаҳр эли навҳаси неча саф,
Бу тургон йигит ноласи бир тараф.

Қилиб бу сифат нола ҳаддин фузун,
Банобаҳ етиб ул йигитга жунун.

Сочиб оғзи кап, ҳам қизориб юзи,
Яна маст ўлиб айта билмас сўзи.

Кўтарди чу илкидаги тиги тез,
Чунон ўз-ўзи бирла айлаб ситез.

Вале билмадим они подошини,
Уриб кетти қулбаччани бошини.

Инон қайтариб кетти ғайрат била,
Келур йўлига сурди суръат била.

Яна шаҳр эли сийнасин қилди чок,
Чекиб кейнидин нолаи дардноқ.

Улус қолдилар юзларин йиртибон,
Уриб ўзларин оҳлар тортибон.

Кўзидин тўкиб ҳар бири сели ёш,
Уриб кўксига шаҳр эли барча тош.

Ҳама шаҳр аро кирди бенхтиёр,
Бари ўз макониға тутти қарор.

Неча айладим мен ул элдин савол,
«Ки андак менга айланг изҳори ҳол.

Бу келган паришон йигит ким дурур,
Яна қил баён қайда озим дурур?

Мунингдек ўкузни миниб турмоғи,
Урубон яна қулни ўлтурмоғи,

Денгиз ким дурур анга аслу насаб,
Недур ойда бир келмоғиға сабаб?»

Неча зар била элга бердим фириб
Вале бўлмадим билмоғиға қарийб.

Мен анда уч ой истиқомат қилиб,
Туну кун ул эл бирла суҳбат қилиб,

Гараз воқиф ўлмай бу асрордин,
Асар билмадим ушбу кирдордин.

Чу алқисса ҳар ойда бу можаро,
Гараз шаҳр элини либоси қаро.

Келиб иззатин ўзга фарз айладим,
Борин бир-бир олдида арз айладим.

Эшитгач малика таажжуб хабар,
Ани кейнидин топмайин бир асар,

Туну кун мунингдек тафаккурдадир,
Тафаккур эмаским, таҳайюрдадир,

Деди дояким: «англагил, эй жавон,
Бу сўзларки Беҳрўз қилди баён.

Агар айласанг васлини мултамас,
Қилурсен бу ишни ўзингга ҳавас.

Ки Нимрўз шаҳрига борсанг агар,
Бу сўзни баёнини билсанг агар,

Не юздин ул элни либоси қаро,
Алар кимга тутмиш бу янглиғ азо.

Ҳар ойда чиқиб шаҳрдин ташқари,
Недин йиғлар эрмиш йигит то қари?

Йигитким укуз минди қайдин келур,
Яна қайтибон қай тарафга борур?

Бу ишларни таҳқиқ қилмоқ керак,
Барини баёнини билмак керак.

Бу хизматни шойишта қилсанг агар,
Киар ўз никоҳингга ул сиймбар,

Вагар юрмасанг ушбу рафторга,
Ўзинг солма беҳуда озорга».

Ғараз доя бирла видоъ айлабон,
Ки Нимрўз шаҳрига бўлдим равон.

Эшит банда арзини, эй шаҳриёр,
Бу амрин қилиб жон била ихтиёр,

Неча вақт йўл шиддатини кўриб,
Кими учраса йўл нишонин сўриб,

Чунон шавқидин ишқим афзун бўлиб,
Биёбон аро мисли Мажнун бўлиб,

Уч ой бу сифат йўлга урдим қадам,
Етиб ҳарзамон жонима юз алам.

Чу кўрдим етиб шаҳри Нимрўзға,
Бари шаҳр эли дард ила сўзға,

Халойиқ саросар бари ғам била,
Ҳама кўнглига кўҳи мотам била,

Бу шаҳр ичра ҳар ёнги боқтим ўзим,
Келиб ёдима ҳар эшитган сўзим,

Бу муддатки қилдим улусдин савол,
Бориға келибон бу сўздин малол.

Бу шаҳр ичра алқисса туттим қарор,
Ки то бўлгуча янги ой ошкор.

Яна шаҳр халқи чекибон фиғон,
Бари ташқари сори бўлди равон.

Алар бирла чиқдим бўлиб ҳамсафар,
Чапу рост ҳар ёнға айлаб назар.

Баногаҳ етишти ўшал гавсувор,
Келибон ул эл бирла бўлди дучор.

Туриб қилди бир навъ оҳу фиғон,
Ўзимдин кетибмен эшитган замон.

Ўзимга чу келдим бўлиб ҳушёр,
Кўрармен ки кетмиш ўшал гавсувор.

Улус қайтибон кирдилар шаҳр аро,
Анингдек балиғлар кирар баҳр аро.

Яна бошқа ойда бул эрди иши,
Бале воқиф ўлмай бу сирдин киши.

Нечаки дедим хизматиға борай,
Бу асрорларни ўзидин сўрай.

Халойиқ менга бермадилар жавоб,
«Қи эй беҳирад, ўзни қилма хароб»

Чу бир дафъа элдин чиқиб ёшурун,
Йўл устида турдим улусдин бурун.

Дедимким: «ниҳоят мени ўлдирур,
Бошимға манинг, ханжарини сурур»,

Замоне ўтибон ўшал гавсувор,
Келиб шаҳр эли бирла бўлди дучор.

Келур йўлиға они қўйдим қадам,
Анинг кейнидин йўлға тушдим баҳам.

Чунон суръат этди биёбон сари,
Ки боқмай мени зору ҳайрон сари,

Чу мен ҳам югурдим кўриб дарзамон,
Кўзимға саводидин айлаб нишон.

Чу кўрдик мени кейнидин қолмайин,
Борур йўлидин зарра айрилмайин,

Қим ул қайтибон менга айлаб ситез,
Етиб бошима ургали тиғи тез,

Ғаразким тириклик менга эрди танг,
Қилиб шул дам олдиға бошим яланг.

Чу билди менга буйла ажзу ниёз,
Укузни суруб кетди йўлиға боз.

Яна кейнидин йўлға қилдим шитоб,
Борур эрди ул гўйе бир шаҳоб.

Доғи кўрдиким ортидин қолмадим,
Йўлидин ўзимни йироғ солмадим.

Яна тиғини менга қилди алам,
Ки бир зарб ила қилса бошим қалам.

Чу турдим кўзимдин тўкиб ёшими,
Яқин келса солдим қуйи бошими.

Келиб кўрдиким менга йўқ ҳеч гуноҳ.
Юзимга қараб чекти бир ўтлуғ оҳ.

Доғи қилди бир навъ йўлға шитоб,
Тушиб кўнглима ваҳмидин изтироб,

Яна қолмайин йўлға бўлдим равон,
Бориб кирди бир боғи жаннат нишон.

Бу ким кўб киши боғ эшигин очиб,
Чу кўргач ани ҳар тарафга қочиб,

Кириб боғ аро мисли шери жаён,
Етиб кўкка бир наърасидин фиғон.

Чу кўрдим кириб мен ҳам ул боғ аро,
Пишиб мевалар барча япроғ аро.

Буким қумри савтию булбул уни,
Талаб айлаб ўз қомати мавзуни.

Очилгон қизилу яшил анда вард,
Анингдек ки шингарф ила ложувард,

Ки бир ёниға суффаи шаҳнишин,
Чиқиб анда ул марди андуҳгин.

Қўлиға ўшал ханжари обдор,
Чиқиб суппа устиға тутти қарор.

Бўлубон тафаккур била боши хам,
Малолат била гўйё кўҳи ғам.

Алардин бири олдида турмайин,
Яна ёниға кимса ўлтурмайин,

Турубон иморатға қилди шитоб,
Биров ҳасрати бирла бағри кабоб.

Эшиттим ани неча овозини,
Вале билмадим бошқа ҳамрозини.

Тазарруъ била айлар эрди нидо,
Тавалло қилиб жонин айлаб фидо.

Неча сўз дебон жисмиға печутоб,
Вале бир киши бермай анга жавоб.

Бу афъол ила эрта кун бўлди кеч,
Ҳамоно анга бўлмади нафъ ҳеч.

Ким андин чиқиб тегди андоғ жунун,
Етиб кўкка оҳи ўтидин тутун.

Таёгин олиб илғига тунду тез,
Қилибон ўкуз жонибиға ситез,

Бориб анча урди ўкузни чунон,
Ки чиқти фалакка ўкуздин фиғон,

Чу синди ўкузни урар олати,
Урарға яна қолмади тоқати,

Урарға магар келди анга малол,
Ўкузни яна айлабон хор-мол.

Чу урди, яна қилди подошини,
Аритти ўкузни(нг) юзу бошини,

Келиб жойиға сўнгра тутти қарор,
Ки қуллар етиб хизматиға қатор.

Қараб менга айдики: «Эй мубтало,
Ки эй хонумонидин этган жало!»

Югурдиму қўйдим аёғиға бош,
Кўзимдин тўкиб олдиға сели ёш,

Ишорат қилибон кетурди таом,
Ёбон бир-ики луқма этдик тамом.

Парасторларға берибон жавоб,
Солиб ҳар бири ҳар тараф тарҳи хоб,

Деди менга: «Эй марди аблаҳ паём,
Тирикликни қилғон ўзига ҳаром!

Билурменки қилдинг бу иш ихтиёр,
Пичоқ устихонингға тутқон қарор,

Ушалдам ки бошингга қилдим гузар,
Сенга ишқдин кўрдим андак асар.

Муқаррар эди йўқса урмоғлигим,
Урубон башингни учурмоғлигим.

Чу ҳолоки мен сенга қилдим хитоб,
Агар ростдин менга берсанг жавоб.

Қилай ҳаққингга мардлиғни адо,
Сенга еткурай бўлса ҳар муддао.

Ваё кизб йўлига юрсанг агар,
Ки бир зарра ёлғон гапирсанг агар,

Урай бошингга тигни шул замон,
Ки қонинг мисоли сув ўлсин равон».

Эшитгач анинг қавлин, эй шаҳриёр,
Этиб сўзламоққа тилим устувор.

Баён айладим анга журъат била,
Бошимдин не ўтгонни ғурбат била.

Ки ёлғиз ато юртидин чиққоним,
Анингдек зару сиймни йиғқоним,

Қаландар сўзи бирла айлаб сафар,
Келиб Басра юртига қилмоқ мақар.

Қилиб ҳурваш васлини муддао,
Чиқиб доя бир навъ бермак ризо,

Туну кун қолиб дард ила сўзга,
Бўлиб дохил ул шаҳри Нимрузга,

Улусдин сўруб жонима етгоним,
Билохир ўзим кейнидин кетгоним,

Бори саргузаштимни қилдим баён,
Қим ул шер савлат эшитган замон.

Гараз билдиким ошиқи зормен,
Ки муҳлик балога гирифтормен,

Буким ваъдадин васлға сўз етиб,
Чекиб сайҳа бир лаҳза ўздин кетиб,

Кўтардим тизимға олиб бошини,
Аритдим кўзидин оқан ёшини.

Ўзига келиб айдиким: «эй жавон,
Сенга ваъда қилдим бўлай меҳрибон.

Буким ваъда қилдим вафо қилмасам,
Ки бу ҳожатингни раво қилмасам,

Бу сирдин сени қилмасам комёб,
Берай ишқ султониға не жавоб?

Эшит, эй йигит, айлайин мен баён,
Бориб матлабинг бирла бўл комрон.

Бу асрорлар бирла топ сен вусул,
Мени тангри ҳажр ичра қилмиш малул.

Ки Нимрўз шаҳрига шаҳ зодамен,
Ғаму дарду ҳажр ила ҳамзодамен.

Фалак лаҳза комим била юрмаган,
Ки Нимрўз шаҳрин кириб кўрмаган.

Бу ёшимгача буки кўрдинг ишим,
Ҳар ой бошига бу эрур варзишим.

Отоу онамни жамолини ҳам,
Ки Нимрўзни мулку молини ҳам,

Чу ҳоло отам шаҳр аро подшоҳ,
Ани таҳти ҳукмига беҳад сипоҳ.

Неча вақт фарзанд анга бўлмаган,
Тирик юргану шунчаки ўлмаган.

Неча орзу бирла бермиш мани,
Раиятга торож этиб маҳзани.

Йиғиб хизматиға ададсиз ҳаким,
Ғараз буки фарзанди бўлғай салим.

Бариға бериб сийму зар беҳисоб.
Ки саъд ила наҳсиға берғай жавоб.

Ҳакимлар чу бир-бирга таълим этиб,
Суруб рамлини зарбу тақсим этиб,

Демишларки: «Эй шоҳи олижаноб,
Ки фарзанддин бўлғасен комёб!

Буким толеи наҳс эрмиш бу бош,
Ки то бўлғуча ёши ўн тўрт ёш.

Бу авлоурур ташқари юрмасун,
Фалак узра кавкабни ҳам кўрмасун.

Яна кўрмасин ой била офтоб,
Ки воллоҳу аълам эрур биссавоб,

Эшитгач бу сўзни отам дарзамон,
Ер остига қилмиш менга бир макон,

Неча дояларға либосу хўриш,
Берибон мени ул қилиб парвариш,

Бу эрмиш аларни иши муттасил,
Ўтубон бу таърихдин етти йил,

Отамға улус айлабон маслаҳат,
Демишлар бу эрмиш яна хайрият:

Ки фарзанддек дурри ноёб йўқ,
Ер остига турмоғиға тоб йўқ,

Бу сўздин яна айлабон турфа боғ,
Бўлиб неча муддат бу ғамдин фароғ,

Фалак қадди девор этиб тўрт ҳад,
Дағи сақфиға туттурубон намад.

Қўйиб ҳар тараф шиша деворға,
Ёруғлиқ этиб сақфи ашжорға.

Ичиға қилиб неча манзар бино,
Чиқиб анда айларга касби ҳаво.

Раёҳин била гул битиб ваҳмсиз,
Ани устини беркитиб неча кийиз.

Яна бир муаллимни таъйин этиб,
Мени боғ ила анга тобин этиб,

Ғаразким мени анда берди қарор,
Бўлубон бу иш эл аро ошкор.

Мен ул боғдин ташқари юрмайин,
Ул иккисидин ўзгани билмайин.

Дедим боғи фирдавси аъло эрур,
Бири Одаму бири Ҳаво эрур.

Чунон саккиз йил ичра доно бўлиб,
Муфассир муҳандисга мулло бўлиб,

Ки бир илм ўрганмайин қолмади,
Чу қолди муаллим ани билмади.

Чу ҳар ойда бир лаҳза етмиш эди,
Муаллим била доя кетмиш эди.

Отамни жанобиға қўймиш қадам,
Вазифа олурға икиси баҳам.

Чу мен ҳар саҳар тонг номозин ўқиб,
Қилиб боғини сайр андин ўтиб,

Ки ул боғ саҳнига юрмиш эдим,
Териб бир неча гул кетурмиш эдим.

Чиқиб манзар устиға гуллар сочиб,
Анинг теграсида китобим очиб.

Чу алқисса донишга бўлдим алам,
Ки ёшим қўйиб ўн уч илга қадам.

Қазодин бўлубон чу фасли баҳор,
Бўлиб боғ ичи гўйё лолазор.

Тифоқо муаллим била доя йўқ,
Ўзимга яна балки ҳамсоя йўқ.

Тушуб боғ саҳнига гул тергали,
Тамсшо учун ҳар тараф юргали,

Чу кўрдим ер устига бир тоза гул,
Кўринган замон анга кетти кўнгил.

Ани олмоғига узатдим қўлим,
Қўлим устига чиқди кўрган гулум.

Яна қайта олмоққа қилдим шитоб,
Гаразким олиб бўлмадим комёб.

Чу они ололмай таманно қилиб,
Турубон йироқдин тамошо қилиб,

Бу гул бора-бора бўлубон улуг,
Доғи ортибон лаҳза-лаҳза фуруғ.

Яна юқори сори солдим назар,
Кўзимга бўлиб равзанае жилвагар.

Тафаккур била они қилдим тамиз,
Утиб неча йил эскирилган бу кийиз.

Ки бир сарв шохи қилибон хароб,
Тушубдир анинг дарзидин офтоб.

Чиқиб анда кўрдим бийик осмон,
Тамошо қилибон ёруғлиқ жаҳон.

Кўринди ҳаво авжида тахти зар,
Ҳам ул боғ устига қилди гузар.

Чу ул боғу роғ узра мойил бўлиб,
Ҳаводин бари анда дохил бўлиб,

Буким кулки овозидин тўлди боғ,
Эрам боғи бўлди дегил чорбоғ.

Ушал тахт боғ узра бўлғоч қарор,
Ки фовжи кабутар келиб бешумор,

Тутуб бир-бирин хотирини азиз,
Бори бўлди бир кабк рафтор қиз.

Чу тахт узра бир маҳваши нозанин,
Ки кўрмакка барбод ўлур ақлу дин.

Кезиб сайр қилмоққа бошига тож,
Тутуб барча аъзосин анбуҳ соч.

Чу мен гулбун остиға қилдим мақом,
Етишди бошим узра айлаб салом.

Қўлим туттию айди ул нозанин:
«Ки эй одами, лаҳза бўл ҳамнишин!

Сени бирла бир лаҳза улфат тутай,
Лабим шаҳдидин сенга шарбат тутай»

Дебон илгими тутти ул гулўзор,
Чиқиб бирга тахтиға берди қарор.

Тавозуъ била ўрнидин гаҳ қўпуб,
Тараҳхум била гаҳ юзимдин ўпуб,

Юзумға сепиб лаҳза-лаҳза гулоб,
Қилиб доғи ишқида ҳолим хароб,

Буюрди суроҳи била жом ҳам,
Менга туттию қилди ошом ҳам,

Деди лутф этиб хуш забонлиғ била,
Тараххум қилиб дилситонлиғ била.

«Ки ҳайф одамизодда йўқ вафо,
Иши бир-бири бирла дойим жафо.

Бу элга вафо бўлса эрди агар,
Бўлардим сени бирла шому саҳар».

Дедон олди кўнглимни ҳаддин фузун,
Таним ўртаниб чиқти кўкка тутун.

Тилим келмади анга бир сўзламоқ,
Валекин ишим — олдида бўзламоқ.

Ки бу навъ бир-бирга айлаб назар,
Ўзи жинсидин келди икки нафар.

Келиб ўз тили бирла қилди хитоб.
Эшитгач ани қилди ул ой итоб.

Вале билмадимким на эрди хабар,
Гараз айлади иккимизга зарар.

Деди ул пари менга: «эй олами,
Фалак қўймади иккимизни даме.

Бу золим фалак усру ғаддордир,
Ки ошиқ элига жафокордир.

Агар учраса бир-ики ошно,
Қилур дафъатан иккисини жудо.

Вале эй йигит бевафо бўлмагил,
Ки минбаъд қалб ошно бўлмагил,

Будур шарт бирдам унутма мени,
Ки бир лаҳза таркимни тутма мени.

Менга йўқ анга сўзламоғлиғқа ҳад,
Ва лекин тилим берди шунча мадад.

Дедим: «Эй жамолнинг кўзим равшани,
Зарафшон юзинг хотирим гулшани,

Дегилким сени сўнгра қайдин кўрай,
Ваёким мисолингни кимдин сўрай?»

Деди: «Эй йигит билки осон эмас,
Сени топмоғинг бизни имкон эмас.

Яна сўрдим андинки: «Эй дилситон,
Дегил сенга бори қаердир макон?»

Деди: «Англа эй ишқим афтодаси,
Ўзим билки чин мулки шаҳзодаси!»

Дебон кетти тахти ҳавоға учиб,
Йиқилдим мен ул ерда ўздин кетиб.

Замоне муаллим келур боғ аро,
Кўрар, мен ётиб тошу тупроғ аро.

Ўшал дам етибон отамға хабар,
Ки шаҳзода топмиш бу янглиғ зарар.

Отам ҳам эшитгач келиб дарзамон,
Қилибон мени шаҳр сори равон,

Бари ҳикмат аҳлини ҳозир қилиб,
Аларни яна менга нозир қилиб,

Ҳакимлар отам олдиға урди бош,
Дедилар: «Магар тўлди ўн тўрт ёш.

Туну кун ҳакимлар мудово била,
Вале мен ўзим бошқа савдо била.

Ҳакимлар менга айламакда илож,
Ва лекин хаёлимғадур ҳусни тож.

Чу бўйнимға мусҳаф ҳамойил бўлиб,
Мени кўнглим ул юзга мойил бўлиб.

Иёдат учун қавму қардошлар,
Мени фикрим ул вўсмалик қошлар,

Димоғимға хушбўйлиқлар иси,
Машомимғадур ул қаланфур иси.

Гаразким булар қилмади ҳеч асар,
На нафъини билдим, на топтими зарар.

Нединким ўзим бошқа иллатға доғ,
Вале сўзламоқлиққа йўқтур димоғ.

Ани бирла ҳамраҳ кетиб ақлу ҳуш,
Бу юздин тилим сўзламоққа хамуш.

Бу ҳолат билан ўтқорибон уч йил,
Мудово била барча эл муттасил.

Етишди уч йилдин кейин тожире,
Ўзи ҳам жаҳондийда, ҳам сойире,

Отамни қилиб ҳадя бирлан дуо,
Қилибон отам анга кўп илтижо,

Дебон анга: «Эй Шеримарди салим,
Эшитганмусен ҳеч ҳозиқ ҳаким?»

Демиш улки: «гар борса Ҳиндустон,
Ҳакиме эрур анда Луқмон нишон.

У ёнда жазира эрур хушҳаво,
Топар ҳар киши борса анда даво.

Ки бир жўғийи бордур анда ҳаким,
Ўзидур бийик қалъа ичра муқим.

Очар йилда бир қалъа дарвозаси,
Кетиб қоф то қоф овозаси.

Бир йил қалъаси ичра айлар ҳаял,
Келиб қалъа давриға юз минг касал.

Чиқар вақти бўлди касал икки саф,
Ики саф бўлиб турмиш икки тараф.

Чиқиб ҳар киши муддаосин билиб,
Қўлиға берурмиш давосин қилиб».

Эшитгач бу сўзни отам дарзамон,
Мени жазра сориға этти равон.

Ики юз киши бўлди жамъи касир,
Ки сардор этибон аларга вазир,

Уч ой йўлға юрдик ҳама ҳамқадам,
Ики юз киши бирла еттук баҳам,

Чу кўрдикки бемор элидур қатор,
Борибон ўшал сафға туттим қарор.

Етиб оз кунда чиқар соати,
Яқин келди они келур муддати.

Эшикни очиб чиқди ёлғиз ўзи,
Ки беморлар сори тушти кўзи.

Қаламдон белига намудор этиб,
Сочи била бошига дастор этиб,

Қараб ўнг қўли соридин бошлади,
Давосин битиб олдиға ташлади.

Етиб менга навбат қўлим гутмади,
Қараб бир нафас дору ҳам айтмади.

Бориб сувға ғуслу таҳорат қилиб,
Ўзи билганича ибодат қилиб,

Бу сафға қараб қўлға олди қалам.
Битиб ташлади ҳар ериға рақам.

Мени кўрди-ю илгими ушлади.
Ўзи қалъаси сори йўл бошлади.

Икимиз кириб анда олдин-кейин,
Ки бир боғ эрур рашки хулди бари.

Чу кўрдим иморатлари беҳисоб,
Барисиға мамлу терилган китоб.

Яна бир иморатга қилдим назар,
Эшиклар бари қулф эди сарбасар.

Бир уйға мени айлади меҳмон,
Ўзи қуфл эшик сори бўлди равон.

Ададсиз китоб анда пайдо эрур.
Чу ҳар илм кўрдим муҳайё эрур.

Бари ҳикмату рамлу зижу расод,
Ўқубон бўлиб ақлу ҳушим зиёд.

Бу муддат била ҳам ўтиб қирқ кун,
Бўлиб андаке рафъ мендин жунун.

Буким лаҳза-лаҳза қилиб хўрду хоб,
Вале ишқ ўти бирла бағрим кабоб.

Ўтиб қирқ кун чиқти уйдин ҳаким,
Чу кўрдик мен бордурмен муқим.

Кўрубон бўлиб хурраму шодмон,
Тараҳҳум билан дедиким: «Эй фалон!

Бу боғ ичра ҳар меваким бордур,
Егил, ичкил ҳар нарса тайёрдур.

Яна берди бир ҳуққа қонун била»,
Ки ҳар эрта қил нашъа маъжун била».

Дебон кетти уйига жўғи ҳаким,
Доғи мен мақомимга бўлдим муқим.

Чу алқисса ҳикматга моҳир бўлиб
Дегайсенки кони жавоҳир бўлиб,

Буким доруси бирла бўлдим дуруст,
Бўлиб қайтадин доғи чолоку чуст.

Бу андоз ила доғи ўтти бир ил,
Қараб барча бемор эли муттасил.

Чиқибон ишорат қилиб дарзамон.
Менга бўлди дарвоза сори равон.

Эшигин очибон чиқиб ташқари,
Кўриб жамъи бемор йигит то қари,

Аларға доғи дору берди битиб,
Чу келди ўшал чашмасига етиб,

Вузу айлабон доғи қўйди қадам,
Қўлига олибон давоту қалам.

Кўриб бир йигит дард қилгон заиф;
Баҳаддеки аъзоси бўлгон наҳиф.

Бўлиб ранги монанди бир каҳрабо,
Қилибдур ани дард гўё фано.

Таваққуф қилибон қўлин ушлади,
Ани ҳам бу боғ ичра йўл бошлади.

Кириб доғи дарвозани беркитиб,
Ки мен ўз маконимга келдим етиб,

Ани олибон борди маъвосига,
Дедим: «Бўл бир ишни таманносига».

Бориб айладим равзанидин назар,
Не ишга дедим қилди мендин ҳазар.

Неча шишаға тўлдириб эрди ёғ,
Йигит бошиға ер тутуб қирқ аёғ.

Йигит бошини таркин анда очиб,
Хавотир била ақлу ҳушим қочиб.

Йигит ўлмоғи бўлмай анга хутур,
Яқиндирки босқай қизитган темур,

Ўзим ҳам бу илмига устод эдим,
Яна толиби хатти иршод эдим.

Дедим: «Андаке сабр қилмоқ керак,
Темурни бир андак совутмоқ керак»

Эшитган уриб ерга ғайрат била
Темурни, чиқиб кетди суръат била.

Чу билдим бу ишни бу нав этганин,
Вале билмадим қай тараф кетганин.

Қирибон темурни олиб қошидин,
Ўзуб қирқ оёқни йигит бошидин,

Яна бошини дафъатан боғлабон,
Ўшал шишалар ёғидин доғлабон.

Ғаразким ани айладим комёб,
Эшикни очиб анга бердим жавоб.

Ўзимга дедим: «Қайда кетти экан,
Бу жўғи не манзилга етти экан?»

Тажассус била боғни ахтариб,
Етиб ҳар тарафга кутунуб бориб,

Яна боғ кунжиға қилдим гузар,
Ки андин топилғай мабодо асар.

Сочи бирла ўз бўғзини илдириб,
Ўзини осиб шох аро ўлдириб.

Дедим: «Айлайин мурдасин нопадид,
Эшик сочидин чиқти икки калид.

Яна манзили сори қилдим гузар,
Ўзи ўлтурур уйға қилдим назар,

Чу кўрдимки ҳар навъ асбоб кўп,
Неча ҳуққаларға дури ноб кўп.

Ки бир ҳуққа олдимға келди дучор,
Ани очмағин айладим ихтиёр.

Чу кўрдим очиб бир мурассаъ китоб,
Ки бошдин-аёғин қилиб сарҳисоб,

Кўрарменки ул барча тасхирдур,
Парилар била жинға тадбирдур.

Нисобиға не навъ ўлтурмоғи,
Ўқубон пари хайли келтурмоғи.

Ажойиб китоби муаззам эрур,
Битилган яна исми аъзам эрур.

Кўрубон ўзимдин кетиб шавқдин,
Таҳайюр қилиб дам-бадам завқдин.

Недин ким менга мунтазир турган эл,
Отамни жавобни била борган эл,

Чиқибон аларга бўлиб комёб,
Барисини боғ ичра бердим жавоб.

Ҳама бору йўқин алар ортибон,
Чиқиб ташқари сори йўл тортибон,

Ўзимни бу матлабга восил қилиб,
Яна беадад мол ҳосил қилиб,

Кириб кемага йўлга бўлдик равон,
Тамошо қилиб шаҳри Ҳиндустон.

Отамга етибон бу фаррух хабар.
Чиқиб шаҳр халқи била сарбасар.

Чу алқисса тинмай юриб туну кун,
Келиб боғ ўрнига тобтим сукун.

Ушал боғ тарҳиға солдим назар,
Ки деворидин қолмайин бир асар.

Отамдин савол айладим дарзамон,
Кўринмас недин боғдин бир нишон?

Отам дедик: «Эй ҳаётим гули,
Кўзим боғини сарв ила сунбули!

Сенга чун етишти бу янглиғ зарар,
Қилиб боғни буйла зеру забар.

Ушал кунки етти сенга бу зиён,
Бўлиб боғ ҳам ер била тавъамон».

Дедим: «ҳар киши кўнглими шод этар,
Ки бу боғни доғи обод этар.

Йўқ эрса эмас шаҳр аро кирмоғим,
Ки бу боғ ўрниға ўлтурмоғим».

Нечаким улус бўлдиларким малул,
Вале қилмадим мек кирарин қабул.

Билохир отам ҳукмидин дарзамон,
Бўлиб қайтадин боғ жаннатнишон.

Қилиб тўрт ҳаддини девор ҳам,
Анга ўтқазиб барча ашжор ҳам.

Ким андак замонеки кўб устод,
Қилиб они аввалгидин ҳам зиёд.

Бу турган имаратки қилдинг назар,
Бари сўнгра бўлди бино сарбасар.

Отам кирди шаҳр ичра кўнгли малул,
Мени хизматимга қўйиб қирқ қул.

Риёзат тариқини фаровон этиб,
Яна қирқ тун тарки ҳайвон этиб,

Нисоб этмоғига бўлубон қарин,
Чекиб мунзавий ўлтуруб арбаъин.

Кўриб неча махлуқлар ҳайъати,
Намудор ўлиб юз бало сурати.

Ки нўргач ани зарра ваҳм этмайин,
Ўқурдин даме таркини тутмайин,

Чу тасхир мавъуди бўлди тамом,
Келиб олдима берди жинлар салом.

Деб: «Эй одами сенга не муддао,
Ки бизни қилиб ханумондин жало?»

Мен ул ҳур ҳуснини қилдим баён,
Ҳам ул ваъдасини этибон нишон,

Алар айди: «беҳудадир бу ишинг,
Ки зое дурур сарбасар қилмишинг.

Нединким биз эл ул жамоат эмас,
Ки кофирбизу аҳли тоат эмас».

Аниким менга айладинг сен баён,
Доғи ваъда қилғонинг эттинг аён,

Чу ҳолоки оғзингда онинг сўзи,
Яқин билки Уммон шаҳининг қизи.

Чу андин ғараз бўлмадим комёб,
Барисиға ул лаҳза бердим жавоб.

Яна қайтадин ўлтуруб арбаъин.
Ики чанд ғайратга бўлдим қарин.

Буким қирқ кун буйла бўлди тамом,
Ки Уммон шаҳи келди айлаб салом.

Деди: «Не сабаб бизни келтирмоғинг,
Не боис эрур ўтга куйдирмоғинг?»

Баён эттим анга қизин этгонин,
Мени буйла мадҳуш этиб кетгонин.

Буюрди қизига киши дарзамон,
Менга топшириб бўлди ўзи ниҳон.

Чу кўрдим ўшал ҳур сиймо эрур,
Туну кун менгаким таманно эрур.

Чу ҳозир бўлиб ул замон тахту рахт,
Иниб олдима маҳваши некбахт.

Кўриб бир-биримизни хурсанду шод,
Бўлубон, қилиб ўтган ишларни ёд,

Неча вақт боғ ичра тутдик қарор,
Ани бирла хуш ўтқариб рўзгор.

Дер эрди менга ҳар кун ул сиймбар,
«Ўзингдин бўл, эй одами, бохабар.

Парилар бари сенга душман эрур,
Аларни ишн макр ила фан эрур.

Чу андак замоне агар толса даст,
Қилурлар сению мени ерга паст,

Нединким алар барча соҳир эрур,
Туну кун икимизга нозир эрур...

Бир оқшом икимиз ичибон шароб,
Дедимким: «Бўлай васлдин комёб,

Қулоғимга келдики: «Эй одами,
Қитобингни бергил менга бир дами.

Ки бу вақт ҳамраҳлиғи хўб йўқ,
Қитобинг ўзинг бирла марғуб йўқ».

Вале мастлиғдин ани билмадим,
Ким эрконини фаҳмини қилмадим.

Банобаҳ қўлиға узаттим китоб,
Олиб дарзамон йўлға қилди шитоб.

Деди манга ул ҳур: «Қ-эй ақлсиз,
Неча пандими қилмадинг бир тамиз».

Ани кейнидин тушдим айлаб шитоб,
Доғи бошқа илғидин олди китоб.

Келиб ёдима дафъатан бир фусун,
Уқуб урдим ифритни вожгун.

Сариғ эрди ифритға рангу юз,
Фусун этти таъсир сориг ҳўкуз.

Чу келдимки ул шўх беҳушдур.
Бу муддатгача масту мадҳушдур.

На ердин турарга анинг ҳолати.
На сўз сўзламоққа тили, қуввати.

Билурменки бу сеҳрдиндур асар,
Йўқ эрса анга йўқтур эмди зарар.

Гараз ул пари бирла ҳамхонамен,
Ки бу боғ кунжида девонамен.

Ҳар ой бошиға бир йўли бормоғим,
Қўриб шаҳр элин қулни ўлдирмоғим.

Буким эл мени телба қилсин гумон,
Бу асрордин топмасин бир нишон.

Яна эл билан қаршу қилғон йиғим,
Будурким улусдин дуо олмағим.

Ки шояд қилур дардманде дуо,
Ижобат бўлиб мен топай мудлао.

Отам ҳам бу ғам бирла тутмиш азо,
Доғи шаҳр элини либоси қаро,

«Аё эй йигит, билки, ҳолим будур,
Бу боғ ичра тун, кун хаёлим будур.

Бориб Басра шаҳрига қилғил баён,
Узинг матлабинг бирла бўл комрон».

Эшит банда арзини: «Эй шаҳрёр,
Эшитган сўзин бўлди бағрим фикор.

Ани дарди кўнглимга қилди асар,
Бўлиб ҳолим аввалгидин ҳам батар.

Дедим анга: «Эй марднинг сарвари,
Қасам ёд қилдимки мундан нари.

Ки то бўлмасанг васлидин баҳравар,
Вале қилмайин Басра сори гузар».

Дебон турдим олдидин айлаб шитоб,
Ани матлабинчун қилиб изтироб.

Қаерда эшиттимки, дарвешдур,
Фалак тавридин ёки дилрешдур.

Борибон талаб қилдим андин дуо,
Ғараз буки бечора тобгай шифо.

Бу мушвол ила бўлди беш йил тамом,
Анинг жустужўсиға эрдим мудом.

Чу алқисса бир пир бўлди дучор,
Деди: «Эй йигит сенга не ихтиёр?

Анга саргузаштимни қилдим баён,
Ҳам ул мард ҳолини эттим аён.

Эшитиб ани пири неку сيار,
Бу жониб менга бўлди ул роҳбар.

Ки Қўстантанияға қўйсанг қадам,
Сенга уч қаландар бўлурлар баҳам.

Доғи матлаби бордур ул шоҳни,
Сени бирла уч марди огоҳни.

Топар барча ўз матлабидин нишон,
Эшитгач буён йўлга бўлдим равон.

Буён солди ул марди неку жабин,
Ки берсун худо шоҳни матлабин».

Дегач қўл кўтарди дуоға бари,
Ки топғай ҳама ўз кўнгил истари.

Яна шоҳ бир навъ қилди хитоб,
Ки тўртинчи дарвеш берсун жавоб.

Кетур соғар, эй соқийи маҳжабин,
Мени базм аро қил мураббаънишин.

Ки тўртинчи соғарға қил шодком,
Ишим тўрт соғарға бўлсин тамом.

Тўртинчи дарвеш ҳикоятиким малик содиқ
илгидин олғон суратни жустужўсиға дашт
паймолиғи, билохир ушал суратнинг сийратидан
қомиеб бўлиб, малик содиқ хизматиға мушарраф
бўлғони ва яна малик содиқ зарбатидин беҳуд
бўлиб биёбони бало ангизга тушғони.

Бу тасвир тарҳиға чеккан рақам,
Мунингдек қўяр матлабичун қадам:

Деди бош уриб шаҳга тўртинчи ёр:
«Эшит лаҳза арзимни, эй шахрёр.

Ки бу бандани мулкидур шаҳри Чин,
Отам эрди Чин узра соҳибнигин.

Утиб умри тун-кун адолат била,
Адолат қилибон фаросат била,

Раият бу афъолидин шод ўлуб,
Юз онча дегил юрти обод ўлуб.

Қаригонда қадди бўлиб мисли ё,
Ки тангри мени қилмиш анга ато.

Йигитликда фарзанд юзин кўрмаган,
Ваё кўргану аксарн турмаган.

Ешим тўққиз йил ичра етган маҳал,
Етишти бошига сипоҳи ажал.

Ўлар дам инисиға қилди хитоб,
Ки фарзанддин бўлмадим комнѐб,

Васият буким ушбу кўрган улум,
Қарифонда нахлим, кўкарган гулим.

Чинқиб тахту давлат уза шоҳ бўл,
Раиятни ҳолидин огоҳ бўл.

Яна айла фарзандими парвариш,
Ки бу улғайиб илгидин келса иш,

Қизингни бериб қил анн подшоҳ,
Ўзинг кунжи тоатга қилғил дуо.

Васият қилибон тугатти сўзи,
Ким ул лаҳза оламдин ўтти ўзи.

Иниси ғараз мулк уза бўлди шоҳ,
Олиб мамлакат бирла жамъи сипоҳ.

Чу бўлди ўзи мулк аро комрон,
Мени қилди шулдам ҳарамга равон.

Дебон ташқари бир қадам чиқмасин,
Халойиқ юзин бир нафас кўрмасин.

Чу мен унс этиб неча қизлар била,
Ҳарам ичра тун-кун канизлар била.

Халойиқ юзин кўрмайин бар давом,
Ҳарам ичра суҳбат тутиб субҳу шом,

Валекин етиб шунча ҳушу хирад,
Хуш эрдим қизи деб менга номзад.

Муборак деган эрди лоло менга,
Не лоло дегил жадди аъло менга.

Отам хизматини тамом айлаган,
Ҳар иш бўлса ул эҳтимом айлаган.

Ҳарам аҳлидин гоҳ-гоҳе ниҳон.
Борардим кўрарди мени ҳар замон.

Бошимни тутубон юзумга кулиб,
Тизига олиб кўзга ёш уйрулиб.

Етишти чу алқисса ўн тўрт ёш.
Эшик халқини кўрмайин мен тутош,

Чу бир кун эди қилдим андак синтез,
Юзумга уруб силлийи бир каниз.

Югурдим чу йиғлаб Муборак сари,
Муборак беким тожу торак сари.

Чу кўргач Муборак мунингдек йиғи,
Вале сўрмайинким недин урмоғи,

Муборак мени урди силли яна,
Ки кўнглимга бермай тасалли яна.

Деди: «Эй улус ичра бўлгон забун,
Халойиқ аро давлати вожгун,

Ким ар бўлса эрди сенга давлате,
Халойиқ аро андаке ғайрате,

Отанг тожу тахтига соҳиб эдинг,
Улус бирла тун-кун мусоҳиб эдинг.

Десамким қилай сенга сиррим аён,
Кўрарманки йўқтур бир андак нишон».

Дедию Муборак қўлим ушлади,
Ушал подшаҳ сори йўл бошлади.

Бориб иккимиз эҳтиром айладук,
Туриб подшаҳга салом айладук.

Буким шоҳ кўрди Муборак юзин,
Туриб тахтидин ерга солди ўзин.

Деди: «Эй Муборак, недин келганинг,
Ки фарзандим мунда келтурганинг?

На ишдир анинг кўнглига муддао?
Дегил они сен, айлайин мен адо.

Букун ким кетирмиш мунингдек адаб,
Магарким қилур ўз муродин талаб».

Дебон ўз ҳақимига қилди хитоб,
Ки саъд ила наҳсини қил деб ҳисоб.

Ҳакимлар келиб барчаси сарбасар,
Дедиларки: «Эй шоҳи гардун сияр.

Бу муддат қамар буржи ақрабгадур,
Ики юзча йил наҳс қолабгадур.

Яна икки юз йил ани муддати,
Ўтубон етар саъдининг соати.

Деди шах: «Муборак, бу сўз англагил,
Ки фарзандими бу сифат сақлагил.

Мунигдек етиб саъд соат била,
Қилай туй бўлсин фароғат била.

Чу шаҳин Муборак сўзин англади,
Мени ҳолима бир нафас йиғлади.

Муборак менга айди, эй бехабар,
Ки мунидин етар сенга бир кун зарар.

Нетай сенга мен ким намакхормен,
Бу асрорлардин хабардормен».

Эшитгач бу сўзни ани ушладим,
Аёғига шул дам ўзим ташладим.

Дедим: «Айт ким не гапирди сенга,
Не иш эрди махфий буюрди сенга?»

Деди: «ваъда қилди ададдин фузун,
Зару хилъату жоҳ ҳаддин фузун.

Ғаразким сени айласам нопадид,
Ҳам ул ваъдаси бирла бўлсам муфид.

Вале сен кетурма кўнгилга ғубор,
Юз илга бу иш айламам ихтиёр.

Нединким отангга намакхормен,
Сенинг хизматингга сазовормен».

Валекин кунун шомдур ё саҳар,
Икимизга бирдек етишгай зарар.

Эшитгач не иш қилганим билмадим,
Ки бир дам Муборақдин айрилмадим.

Дедимким: «Ўзинг айла ғамхорлиқ,
Бу ишга ўзинг қил мададкорлиқ.

Муборақ деди: «Ғам ема, эй ўғул,
Ки бир маслаҳат топти кўнглимға йўл.

Магарким топармиз ул ишдин мурод,
Сению мени кўнглимиз бўлса шод».

Дедию келиб илкими ушлади,
Отам боргоҳига йўл бошлади.

Отам тож ила тахтини кўрсатиб,
Яна бордук анда бир уйга стиб.

Кўрунди ул уй қушжига бир мағок.
Эшикни очиб анда беваҳму бок,

Ер остиға кўрдим тушуб зилалар,
Кўрунди менга неча бўзиналар.

Бу ёниға бир суффаи шаҳнишин,
Кўрубон анга айладим офарин.

Чу бир ёнга ўн хум туруб сарбасар,
Кўрарманки мамлу барисиға зар.

Хум оғзида бир хиштни(нг) ҳайъати,
Ҳам устиға бўзинани(нг) сурати.

Эрур тўққизиға бу янглиғ сувар,
Бирига бу суратдин ўлмай асар.

Дедим: «Эй Муборак, муни қил баён,
Йўқ эрса ўлурмен кўриб шул замон.

Бу асрорни менга маълум қил,
Ўзингдин мени ёки маҳрум қил.

Деди менга: «Эй элни фарзонаси,
Бу эрди отангни(нг) ниҳонхонаси.

Малик Содик эрди отангга билиш,
Бор эрди ани ёнида ёзу қиш.

Неча мушку анбар юборур эди,
Ўзи йилда бир дафъа борур эди.

Олиб барча хушбўй совға-салом,
Бориб йилда айлар эди эҳтиром.

Малик Содик айлаб отанг ҳурмати,
Берур эрди бўзинани(нг) сурагини.

Чу бир дафъа сўрдимки: «Эй шаҳрёр,
Бу тасвирни сенга не нафъи бор?»

Табассум қилиб айдиким: «Эй фалон,
Бу асрорни тут улусдин ниҳон.

Малик Содик эрур парилар шаҳи,
Ани барча жину пари ҳамраҳи.

Тилодинки бўзина тасвирдур,
Анга минг пари балки тасхирдур».

Отанг бирла бир дафъа қилдим сафар,
Малик боргоҳига айлаб гузар.

Отанга малик айлабон ёрлиғ,
Тараххум қилибон мададкорлиғ.

Деди: «тўққизин айладим ҳақ гузор,
Бирига яна бўлгусен интизор.

Бу ўн сурат ар бўлса сенга тамом,
Бўлурсен халойиқ аро шодком».

Вале билмадимким маоли недур,
Икисини қилгон хаёли недур.

Келиб доғи манзилга тутти қарор,
Отанга бор эрди борур ихтиёр.

Гараз йўл яроғини қилгон маҳал,
Етишди бошига сипоҳи ажал.

Чу ҳоло менга ушбу маъқулдур,
Кўнгилга бу андеша мақбулдур.

Малик Содиқ олдига элтай сени,
Яна арзи ҳолингни айтай сени.

Ки шояд отангни риоят қилиб,
Сенга меҳрибонлиғ бағоят қилиб,

Бу ишни агар қилса таълимини,
Сенга берса бўзина тасвирини,

Ки ўн сурати сенга бўлса тамом,
Отанг мулку тахтига қилсанг мақом.

Агар бўлмаса буйла бўлмоғлигинг,
Сенга бас ўлимдан қутулмоғлигинг».

Дедим анга йиғлаб мен: «эй пири роҳ,
Бўлурсан ўзинг менга пушту ланоҳ!

Ки сендин менга бошқа ғамхор йўқ,
Бу афтодаликда мададкор йўқ».

Чиқарди мени ул ҳарам томиға,
Ўзи тушди бу ишни анжомиға,

Қилиб неча муддат йўл асбобини,
Париға керак бўлғудек бобини,

Бир оқшом Муборак қилиб маслаҳат,
Демиш шоҳга бу эрур хайрият:

Ки арзимни гар айласангиз қабул,
«Биёбон сари Элтайин бу ўғул.

Ани дашту саҳрода нобуд этай,
Бу андешадин сизни хушнуд этай».

Эшитгач будам шоҳ қатъи ҳаёт,
Муборакка шул дам бериб икки от,

Миниб иккимиз йўлга қилдик шитоб,
Тулу кун ҳаром айлабон хўрду хоб.

Аду ваҳмидин бир даме турмайин,
Ки бир лаҳзае ерга ўлтурмайин.

Юрардин бўлиб отлар жабҳасой,
Мунингдек юриб суръат айлаб бир ой,

Бир оқшом юарга дилафкор ўлуб,
Бийик тал кўзимга намудор ўлуб,

Чиқиб от қўйиб талға беихтиёр.
Кўринди у ён турфа бир марғзор.

Буким машъалу шамъ ҳаддин фузун,
Ки бир ён ёнар ўт ададдин фузун.

Чунон ғулғуду кўс тортиб нафир,
Яқиндурки ваҳм ила бўлсам асир.

Дедим: «Эй Муборак, бу не жойдур,
Ки бу навъ анга нолау войдур?»

Муборак чиқиб кўрди андоғ суруд,
Тушиб отидин ерга қилди сужуд.

Деди: «Қилди бахтинг мададкорлиғ,
Сенга давлату бахт этиб ёрлиғ.

Булар билки жину пари лашкари,
Малик Содиқ эрмиш алар сарвари».

Дедимким: «Сафардин ҳамоно зарар,
Етибон кўзимга кўринмас асар.

Муборак менга қилмайин қолу қил,
Кўзимга чекиб сурмадин икки мия.

Чу кўрдимки юз фавжи раъно нари,
Ки ишратга сар гарм ўлубон бари.

Ҳама моҳталъат, ҳама маҳжабия,
Ҳама ҳурсурат, ҳама нозанин.

Эрур хўблиқ важҳдин барча тоқ,
Чўмиб дурру тавҳарга бошдин-оёқ.

Кийибон ҳама масҳи бирлан ўтук,
Нединким аёғлар эрур барча тук.

Тикиб ҳар тараф хаймау боргоҳ,
Муҳайё бўлиб булжажаб коргоҳ.

Етишдик чу сарвақтига ногаҳон,
Алар ҳам Муборакни кўрган замон,

Етиб ҳазл этибон қўлин ушлашиб,
Малик Содик олдиға йўл бошлашиб,

Чу кўрдим мулавван бийик боргоҳ,
Чиқиб тахти зар узра бир подшоҳ,

Ажаб шаҳки давлатга лойиқ эрур,
Дедилар ани шоҳ Содик эрур.

Муборак кўриб қилди аввал салом,
Яна мен бориб айладим эҳтиром.

Икимизга бир жой таъини қилиб,
Ҳар олти жиҳат анга тобин қилиб,

Дуо айладик шоҳни давлати,
Буким элга андозасиз шафқати.

Ишорат била қилди ҳозир таом,
Яна мезбонлиғни қилди тамом.

Бўлиб фориг ул шоҳи олийжаноб,
Кулубон Муборакка қилди хитоб:

«Ки бу шоҳзода магар билмади,
Бу муддат бизинг кўргали келмади.

Атоси чу бизга намакхор эди,
Ки ҳар хизмат этмакка тайёр эди?»

Муборак деди анга: «Эй шахриёр,
Бу муддат мунга йўқ эди ихтиёр.

Буким тифл эрдию билмай йўлин,
Не йўл билмайин унг била сўл қўлин.

Кунун қул қаторига гар билсангиз,
Атоси каби илтифот этсангиз».

Бари саргузаштимни қилди аён,
Муборак тилимдин этибон баён.

Фараз шоҳ олдига асраб адаб,
Ки бўзнна тасвирин этти талаб.

Эшитгач ани шоҳ қилди хаёл,
Дедимким: «Етишти мабодо малол».

Деди: «Эй Муборак, бу сўз англағил,
Бу сўзни қулоқ солибон тинглағил.

Мунга кам эмас бир замон шафқатим,
Вале бор анга андаке хизматим.

Бу хизматни гар етса итмомиға,
Анинг еткурай ҳарнаким комиға.

Кетуруб буён гар амонат ўзи,
Амонатга солмай хиёнат кўзи».

Муборак деди доғи: «Эй шахриёр,
Бу ишни қилур жон била ихтиёр».

Деди: «Одами хушмувофиқ эрур,
Бари бир-бирига мунофиқ эрур.

Бу оқшом бориб ҳолни чоғлагил,
Келиб эрта хизматга бел боғлагил».

Мураххас бўлиб чиқтук андин равон,
Бўлиб кеча бир хаймага меҳмон.

Яна эрта азми салом айладик,
Ки хизмат йўлига хиром айладик.

Дуо айладик шоҳ сори қараб,
Яна айладик хизматини талаб.

Деди шоҳ: «қилмай диёнат агар,
Амонатга қилсанг хиёнат агар.

Бошингга келур юз туман минг бало,
Ки дардингга ҳаргиз топилмас даво.

Муборақ деди: «Э шаҳи бокарам,
Бу андешадин олма кўнглингга ғам.

Агар келса кўнглингга бу тифл ёш,
Бу қулни агар бўлса жисмига бош,

Бу хизматни шойиста қилмоқ дурур,
Ани манъи паймона тўлмоқ дурур».

Деди шаҳ: Муборақ сўзинг барча дур,
Валекин бу инс эҳтиёти зарур.

Буюрдик ҳозинни келтирдилар,
Ҳамул лаҳза хизматга еткурдилар.

Дедиким: «Кетуртил фалон ҳуққани».
Кетургач олиб чиқди бир шуққани.

Чақирди мени олдиға: «к-эй фалон,
Бу хизмат учун йўлга бўлғил равон».

Дебон берди бир нозанин суратин,
Деди: «Тобкусен бу санам сийратин».

Мунинг ахтариб ҳар тараф юргусен,
Топпиб келтуриб бизга топшургусен.

Валекин хиёнат йўлин тутмагил,
Кишига бу сирни аён этмагил.

Қилай сўнгра ҳар матлабингни адо,
Отанг юртида айлайин подшоҳ».

Очиб кўрдим они мен, эй шаҳрёр,
На ҳуш қолди менга ва не ихтиёр,

Чу боқдим анга ихтиёрим кетиб,
Яқиндирки ўлсам мадорим кетиб.

Дедимким менга воқиф асрор ўлур,
Мабодо Муборак хабардор ўрур.

Дедим: «эй, Муборак, недур маслаҳат,
Қаён бормоғимиз эрур хайрият?»

Пари бирла жинн ҳар тарафга борур,
Қаён ихтиёр айласа ахтарур.

Ҳамоно бу суратин йўқ сийратин.
Бу сийрагини йўқ топгудек сурати.

Бу хизматга бизларни ким ташлади,
Магар борса келмасга йўл бошлади».

Муборак деди менга: «эй бехирад,
Қўнгилдин бу андешани айла рад!

Икимиз бу хизматга юрмоқ керак,
Тараддуд қилибон югурмоқ керак.

Ки шояд бу ишдин худойи карим,
Отанг тахтига айласа мустақим».

Ғаразким Муборакдин эттим ниҳон,
Анинг ишқинда берк бел боғлабон.

Туну кун юриб дашту саҳро кезиб,
Муҳаббат майи жисму жоним эзиб,

Эшитиб қаён бўлса бир нозанин,
Сўроғлаб анга ўзни айлаб яқин,

Машаққат била туну кун типмайин,
Ки бир дам фароғат юзин кўрмайин.

Сафар ўти куйдирди жисмимни пок,
Йиқилдим яқиндурки бўлсам ҳалок.

Дедим: «Эй Муборак, сўзим англагил,
Бу айғон сўзимни яна тинглагил.

Бу йўлдин бу навбат туганса сафар,
Қилай бир вилоятни ўзга мақар.

Яқинким бу юрмоқни поёни йўқ,
Бу суратни топмоғлиқ имкони йўқ».

Кечиб мен ото тахтию тожидин,
Яна мулк ила харжию божидин.

Қилиб барча манзилга бу гуфтуғу,
Муборак уруб ҳар дам ўтимга сув,

Бу мунвол ила йўл кезиб етти йил,
Ким ул ҳурни ахтариб муттасил,

Қазодин чу бир шаҳр бўлди дучор,
Фалаксо эрур теграсида ҳисор.

Чу кўрдим ики тан тиловат қилур,
Тиловат қилибон ҳаловат қилур.

Кириб анда дарвозадин ичкари,
Кўрармиз тиловат ила эл бари.

Бу шаҳр ичра кирдик бари хосу ом,
Қўюб лавҳалар узра ҳар ён калом.

Яна Чорсу сори қилдук гузар,
Бари эл тиловат била сарбасар.

Чу корвонсаро ичра қилдук нузул,
Ки тужжор аросига бўлдиқ духул.

Етиб кечау тонг намозини ўқуб,
Бориб доғи ҳаммомга ўзни ювуб,

Чиқибон яна йўлга урдуқ қадам,
Етиштук доғи раста сори баҳам.

Йўлуқти икимизга бир марди пир,
Чиқар оғзидин гар дам олса нафир,

Кўзи доғи аъмою илгида сув,
Бўлиб анга ибрат учун рўбарў.

Ичиб илкидин сув бўлиб мултафи,
Ани бердим илгига бир ашрафи.

Кўтарди дуоға қўлин марди пир:
«Ки бўлсун, йигит, бу пулинг дастгир.

Чу билдимки ул пир кўрмай нишон,
Ушал ашрафини қилиб пул гумон.

Эшитгач ани пир ташлаб асо,
Қилибон яна қайта бошдин дуо,

Муборак била сайр этибон баҳам,
Чиқиб бир маҳаллага қўйдук қадам.

Ким анда имороти сангин эрур,
Хароб ўлса ҳам тарҳи рангин эрур.

Утиб неча юз йил бўлубон хароб,
Кўриб они ибрат қилиб иктисоб.

Икимиз тамошога, эй шаҳрёр,
Банобаҳ ўшал пир бўлди дучор.

Ки бир ашрафини ато айлаган,
Мени шаҳр ичида дуо айлаган.

Чу пир ул иморатга бўлди духул.
Қириб бир мағок ичра қилди назул.

Ер остига кўрдим иморат яна,
Қулоқ туттум анда бағоят яна.

Етишти қулоғимга андин нидо,
Ким ул пирга айдиким: эй ато,

На бўлди букун зуд азм айладинг,
Бир ишни магар ўзга жазм айладинг?

Ки бу навъ йўқ эрди одат сенга,
Доғи буйла юрмоққа ҳолат сенга?»

Деди пир: «эй кўнглимни зийнати,
Таним руҳию жисмими қуввати,

Букун бир йигитни худойи жаҳон,
Сени бирла менга қилиб меҳрибон,

Қўлимга ато айлади бир тило,
Анинг ҳаққига айла сен ҳам дуо!

Ким андин олиб неча турлук таом,
Сени сориға зуд қилдим хиром.

Доғи бўз кетурдики, эй ҳақшунос,
Ўзингга тикиб қилғил оши либос».

Эшитган бу сўзни ўшад маҳжабин,
Дуога кўтарди менингчун қўлин.

Чу андак тушуб солдим анга назар,
Кўрарменки қоғозга ёзгон сувар.

Юзи мисли меҳри дурахшон бўлиб,
Сочи теграсига паришон бўлиб,

Епилгон тани соф ила ул пари.
Эрур тун аро бир маҳи ҳовари.

Яна бир тараф нуқтан хатту ҳол,
Муқаввас яна икки мушкин ҳилол.

Банобаҳ ул ой менга тушти кўзи,
Қулогимға бу навъ етти сўзи:

«Аё эй йигит, тангричун шарм қил,
Мени ҳолима андаке раҳм қил.

Ки бул вақт иисоф қил, эй жувон,
Яна бошқа мақсадға бўл комрон».

Дедим: «эй бу вайронанинг одами,
Эшитгин мени арзими бир дами,

Мусофирмену йўқ чу маъво менга,
Валекин ададсиз таманно менга.

Фалак айлаган хонумондин йироқ,
Тушуб қуш каби ошёндин йироқ».

Эшитгач бу сўз чиқти олдимға пир,
Танибон менга бўлди фармонпазир.

Келиб илкими ул замон ушлади,
Ушал манзили сори йўл бошлади.

Икимиз чу уй сори бўлдик равон,
Туриб ул пари бўлди андак ниҳон.

Деди ўлтуруб пир: «эй навжувон,
Баён айлагил қайси ердур макон!»

Дедим: «билки, Чин мулки шаҳзодаси:
Ки бир нақш суратни дилдодаси.

Тушуб менга тужжордин сурати,
Чиқиб ахтарибон анинг сийрати.

Неча йил машаққат чекиб дашту тоғ,
Муяссар менга бўлмади ғайри доғ.

Ато юртидин чиққанним етти йил,
Бўлубтур менга, эй ато, жазм бил.

Чекибмен бу муддат сафар шиддати,
Бошимга етиб юз бало меҳнати.

Гаразким сенга айлайин мен баён,
Тоғибмен бу вайронадин бир нишон.

Етишдим бу ерга кезиб тоғу чўл,
Гараз буки қуллуққа қилсанг қабул».

Маликдин вале ҳеч дам урмадим,
Анинг отини тилга келтирмадим.

Эшитгач бўлиб пир ҳоли табоҳ,
Ўзидин кетиб чекти бир ўтлуғ оҳ.

Деди: «Эй йигит, барча ҳарфинг қабул,
Эшитгач бўлиб усру кўнглим малул.

Бу қизга эрур бир балойи азим,
Ки андин киши қолмамишдур салим.

Кўрарсенки ҳар гулга бордур тикон,
Бу гулға тикон барча муҳликсинон.

Ки бул шаҳдға заҳр мамзуж эрур,
Магарким ҳаёлинг сени пуч эрур.

Бу ганжим аро ҳалқа урмиш илон,
Агар майл эгар кимса, топмас амон.

Эшитгин баён айлайин ҳолими,
Бурунги маҳал ўтган аҳволими.

Мен эрдим бу мулк ичра соҳибсарир,
Дегайсенки шоҳиға эрдим вазир,

Атодин атоу анодин ано,
Бу элдин келиб барчаси пешво.

Бўлиб тангрига кўб дуо мустажоб,
Бу фарзанддин айлади комёб.

Ошиб йилба-йил ҳусвининг шуҳраси,
Тушиб ерга гуё фалак зуҳраси.

Чунон бўлди олам аро ошкор,
Эшитган улус бўлдилар беқарор.

Вале бор эди шоҳға бир ўғил,
Ки Юсуф бўлиб ҳусни бобиға қул.

Билохир менга шоҳ асраб адаб,
Қилиб қизини ўғлиға мендин талаб.

Чу мен ҳам қабул айладим жон била,
Юборди киши неча эҳсон била.

Билиб эл на иш бирла мастурдур,
Қилиб ҳарна халқ ичра дастурдур.

Кўнгилга на етган таманно била,
Бериб тўй ададсиз тамошо била.

Ғаразким ўтиб бир неча муддати,
Етиб иккисин ақд этар соати.

Келиб ўлтуриб шоҳ савлат била,
Ки бир неча аркони давлат била,

Икисини ақд айлабон дарзамон,
Улус кеттилар ҳар бири ҳар қаён.

Чу шаҳзодани солдилар ичкари,
Чиқиб шаҳ била эл бори ташқари.

Бўлиб бир-бирин кўнглини хуррамин,
Етишти ғаразким зуфоф оқшомин.

Бухим ҳужрадин бўлди ғавго баланд,
Парасторлардин алоло баланд,

Саросима бордук эшитган замон,
Чу кўрдик ётиб ҳар тараф посбон.

Эшитдик бир уйдин ажаб можаро,
Эшиклар бори руст ғавго тўло.

Вале билмадукки ким эрди алар,
Яна бир-бирига не дер эрдилар.

Замоне ўтиб паст бўлди хурўш.
Анингдекки бир жамъ бўлди хамўш.

Эшикларни синдурдилар киргали,
Икисини аҳволини сўргали.

Чу кўрдикки шаҳзода бўйнига ип,
Етибон ўлиб сақф аро осилиб.

Бу қиз бир тарафга йиқилмиш қочиб,
Бўлиб бсхуду оғзинди каф сочиб.

Ҳама бўлдилар анга ҳайрону зор,
Кетибон улус илгини ихтиёр.

Етншди атосига шул дам хабар,
Бу ишдин келиб билмади бир асар.

Буюрди ғараз қизни ўлдиргани,
Ғазаб ханжарич бўғзига сургани.

Яна бўлди ошубу ғавғо тутош,
Ҳаводин ёғиб шоҳ бошинга тош.

Буким урдилар силли ҳар ёнидин,
Доғи ваҳм этиб шоҳ ўз жониндин,

Дедиким: «итургин бу бадбахтни,
Ки барбод этар тож ила тахтни».

Кетурдим бу қизни уйим сорига,
Вале етмайин ҳеч асрорига.

Чу фориг бўлиб шоҳ этиб таъзият,
Яна эл билан айлабон маслаҳат,

Ки қилса мени қатлу торож ҳам,
Ваё шаҳрдин қилса ихрож ҳам.

Неча тан бошимга етишган замон,
Бўлиб фитнау тим-қоронгу жаҳон,

Ҳаводин улусқа яна ёғди тош,
Тегиб тошлардин синиб неча бош.

Халойиқ аро сангборон бўлиб,
Қочиб ҳар тараф барча ҳайрон бўлиб,

Қулоғига етти яна бир нидо,
Ким: «англа бу сўзни аё подшоҳ!

Етурсанг иккисиға андак зарар,
Қилай тожу тахтингни зеру забар.

Чу алқисса шаҳ қўрқиб ўз жонидин,
Ҳам ул дам кечиб ўғлини қонидин,

Қилиб ҳукмким шаҳр аро турмасин,
Бу қиз ташқарини юзин кўрмасин».

Бу муддатгача шоҳ ранжур эрур,
Ушал дард ила кўзи бенур эрур.

Деди барча раммол эли сарбасар,
Бу мулк ичра етмиш паридин зарар.

Мунинг дафъи тун-кун тиловат эрур.
Улусқа ҳам андин ҳаловат эрур.

Ғаразким бу қул мунда маъюсдур,
Қизим ҳам бу ғор ичра маҳбусдур.

Сотибон бисотимни арзон-гарон,
Қилиб мен бу вайрона ичра макон,

Улус шоҳдин ваҳм этиб, бир дирам,
Менга шаҳр ичида қилолмас карам.

Халойиқ мени балки душман билур,
Чу қўргонда таъну маломат қилур.

Букунким менга айладинг сен карам,
Чу билдим мусофир эурсан бу дам.

Агар бўлмаса эрди мундоғ бало,
Бу қизни сенга айлар эрдим ато.

Ки сен: «эй йигит, қилма ўзга ситам,
Кетурма ўзингга кўб андуҳу ғам.

Бу асрорлар сенга қилдим баён,
Ғараз, эй йигит, билки жопинг жавон».

Дедим: «эй ато, ҳеч йўқтур ибо,
Бошимга агар келса юз минг бало.

Қилибмен бу йўл ичра бошдин қадам,
Етиб жонима ҳар қадамдин алам».

Дебон айладим пирдин илтижо,
Менга бермади пир ҳаргиз ризо.

Дуосин олиб бўлдим андин равон,
Келибон Муборакка қилдим баён.

Эшитгач Муборак бўлиб шодмон,
Дебон: «лиллоҳулҳамд, топдик нишон».

Етиб ҳужраға фикр этиб то саҳар,
Дедим: «берса бобо ижозат агар,

Менга даст агар берса бу ҳоҳишим,
На бўлғай Муборак била бу ишим.

Муборак агар берса фарзан жавоб,
Пари бирла жин ҳолим айлар ҳароб».

Узун тун бу янглиғ қилибон хаёл,
Вале барчаси ҳам хаёли маҳол.

Тонг отгач чиқиб доғи бозорға,
Олиб мевалар ул ики зорға.

Муҳайё қилиб доғи вофир таом,
Чу вайрона сориға қилдим хиром,

Кетурдиму бир дам анга хон била,
Олиб они бир чашми гирён била.

Деди: «эй йигит, хўб эмас бу ишинг,
Эрур бул менинг, ҳам сенин(нг) коҳишинг.

Нединким мабодо билур подшоҳ,
Қилур икимиз ҳолимизни табоҳ.

Қатиг сўз билан санга қилсам хитоб,
Мусофирсену кўнглинг эрмиш хароб.

Иккимиз бу гуфтуғу дам-бадам,
Чу алқисса бир ойға қўйди қадам.

Дедим: «эй ато сол қулоқ бир дам»,
Ки билгил, бақосиз эрур одами.

Бўлибсен халойиқ ичинда ҳақир,
Бу янглиғ бўлиб доғи умринг охир.

Яқиндир сенга бир кун и ўлмоғи.
Ки бу нозанин ўзгага қолмағи.

Ки мендек сенга воқиф асрор йўқ,
Матонингга мандек харидор йўқ».

Деди: «Эй йигит, бу сўзинг хайрият,
Бу оқшом қидай қиз била маслаҳат.

Таваққуф қилу қилма андак шитоб,
Берай сенга бир навъ тонгла жавоб».

Келиб ҳужраға доғи туттим қарор,
Мени ҳар пафас ўлдириб интизор,

Тонг отқач йўлига югурдум ани,
Чу келдимки ранжур кўрдим ани,

Кўрармен ётиб пир бемор ўлиб,
Кўзи ташқари сориға термулиб,

Кўрубон мени айдиким: «эй фалон,
Ҳамоно мени марг бермас амон.

Чу оқшомғи айғон сўзинг сарбасар,
Ки илҳом экан ҳақ саридин магар.

Бари қавму қардош, ағоу иним,
Тониб барча мендин бори туққоним,

Бу қизни сенга айладим мен ато,
Ки мен рози сендину тангрим ризо.

Чу ўлсам мени сен ўзинг дафн қил,
Ҳам андин нари ҳар ишинг бўлса қил.

Чу қизни Муборак олиб дарзамон,
Ўшал ҳужра сориға бўлди равон.

Чу мен қолдим ул пир тажҳнэига,
Ким ул мард асбоби такфиниға.

Чу алқисса дафи эттим ул мурдани,
Қўйиб жойига пири озурдани,

Келиб ҳужрага ўлтуруб ул қуёш,
Дедимким: «қўяй қиз оёғига бош».

Валекин Муборак мени қўймади,
Жамолига ҳам кўзларим тўймади.

Деди менга ким: «эй улус гумраҳи,
Малик Содик эрмиш парилар шаҳи,

Бу қиз иккинчизга амонат эрур.
Ки бу навъ ишлар хиёнат эрур.

Мабодо етишгай анга бу хабар,
Ким ушбу хабардин топар бир асар,

Бу меҳнатни қилма ўзингга абас,
Отанг тахтига чиққонинг сенга бас.

Бу ишга саросар тааммул керак,
Тааммул қилибон таҳаммул керак».

Ғаразким мен ўлдим атолиғ ўғил,
На иш қилғуси хожалиқ бўлса қул.

Етиб бошимга ишқдин кўҳи ғам,
Бу алфоз бирла бошим бўлди ҳам.

Муборак ризо бермасин англадим,
Туну кун ани шавқида йиғладим.

Чу ошди мени дам-бадам бу йиғим,
Ким ул қўймади бир йўли кўрмоғим.

Билибон Муборак мен англаб маҳал,
Чунон эҳтиётга қилди жадал.

Эшит банда арзини, эй шаҳрёр,
Бир оқшом яна қолмайин ихтиёр,

Муборакка розимни қилдим баён,
Деди: «оҳ тортиб эшитган замон.

Ки эй беҳирад, йўқ экан давлатинг,
Ки зоеъ бўлиб ранж ила меҳнатинг.

Бу ишни агар айласанг муддао,
Яқинким қилурсан юзингни қаро.

Маликни буким кўрдинг атворини,
Эшиттинг хиёнатни такрорини,

Бу иш бўлса гар беҳиёнат тамом,
Қилурсен отанг мулки ичра мақом».

Чу кўнглим эди усру-ғамгини мени,
Бу сўзлар била қилди таскин мени.

Чу алқисса бир ҳавдажи зарнигор,
Топибон ул ойини берибон қарор.

Доғи йўл яроғини айлаб тамиз,
Анинг хизматиға олиб бир қаниз.

Ики тева саҳроға айлаб шитоб,
Анингдек қуюн жисмиға печутоб.

Бу суръат била йўл кезиб кўб замон,
Вале топмайин манзиледин иншон.

Мен андин бўлиб тун-кун уммидвор,
Нетайким менга йўқ эди ихтиёр.

Муборак ўзини йироқ солмайин,
Ки тева маҳоридин айрилмайин,

Хусусан билиб ул пари ҳолими,
Доғи англабон ўтган аҳволими,

Йўл асносиға бир тал ўлди дучор,
Ким анда олиб тевалардин маҳор,

Тушуб анда бир манзил этмак учун,
Ҳам ул ерда бир кеча ётмак учун,

Ярим тун кўнгил усру ғолиб эди,
Муборакка ҳам уйқу ғолиб эди.

Турубон маофага урдим ўзим.
Малика аёғиға сурдим кўзим.

Дедим: «ой юзинг мисли меҳри мунир,
Кўнгил тори зулфингга бўлган асир;

Ки эй оразинг бир маҳи ховари,
Эрам боғидин жилва қилгон пари;

Ки эй туррасин печутоб айлаган,
Туну кун ишим изтироб айлаган;

Ки эй халқ аро ҳеч ҳамтоси йўқ,
Ки ошиқ ўлар бирла парвоси йўқ.

Ушал кунки кўрдим сени суратинг,
Кечиб хонумондин тилаб сийратинг,

Туну кун йўлингда машаққат чекиб;
Фироқнинг аро ранжу меҳнат чекиб,

Дегил ҳажр аро хор-хоринг дейин,
Ваё васл аро интизоринг дейин».

Эшитгач бу сўз ул бути сиймбар,
Муҳаббат ўти айлаб анга асар,

Дедиким: «йигит, эмди мардона бўл,
Неча ҳам ҳаёлимга ҳамхона бўл,

Чу кўрган замон ҳолинги чоғладим.
Ки мен ҳам сенга кўнглимин боғладим.

Бу янглиғ бало бор экан ҳар сари,
Недин чиқдинг ул шаҳридин ташқари?

Унутма мени, эй йигит, бир иафас,
Менам сенга кўнглимин бердимү бас».

Эшитгач бу сўзни мени дилфигор,
Йиқилдим аёғига беихтиёр.

Икимиз чу бир-бирга мойил бўлиб,
Ҳам икки тараф қўл ҳамойил бўлиб,

Анинг зулфиға юз туман печтоб.
Менинг жонима ўлгудек изтироб.

Иккимиз чу ул ҳолат ўздин кетиб,
Чу келди қулоққа садолар етиб,

Буким чиқтим ул хаймадин ташқари,
Тутуб давраимиз барча жинну пари.

Маллик Содиқ айлаб бу хизматни пос,
Юбориб иккимизга фахрий либос.

Чу бир ҳавдажу доғи бир тахти зар,
Демашқим миниб зуд келсин алар.

Ким ул ҳурни ҳавлаж ичра қўйиб,
Чу бизлар ўшал тахт уза ўлтуриб,

Кўтарди ҳаво авжига тахту рахт,
Маофа била ул бути некбахт.

Ҳам ул кеча-кундуз ҳавова учиб,
Малик Содиқ олдиға келдик етиб.

Малик қилди бизларға кўб офарин,
Яна шлтифотиға қилди яқин,

Бу ишдин бўлиб турфа хурсанму шод,
Қилиб меҳрибонлиғни ҳалддан зиёд.

Харам ерниға майл этиб кирғали,
Кирибон ўшал ҳурни кўрғали.

Чу ул ҳурвашга ёвишғон замон,
Келур бурниға бошқа исдин шаймон.

Ҳарамдин яна чиқти айлаб еитез,
Муборакка айлаб назар тез-тез.

Дедиким: «келур буйла галдорлиғ,
Хиёнат қилибон табаҳхорлиғ?

Хиёнат агар қилмасанг ким келур,
Ки бу нав ис нега айдни келур?

Муборак билиб шаҳ назар ҳолатин,
Ҳам ул лаҳза кўрсатти ўз олатин.

Деб ул кун бу хизматга қўйдим қадам,
Ўшал кун қилиб олатимни қалам.

Ки хозин давосин бериб дарзамон,
Сиҳат айлабон йўлга бўлдим равон.

Кишидинки мундоғ диёнат келур,
Ки не навъ андин хиёнат келур?

Яна мен сари шоҳ қилди назар,
Деди: «сендин ўлмиш хиёнат магар?

Ўзингга ўзинг айладинг бу жафо,
Қилай бошинга эмди тандин жудо.

Дегаҳ келди ул дам ҳамият менга,
Ки беҳуд бўлиб етти ғайрат менга.

Югурдиму еттим малик қошига,
Суғурдим қилични ани бошига.

Буким тиг бошига етган замон,
Йиқилдию бўлди кўзимдин ниҳон.

Тахайюрға қолдим ки зарб урмайин,
Ва ё тиг бошига ўлтурмайин,

Недин бўлди бу навъ кўздин ниҳон,
Кўринмас яна ҳеч андин пишон?

Замоно бўлиб фитнау шўру шар,
Қиёмат бўлиб ошкоро магар.

Чунон тегди кўксимга жуфти лигад,
Ки юз шукрим бўлмадим гард-гард.

Ииқилдим чу ул ерда бехуд бўлиб,
Гумон айладимким тирилдим ўлиб.

Чу келдим ўзимга топиб бора жон,
Биёбон аро ҳеч йўқ тоза жон.

Турубон назар айладим тўрт ҳад,
Кўзимга намудор эмас дому داد.

Кўкарган эмас игнадек бир гиёҳ,
Ватан қилғудек мўр топмас паноҳ.

Югурдим саросима андин туруб,
Кўриб кимсадин йўл нишонин сўруб,

Юрардин биёбон аро тинмайин,
Талаб йўлидин ҳеч айрилмайин.

Бошимдан не ўтгонни ёд айлабон,
Фароғат била хайрбод айлабон,

Чу ул ҳурни ёд этиб йиғладим,
Таним лоладек таҳбатаҳ доғладим.

Туну кунда йиғлар эдим зор-зор,
Тўкиб ашк андоғки абри боҳор.

Бу янглиғ машаққат чекибон юриб,
Йўлуқса ким андин нишонин сўруб,

На топтим ато юртидин бир асар,
На топтим малик Содиқидин хабар,

Чу аяқисса жоням рамаққа етиб,
Ки аздак юриб ҳардам ўздин кетиб.

Ғараз балхи ўлмоққа бўлдим қарни,
Бу ишни қилибон кўнтилга яқин.

Бутим олдинда тоғ келди дучор,
Анга чиқмоғин айладим иктиёр.

Нединким тирикликдин ўлдим батанг,
Дедимким: «чиқиб ташлайин бедаранг.

Будам ўзни ўлдирганим яхшироқ,
Қачонгача тортай бу дарди фироқ?»

Чиқиб тоғ авжиға андоғ далер,
Бамогаҳ намудор ўлуб марди пир.

Ки бу уч биродарга йўл бошлаган,
Узи ҳам ҳақиқат йўлин ушлаган.

Ушал тоғдин ул тушурди мени,
Буён келгани ул буюрди мени.

Видоъ айлабон йўл босиб икки ой,
Бўлибмен бу даргоҳга жабҳасой.

Билохир бўлиб тўрт дарвеш шамъ,
Ки Озодбахт ўртаға мисли шамъ.

Бариси дуоға кўтарди қўлин,
Ки толгай бари матлабини(нг) йўлин.

Дуосига шаҳ айлади ёрлиг.
Аларға бериб неча дилдорлиг.

Банобаҳ ижобатга етти дуо,
Нединким дуолар эди берие.

Ушал дам ҳарамдин етишти фиғон
Бўлиб барчаси хурраму шодмон,

Яна қилдилар подшоҳни дуо,
Ҳарамдин келиб неча хожасаро.

Дедиларки: «эй Шоҳи Озодбахт,
Сени айлади ғамдин озод бахт.

Будур мужда ким ғамдин ўлдинг фарог,
Шабистонингга тангри берди чирог.

Бу муддатгача кўнглинг эрди малул,
Бу соат сенга тангри берди ўғул.

Дебон бердилар мужда фарзандини,
Билибон анга кўнгли курсандини.

Деди шаҳ: «Бу эрди кўнгил хоҳиши,
Валекин йўқ эрди ҳарамга киши.

Ки қилсам мен андин бу янгилик умид,
Не юздин етар менга мундоғ навид».

Дедиларки: эй шоҳ гардун алам,
Бу андешадин олма кўнглингга ғам.

Утиб неча муддат фалон бир каниз,
Солиб кўздин айлабки эрдинг ситез.

Бу муддатгача эрди обистан ул,
Бўлиб наъзи ҳамлини кўрдинг ўғул».

Дегач шоҳ бўлди ҳарамга равон,
Чиқарди ўшал тифлни дарзамон,

Дебон сизга келтирдик ушбу ўғул,
Узим қулмену доғи қулбачча қул.

Чу ул лаҳза матлаб қўлин ушлади.
Бу дарвешлар сори йўл бошлади.

Ки дарвешлар кўрди хурсанд ўлиб,
Ҳам ул комиға орзуманд ўлиб,

Бари таъзим айларга ердин қўпиб,
Олиб қўйниға юзларидин ўпиб,

Буким эрдилар анга кўп интизор,
Ки шаҳзода отин қўйиб Бахтиёр.

Чу дарвешлар бўлдилар шод ҳам,
Бари ғуссадин бўлди озод ҳам.

Неча дояларга бериб сийму зар,
Ки шаҳзодадин бўлғоли бохабар.

Ушал дам хазойин эшигин очиб,
Улус бошиға сийм ила зар сочиб,

Бериб доғи маҳбусларга жавоб,
Улус матлабидин бўлиб комёб,

Вилоятни ойин қилиб қирқ кун,
Талаттуф қилиб элга ҳаддин фузун,

Тузуб мажлис элга бериб бори ом,
Улус барча майнуш этиб субҳу шом.

Туну кун ўшал шоҳи матлабпараст,
Ки дарвешлар бирла айлаб нашаст,

Буким бўлмайин халқ айши тамом,
Ҳарамдин **фигон** чектилар хосу ом.

Хабар келди: Эй шоҳи Айюб сабр,
Ҳаводин аён бўлди бир тийра абр,

Келиб тушди ул дам ҳарам буржиға,
Олиб кетти тифлни ҳаво авжиға,

Чу шаҳзода кетти фалакка етиб,
Аноси била доя ўздин кетиб,

Эшитгач қилиб шоҳ кўксини чок,
Бўлиб тўрт дарвеш андуҳнок.

Таассуф қилиб айдилар «ҳай дариг»,
Тўкиб кўзлари ашк андоқки миғ.

Ики кун чунон йиғлади подшоҳ,
Чекиб доғи дарвешлар ўтлуғ оҳ.

Учинчи саҳар бўлди ғавғо яна,
Ҳарам жонибидин алоло яна.

Дедиларки келди яна шоҳзод,
Эшитгач доғи бўлдилар барча шод.

Чиқиб кўрди ул шоҳи соҳиб сарир,
Кибир маҳди зар узра заррин ҳарир,

Ичинда анинг тифл тутмиш қарор,
Яна бир неча жинс комил иёр.

Улус қилдилар анга кўп офарин,
Валекин бу асрорни билмайин.

Чу алқисса бир ойки тўлмиш эди,
Ики кун ўшал тифл итмиш эди.

Вале ҳеч киши топмай андин хабар,
Бу асрорни билмайин бяр асар.

Чу шаҳ бирла эл маслаҳат эттилар,
Борур йўлиға арзани биттилар.

Будур арзким эй шаҳи бокарам,
Яқиндир ҳалок этса бизни бу ғам.

Гар этсанг бу қулларни хизматға хос,
Бўлурмиш бу андешалардин халос,

Ки шаҳзод жайбийға руст эттилар,
Ани маҳд ичинда дуруст эттилар.

Битиб руқъа маҳд ичра қўйғон замон,
Ҳам ул кеча шаҳзода бўлди ниҳон.

Жавоби билан шаҳ бўлубон асир,
Бул ул шаҳча дарвешлар мунтазир.

Ки ҳоло на етгай жавоби анинг,
Не сўздин бўлур фатҳи боби анинг.

Баногоҳ етишти чу бир пора хат,
Олибон ўқиб шоҳ ани беғалат.

Ўқиб кўрди чун шоҳи негу алам,
Ўшал руқъа кейинда ёзғон рақам.

Битилмишки «эй Шоҳи Озодбахт,
Мусаллам сенга давлату тожу тахт.

Ушал руқъаким айлаб эрдинг равон,
Етиб бизга мазмун бўлди аён.

Кетурди буён бизга фарзандимиз,
Ки фарзанд ўрнига дилбандимиз,

Чу хизматга дебсенки озим бўлай,
Бу давлатга балким мулозим бўлай,

Эрур бизга маълум бу ғайратинг,
Зарур эрди бир икки кун суқбатинг,

Қазодин муҳайё эрур жашини ом,
Юборсам мулозим буёк қил хиром».

Уқубон бу хатни бўлиб шодмон,
Малик бирла дарвешлар бир замон.

Бу андоз ила бир неча кун ўтиб,
Неча қул аларни яқосин тутуб,

Кўтарди ҳавоға бўлиб рў ба роҳ,
Тақайюрға дарвешлар бирла шоҳ.

Агарчи хабар илгаридин етиб,
Шаҳу тўрт дарвеш ўздин кетиб,

Келиб ўзларига тутубон қарор,
Кўрарларки бир булъажаб марғзор.

Ки ҳеч одами они кўрган эмас,
Анинг сорниға кимса юрган эмас,

Хиёбон эрур ҳар тараф дилкушо,
Чамаи тойиридин келиб юз садо,

Раёҳин иси бирла булбул уни,
Дегайсен ки бир атрни (нг) чопқуни.

Эшитгач бу ис бирла андоқ хуруш,
Қилиб шоҳу дарвешлар тарки хуш.

Қулоғига стти баногаҳ садо,
Ки чек сурмадин деб **етишди** нидо.

Гараз қилмайин кимса бир қолу қил,
Чекиб кўзлари ичра бир неча мил.

Назар очтилар барча хайли пари,
Бу боғ ичра сайр айлабон сарсари.

Тамошо қилиб турдилар турфа боғ,
Ки маълум эмас ҳеч анга **қироғ**.

Ики тан келиб қилдилар чун хиром:
«Қилингиз дебон шоҳни эҳтиром,

Ки сизларгадир шоҳимиз мунтазир»
Дегач бўлдилар шаҳга фармонпазир,

Бориб бир иморатга қўйди қадам,
Ки дарвешлар шоҳ бирла баҳам.

Назар айлади Шоҳи Озодбахт,
Бори маснади курсий нимтахт.

Кўрар ҳар тараф нозанин гулғуздор,
Бари ўз мақомига тутмиш қарор.

Дафу барбату най ила арғунун,
Етурди фалак боргоҳига ун.

Яна боргаҳ садриға тахти зар,
Бўлиб кўп пари давриға жилвагар.

Ҳамул тахт уза шоҳи ферузфол,
Ки Шаҳбоз Бинни Малик Шоҳбол.

Чиқиб анда аркони давлат таниб,
Туриб чор болиш уза ёстониб.

Ики ёниға икки гулрух пари,
Пари йўқки икки маҳи ховари.

Бу ёниға тахт узра тутмиш қарор,
Уйин бирла шаҳзодан Бахтиёр.

Туриб шоҳ ул тўрт дарвеш ила,
Тавозў қилиб тўрт дилреш ила.

Мулоқот этибон Малик Шоҳбоз,
Навозиш била айлабон бениёз.

Яна маснаду тахт тобин қилиб,
Буким ўлтурур жой тайин қилиб.

Ушал кун ўтиб айшу ишрат била,
Доғи ўтти бир тун фароғат била.

Савол этти улдам Малик Шоҳбол,
Ки Озодбахтдин сўриб ҳасби ҳол.

Ки Қустантания аро шаҳлиғи,
Яна тўрт дарвеш ҳамраҳлиғи.

Ки Озодбахт анга қилди аён,
Бари саргузаштини айлаб баён.

Талабгори фарзанд бўлмоғлиғи,
Мозоротларға югурмоғлиғи.

Кеча чортоқ устига юргонини,
Ки бу тўрт дарвешни кўргонини.

Икисини қилган ҳикоётини,
Фалақдин етишган шикоётини,

Тонг отқонда гўртини келтиргани,
Ўзи саргузаштини еткургани.

Яна иккиси айтибон саргузашт,
Башорат топибон кезиб кўҳу дашт.

Етиб хизматига башорат билла,
Бари жам ўлубон ишорат билла.

Аларни қудуми билла кирдикор,
Ато қилди шаҳзодаи Бахтиёр.

Бошига алар тожу торақлиғи,
Аларни қудуми муборақлиғи.

Бори мақсади чун топиб муттасил,
Бу уммид ила ўтқариб етти йил.

Муродиға етмакни аҳд этганин,
Ки хизматга уммид ила етганин.

Эшнтиб бу сўзни Малик Шоҳбол,
Табассум қилиб бўлди курсанд ҳол,

Тарахҳум қилибон эшитган замон,
Бўлиб тўрт дарвешга меҳрибон,

Юборди битиб ҳар тараф номалар,
Қаламрав аро солди ҳангомалар.

«Ки ҳар неча ифрити жину пари,
Буюрдики хизматга келсин баря,

Агар одами бўлса ҳам меҳмон,
Кетурсин ўзи бирла ҳамраҳ бўён,

Чу бу ҳукмдин чекса ҳар кимса бош,
Ёғар они бошига юз қарн тош».

Дебон ҳар тарафга буюрди ўзи,
Езиб нома ҳар ён юборди ўзи.

Бу ҳар қайсиға шоҳ қилди хитоб,
Турубон қилиб ҳар тарафга шитоб.

Яна нақл қилди Малик Шоҳбой,
Ки ўтган замон бирла аввалғи ҳол.

Неча дам талабгори фарзанд эдим,
Ки бир наслға орзуманд эдим.

Бу муддатга умр ўтқариб ёзу қиш,
Ғараз топти бир нутқан парвариш.

Бўлубон ажаб хурраму шодмон,
Анга кўп тафаъул топиб ҳар замон.

Деб эрдим агар бар есам васлидин,
Ки ҳамхоб этай одами наслидин.

Ғараз вазъ ҳамлини айлаб тамиз,
Деда дояларким бу фарзанд қиз.

Буюрдим париларни афродини,
Кетурмоққа бу тифл ҳамзодини.

Қазодин ўшал вақт фасли баҳор,
Таваллуд толибон малик Бахтиёр.

Парилар кетурди буён англадим,
Анинг меҳрига кўнглими боғладим.

Бу юздин эрур ойда келтирмоғим,
Ғаразким ани ойда бир кўрмоғим.

Чу алқисса ул бизга фарзанддур,
Кўнгил бир-биримизга пайванддур.

Дегач ўрнидин турди Озодбахт,
Тутуб узрини ул шаҳи нек бахт.

Ети кунгача шоҳи жину пари,
Эрам гулшанида йигилди бари.

Чунон бўлди ишратга эл комрон,
Ким ар битса дафтарга юз достон.

Эрам гулшани бошқа тазйин ила,
Кўториб саропарда ойнин ила.

Ҳарам ичра кирди бари маҳжабин,
Қолиб базмаро жамъи андуҳгин.

Буён тўрт дарвеш этиб изтироб,
Яқосин тутуб қўлга жисмига тоб.

Улус доғи шахдин ижозат тилаб,
Ки ақд айламоғлиқға рухсат тилаб,

Чу ҳозир қилибон малик Бахтиёр,
Бўлубон саодат билан бахт ёр.

Гаразким шарнат йўлин туттилар,
Пари Нўшбонуни ақд эттилар.

Яна Шом шахрини шоҳини қизи,
Дегайсен ани меҳри ховар юзи.

Ямандин келиб берди кўнглини нақд,
Ки бўлди ўшал Хожазодаға ақд.

Яна ул қизи дилбарн шўх шанг,
Отоси эди подшоҳи фаранг,

Муҳаббат дурин қилдилар анга нақд,
Ажам подшоҳзадаси бирла ақд.

Доғи чиқди Уммон шаҳини қизи,
Аёгин изин кўрмаган эл кўзи.

Чу ақд эттилар бахт феруз ила,
Ки шаҳзодаи мулк нимрўз ила.

Яна бир қизи кўнгли маъюс эди,
Малик Содиқ илкида маҳбус эди,

Анинг сийрати эрди шому сабоҳ,
Ки шаҳзодаи Чинға бўлди никоҳ.

Эрам боғига қирқ кун жашни ом,
Бериб шоҳ мажлисни қилди тамом,

Чу шаҳ барча ишни сарапжом этиб,
Зару хилъат ҳар кимга инъом этиб,

Буюрди печа хайл деу пари,
Дедн ўз макониға еткур бари.

Юборди ҳама подшоҳзодани,
Ким ўз мулкидин айру афтодани.

Йўлуқти бари ошноси била,
Хусусан кўнгил муддаоси била.

У ёндн доғи Шоҳи Озодбахт,
Ки Қўстангани келиб минди тахт.

Қилиб одамизод сори гузар,
Берибон кетиб беадад сийму зар.

Ҳар ойла келибон Маляк Шоҳбоз,
Куёв бирла қиздан бўлиб сарфароз.

Ародни ғараз умр бўлди тамом,
Бари кеттилар қолмайин бир паём.

Хуш улким ани жисми бўлғач ниҳон,
Ки андин қолиб даҳр аро бир нишон.

Улус ёдиға келгуси гоҳ-гоҳ,
Дуо бирла бўлғай анга нескхоҳ.

Бу дафтар аро яхшидир гар ёмон,
Ики ваҷҳдин қолғуси бир нишон.

Балоғат шиореки омай ирод,
Дуо бирла руҳимни гар қияса ёд.

Нединким бу сўз назм этар чоғда,
Мен эрдим гаҳе тоғ, гаҳ боғда,

Бўлиб неча амлок гардандаси,
Неча дашту саҳро павардандаси,

Юруб от устига тун-кун миниб,
Ки ўлтирмани бир замоне тиниб.

Кишининг сўзи ҳарза йўқтур шаке,
Ки дойим иши бўлса сар аспаке,

Бу афъол ила ўтқариб субҳу шом,
Бу аяфоз ила бўдди гаммат гамом.

ХИРОМИЙ ВА УНИНГ «ЧОР ДАРВЕШ» ДОСТОНИ ҲАҚИДА

«Чор дарвеш» қиссаси Улуғ Октябрь революцияси-
дан аввал Шарқ халқлари орасида кенг тарқалган
бир асардир. Уни дастлаб ким ёзганлиги ҳозиргача маъ-
лум эмас. Баъзи котиб ва ноширларнинг ёзишича,
бу асарнинг биринчи автори форс тилида ижод қил-
ган машҳур ҳиндистонлик шоир Амир Хисрав Деҳла-
вийдир. Бироқ бу фикрни исботловчи ҳеч қандай асос-
га эга эмасмиз. «Чор дарвеш» мустақил асар сифати-
да ҳам, таржима сифатида ҳам турли шаҳарларда
турли ном билан ёзилган ва нашр қилинган. Масалан,
Таҳсин XVIII аср охирида урду тилида «Янги нафис
услуб», Мир Оммон 1802 йилда «Боғу баҳор» номи
билан «Чор дервеш» сюжетнда прозаик асар ёзди.
Шу билан бирга, Ҳиндистоннинг Бомбай, Деҳли, Ло-
ҳур, Калкутта, Оллоҳобод, Лакнаув каби шаҳарларида
форс тилида; Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Шаҳри-
сабз ва Китоб каби шаҳарларда тожик, ўзбек, қозоқ
тилида; Петербургда рус тилида ва Қозонда татар ти-
лида ҳам «Чор дервеш»лар яратилди. Бу асар, Улуғ

Октябрь революциясидан кейин ҳам, 1924 ва 1957 йилларда Москвада «Боғу баҳор», 1951 йилда Сталинободда «Чор дарвеш» номи билан нашр қилинди. «Чор дарвеш»ларнинг кўпчилиги XIX асрга оид бўлиб, бизнинг қўлимиздаги энг эски нусха номаълум автор томонидан ёзилган ва 1810 йилда номаълум котиб томонидан кўчирилган тожикча наср қўлёзмадир. Хоразмлик Сиддиқнинг наср ва шахрисабзлик Хиромийнинг назм билан ёзган асарлари XIX асрда ёзилган машҳур «Чор дарвеш»лардан бўлиб, уч-тўрт мартадан нашр бўлган эди. Бу асар меҳмонхона ва чойхоналарда саводли кишилар томонидан ўқилар, тингловчиларни халқнинг оғир турмуши, бахтли хаёт, одил ва золим подшо, медицина фанининг аҳволи, инсоний муҳаббат каби масалалар устида ўйлашга ундар ва ҳар хил ширин фикр-хаёллар туғдирар эди.

Хиромийнинг ўз исми мулла Қурбон бўлиб, 1810 йилларда Китоб шаҳрида туғилади. Унинг қаерларда ўқигани номаълум, асарларининг пишиқлиги ва «мулла» деб аталишига кўра, уни пухта бошланғич ва мукамал мадраса таҳсилини кўрган одам, деб фараз қилиш мумкин. Шоир «Чор дарвеш» (1834) ни яратмасдан анча аввал ўз ғазал ва мухаммаслари билан машҳур бўлади.

Ўртоқлари ундан ёдгорлик учун каттароқ бир асар ёзишни сўрайдилар. Ниҳоят, мулла Қурбон бир яқин ўртоғининг илтимоси билан 1834 йилда «Чор дарвеш»ни назм қилишга киришади. Навоий традицияларига содиқ бўлган шоир халққа астойдил хизмат қилишни ўз бурчи деб билди.

Хуш улким, анинг жисми бўлғоч ниҳон.
Ки андин қолур даҳр аро бир нишон.
Улус ёдиға келгуси гоҳ-гоҳ,
Дуо бирла бўлса анга некхоҳ.

Хиромий ўз ишига масъулият билан қараб, «Маҳфил оро» (1844), «Тўтинома» (1853)дек йирик асарлар ижод қилишга киришди. Шоир ўз асарларини номма-ном ва йилма-йил халққа тақдим қилар экан, унга тўғри баҳо беришларини ва яхшилик билан тилга олишларини ороу қилди.

Неча қоғазни мен қаро қилдим,
Элга ҳам арзи муддао қилдим.
«Чор дарвеш» сари сундум илик,
Сана эрди минг икки юз эллик.¹
«Маҳфил оро»га айладим кўшми.
Сана эрди минг икки юз олтинчи.²
«Тўти алфози» бўлди то манга иш.
Сана эрди минг икки юз етмиш.³
Гаразим бу ки, ҳар киши кўрса,
Руҳума бир дуони еткурса.
Ким бу тарих сори тушса кўзи.
Билгай умруми муддати ҳам ўзи.
Айладим неча сўзини мен шое
Муддао: умр ўтмасин зое.

Хиромий ижодида шу нарса диққатга сазоворки, у ўз асарларини фақат она тилида яратиб, ўзбек адабиётини бойитиш ва ривожлантиришни асосий мақсад қилиб қўйди. Иккинчидан, унинг асарлари ўз гоявий мазмунини ва руҳи билан халқ фикри ва руҳига яқин, қизиқарли, оптимистик асарлардир. «Чор дарвеш» ҳам, «Маҳфил оро» ҳам, «Тўтинома» ҳам, ундан кейин ёзган асарлари ҳам мазмунини ва руҳи билан бир-бирига яқин асарлардир.

Милодий билан 1834 йил

Милодий билан 1844 йил

Милодий билан 1853 йил.

Хиромий 1856 йилда «Чор дарвеш»ни қайта ишлади. Шоир 1862 йилда «Раъно ва Зебо»дан ташқари, «Юсуф ва Зулайхо»ни назм қилди. Бироқ у муҳтожлик ва бечораликда кун кечирса ҳам, золим амирларга атаб қасидалар ёзмади. Аксинча, достонларида амирдек золим, жоҳил ҳукмдорларни фош этиб, халқпарвар, маърифатпарвар, одил подшоҳларни мақтади. Буни биз шоирнинг сеvimли асари «Чор дарвеш»да равшан кўрамиз.

«Чор дарвеш»¹ ёки «Тўрт дарвеш» сеҳрли эртакларга ўхшаб кетса-да, бироқ асарда реал ҳодисалар: Ҳиндистонда яшовчи мусулмон зодагонларининг турмуш манзаралари, ҳинд халқининг ҳаёт лавҳалари, меҳнаткаш халқнинг очлик, муҳтожликда-ю, юқори табақанинг айшу ишратда яшаши тасвирланганини кўрамиз.

Асарнинг бош қаҳрамонлари шоҳ ва шаҳзодалар, маликалар ва савдогарлардир.

Асар қолиплаш усулида тузилган бўлиб, қолипловчи ҳикоя Озодбахт ҳикоясидир; дастлаб Озодбахт ўз фарзандсизлигидан сўз бошлаб, мазорда икки дарвеш ҳикоясини эшитади; сўнг дарвешларни ўз саройига таклиф қилиб, Хожан сағпараст номи билан машҳур бўлган савдогар саргузаштини уларга сўзлаб беради, кейин, қолган икки дарвеш саргузаштини тинглайди; ниҳоят, Озодбахт, Бахтиёр номли фарзанд кўриб, париларнинг улуғ шоҳи Малик Шоҳбоз ёрдамида ҳаммалари мурод-мақсадларига етганликлари ҳақидаги ҳикоя билан «Чор дарвеш» тугалланади.

«Чор дарвеш»да асосий масала золим ва одил подшо масаласидир. Иккинчи ва тўртинчи дарвеш ҳикояларида феодализм даври учун характерли бўлган маккор ва золим шоҳ образи тасвирланган бўлса,

---

Бу асарда дарвеш сўзи ўз мақсадига етолмай, кўп ерларни кезиб юрган саргашта — жаҳонгашта кнше маъносндадир.

учинчи дарвеш ҳикоясида халқ орзу қилган одил ва сахий шоҳ образи яратилганини кўрамиз.

Асардаги барча ҳикояларда ишқ-муҳаббат масаласи муҳим ўринда туради. Қаҳрамонлар мақсадларига эришишлари учун бойлик, подшолик, ҳаловатли турмуш, ҳатто ўз ҳаётларидан ҳам кечадилар; ҳар қандай кулфатларга бардош берадилар, бироқ ишқ аҳли учун вафодор бўлишнинг аҳамиятини қайта-қайта таъкидлайдилар:

Деди ул пари менга: «Эй одами,
Фалак қўймади **икимизни** даме.
Бу золим фалак асру ғаддордир,
Ки ошиқ элига жафокордир.
Агар учраса бир-ики ошно,
Қилур дафъатан **иккисини** жудо.
Вале, эй йигит, бевафо бўлмагил,
Ки минбаъд қалб ошно бўлмагил.
Будур шарт — бир дам унутма мени,
Ки бир лаҳза таркимни тутма мени».

Хотин-қизлар асарда, руҳонийлар талқини **этганидек** кучсиз ва ожиз, муте ва иродасиз «заифа»лар сифатида эмас, балки ўз ҳақ-ҳуқуқи, иззати нафси учун кураша оладиган, мақсадга эришишда жасорат кўрсата оладиган шахслар сифатида гавдаланадилар. Баззои йигит ўз маҳбубаси билан биргаликда яхшиликка ёмонлик қилар эканлар, қиз ҳам ҳақли равишда **улардан** ўчини олади; подшо вазирнинг тўғри маслаҳати учун уни ўлимга ҳукм этганда, унинг ёлғиз қизи Хожан сағпарастни топиб келиб, отасини ўлимдан сақлаб қолади.

«Чор дарвеш» да шу нарса кўзга яққол ташланадики, оғир кунлар, ҳалокатли фурсатлар пайдо бўлиб, **уларни** бартараф қилиш зарур бўлганда, хотин-қизлар эркакларга нисбатан қатъийроқ, ладилроқ ҳаракат қиладилар; ақлу идрок фаросат билан иш

кўриб, мушкул ишларни осон қиладилар. «Чор дарвеш»да хотин-қизларнинг эркаклар билан тенглиги, уларнинг олижаноб фазилатлар эгаси эканликлари, уларни паранжи қуллигида сақлаб, ҳар томонлама ҳўрлашнинг ярамаслиги яққол ифода этилади.

«Чор дарвеш»нинг яна бир характерли томони шундаки, деярли барча ижобий шахслар мурод-мақсадларига етишиб, салбий шахслар эса жазоланадилар. Яхшиликка ёмонлик қилган баззоз йигит ҳам (биринчи дарвеш ҳикоясида), Хожан сағпарастга душманлик қилган унинг оғалари ҳам (подшюҳи Озодбахт ҳикоясида), Нимрўз шаҳзодасига душманлик қилиб, ҳўкиз суратига кирган пари ҳам (учинчи дарвеш ҳикоясида) қилмишларига яраша жазоланадилар.

Бу эпизодларнинг барчасида ҳаққониятнинг ғалзба қозониши ҳақидаги ишонч, орзу-истаклар ифода-лангандир.

Хожан сағпарастга қимматли тошлар берган савдогар ҳикоясида ҳинд меҳнаткашларининг мустамлакачилик давридаги оғир ҳаёти ҳам тилга олинади. Биёбонда юрган қора одамлар денгизда юз берган ҳалокат туфайли ҳолдан кетган савдогарга қовурилган нўхат бериб, уни очлик балосидан сақлаб қоладилар. Бироқ уларнинг аянчли ҳаёти шу денгиз яқинида қурилган фаранглар¹ шаҳрининг ҳаётига тамоман тескаридир. Шу билан бирга, бу шаҳарга «чет кишилар»нинг кириши ҳам мумкин эмас, кирсалар бошларидан айриладилар ё асир қилиниб шаҳарда қолдириладилар. Мана бу эпизодда, бир томондан мустамлакачиларнинг мамлакатни талаб, олтин, бриллантлар йигиб, ажойиб шаҳарларда айшу ишратда яшаётганликлари ва маҳаллий халққа нисбатан бўлган ёвуз муносабатлари тасвирланса, иккинчи томондан, маҳаллий

Ф а р а н г — ўтмишда европаликларни фаранглар деб атаганлар.

халқнинг жазирама биёбонда очлик, муҳтожликда бошпанасиз ҳаёт кечириши, уларнинг нисонга нисонларча бўлган ғамхўрлиги акс эттирилгандир.

Утмишда меҳнаткаш халқ моддий жиҳатдангина эмас, маънавий жиҳатдан ҳам эзилар, медицина каби фанларнинг ўсишига, Абу Али ибн Сино каби олимларнинг яшаб ижод қилишига жоҳил руҳонийлар қаршилиқ кўрсатишар, натижада жуда кўп кишилар дардига даво тополмасдан, бемаҳал ўлиб кетарди. Биз бунини юқори табақа вакилларининг ҳаётига қиёс қилиб ҳам билишимиз мумкин. Подшоҳнинг ёлғиз фарзанди касал бўлганда, узоқ мамлакатда яшовчи ва йилда бир кунгина касалларни қабул қилувчи ҳакимгина уни тўзатади. Бемор ҳакимнинг сон-саноксиз қулфлоглиқ уйларида турли фанларга доир китобларни кўриб завқланади. Бу эпизодда халқнинг медицина фани ва унинг Абу Али ибн Сино каби олимлар яратган янгиликлардан маҳрумлигига зўр таассуф билдирилган ва шунинг учун ҳам, бу нарсалар халқдан жуда узоқда, унинг кириши мумкин бўлмаган мустаҳкам темир дарвоза ва баланд деворлар билан ўралган боғ ичиндаги қулфлоглик — ёпиқ сирли уйлардай тасвирланган.

«Чор дарвеш»да медицина, астрономия каби фанлар зўр ҳурмат билан тилга олинган ҳолда, ой, юлдузлар ҳаракати асосида келажак ҳақида фол очувчи мунажжимларнинг ҳақиқатда шоҳнинг кўнглига қараб гапирувчи ёлғончилар, хонлар эканлиги аччиқ кулги билан фол этилади.

Асарда одамлар ҳаёти билан бирга, баъзан ғайри табиий кучлар: парилар, жинлар, девлар ҳаёти ҳам тасвирланади. Улар худо билан одамлар ўртасида воситачилик вазифасини бажарадилар: подшоларга ҳомийлик қиладилар, баъзан одамларга яхшилик қилсалар, баъзан зиён етказадилар. Охирда эса, барча

дарвешларнинг муродларига етишларида ҳал қилувчи роль ўйнайдилар. Лекин шуниси характерлики, улар ҳам, худонинг хизматкорлари бўлишларига қарамай, жиний ишлар қиладилар, ёлгон гапирадилар. Баъзан эса оддий ишларни ҳам бажаришга қодир бўлмай қоладилар Масалан, парилар подшоси Малик Содиқ вазир қизига ошиқ бўлиб, суратини сақлаб юрган бўлса-да, ўзи уни ҳеч қаердан тополмайди. Ниҳоят, қизни топиб келиб беришни шаҳзодадан илтимос қилади ва у топиб келади. Жинлар шоҳи эса, Малик Шоҳбоз буйруғига бўйсунмагани учун боши кесилади. Шундай қилиб, бу асарда кишиларнинг қадимги шарқ қулдорлик давлатлари давридаги диний тушунчалари, ғайри ҳақиқий тасаввурлари ҳам ўз ифодасини топган.

«Чор дарвеш»да кўрганимиздек, Хиромийнинг бошқа асарлари ҳам ўз мазмундорлиги, қизиқарлилиги, тилининг содда ва равонлиги, оҳангдорлиги билан ажралиб туради.

Шоир классик адабиётимиз традицияларига амал қилиб, мазмун билан шаклни бирликда кўради. Ҳар қандай мазмуннинг ўзига муносиб шакл талаб қилишини, шундагина асарнинг бадийлик касб этиб, инсон туйғусига таъсир этиши мумкинлигини яхши тушунади. Бунинг биз келтирилган мисолларда ҳам, халқ мақол, масал ва ҳикматли сўзларнинг ўрнида санъаткорона ишлатилишида ҳам яққол кўришимиз мумкин:

Демишларки, ҳар кимни келганда кўр,
Бўлубтур масал: сўзни сўрганда сур.

Дедимки, мабодо хижолат етар,
Хижолат эрур юз ўлимдан батар.

Неча дам ғанимат йигитлик чоғи,
Юз онча ғанимат тириклик чоғи
ва бошқалар,

Хиромий халқ диди, фикри, талабига мувофиқ асарлар яратган санъаткордир. У «Чор дарвеш», «Маҳфил оро» каби асарлари билан ишқий-романтик дostonлар жанрини ривожлантиришда маълум ҳисса қўшди ва адабиётимиз хазинасини янги дурдоналар билан бойитди.

М. МАҲМУДОВ

